

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
MENŲ FAKULTETAS
MUZIKOS PEDAGOGIKOS KATEDRA

Julija Mitčenko

Muzikos pedagogikos studijų programos
II kurso studentė

**PEDAGOGO ASMENYBĖS SAVYBIŲ IR PROFESINIŲ
KOMPETENCIJŲ SVARBA PRADINIAME MUZIKINIAME UGDYME**

MAGISTRO DARBAS

Darbo vadovas: doc. dr. V. Žalys

Šiauliai, 2013

Mitčenko J. Pedagogas asmenybės savybių ir profesinių kompetencijų svarba pradiniam muzikiniam ugdymui. Muzikos pedagogikos magistrantūros baigiamasis darbas / vadovas doc. dr. V. Žalys: Šiaulių universitetas, Menų fakultetas, Muzikos pedagogikos katedra. Šiauliai, 2013, p. 73.

SANTRAUKA

Dėl socialinės bei kultūrinės kaitos sąlygojamų uždavinių, visuomenėje įsitvirtina nauji paradigminiai požiūriai: mokymasis visą gyvenimą, novatoriškos mokymosi aplinkos ir kt. Tokiomis sąlygomis mokytojas, rūpindamasis jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaiko kompetencijų ugdymu kaip autonomiškumo pagrindu B. Bitino teigimu (2005) turėtų suprasti, kad asmenybės raidą lemia ne tik visuomenė ir nuo jos nepriklausančios jėgos, bet ir ugdytinio vidinių galių skatinimas ir plėtojimas, grindžiamas pedagogo profesinėmis kompetencijomis. **Tyrimo objektas** – muzikos pedagogo asmenybės savybių ir profesinių kompetencijų svarba muzikiniam ugdymui pradinėse klasėse. **Tyrimo tikslas** – ištirti pedagogo, vedančio muzikos pamokas pradinėse klasėse, asmenybės savybes bei profesines kompetencijas.

Tiksliui pasiekti iškeliama tokie **uždaviniai**: apibrėžti muzikinio ugdymo sampratą, reikšmę ir ypatumus, atskleisti muzikos mokytojo asmenybės savybes, lemiančias pedagoginio darbo sėkmę, anketavimo būdu išsiaiškinti mokytojo, vedančio muzikos pamokas pradinėse klasėse profesinių kompetencijų svarbą muzikos pamokoje. **Metodai**: mokslinės bei metodinės literatūros ir dokumentų analizė, kiekybinis tyrimas, kiekybinė duomenų analizė.

Tyrimo buvo apklausta 50 mokytojų vedančių muzikos pamokas pradinėse klasėse iš Šiaulių, Visagino, Zarasų, Kuršėnų, Raudėnų, Pakruojo mokyklose. Tyrimu konstatuotas pedagogų siekis dirbti įdomiai, ugdyti moksleivių bendruosius ir dalykinius gebėjimus, tinkamai parenkant ugdymo metodus stiprinti mokymosi motyvaciją. Tyrimo rezultatai parodė, kad muzikos pamokas pradinėje mokykloje vedančio mokytojo kompetenciją sudaro mažiausiai dvi skirtingos ir iš esmės savarankiškos sritys: pedagoginė kompetencija ir muzikinė kompetencija.

Mitčenko J. The importance of personal characteristic and Professional competences of the teacher at the primary school of teaching music. Music Education Master's thesis/supervisor assoc. prof. dr. V. Žalys: Šiauliai University, Faculty of Arts, Department of Music Education. 2013, P. 73.

SUMMARY

Due to the tasks influenced by the social and cultural change in the society, new paradigmatic view such as life long learning, innovative teaching and learning environment , etc. are becoming stronger. As a result, the teacher taking care of the development of the primary school pupil's skills as autonomous basic (according to B. Bitinas statement (2005)) has to understand that the maturity of a person is determined not only by the society or independent powers but also by encouragement and broadening person's inner strength, which is based on the teacher's personal competences. **The object of the research** is the importance of the teacher's personal characteristics and professional competences in teaching music. **The aim of the research** is to investigate the personal characteristics and the professional competence of the primary level teacher of music.

Some tasks have been set up to achieve this aim: to draw an idea of conception of teaching music, its meaning and peculiarities; to reveal the teacher's of music personal qualities that lead to success; to learn the importance of the Professional skills of the music teacher at lessons at the primary level using a questionnaire. The methods are the analysis of scientific and methodological literature and documents, quantitative research, quantitative data research.

The research on these issues has been carried out by using questionnaires. 50 school teachers of music at the primary level from Šiauliai, Visaginas, Zarasai, Kuršėnai, Raudėnai, Pakruojis were involved in it. The research established the fact that all teachers aspire to work in an interesting way, to develop common and special subject skills of pupils, to choose methods of teaching properly and strengthen pupil's learning motivation. The results of the research showed that the competence of the music teacher at primary school consists of two different and independent areas: a pedagogical competence and a musical competence.

TURINYS

IVADAS.....	5
I. MUZIKINIS UGDYMAS KAIP FENOMENAS.....	8
1.1. MUZIKINIO UGDYMO SAMPRATA.....	8
1.2. ISTORINĖ MUZIKINIO UGDYMO RAIDA LIETUVOJE.....	10
1.3. MUZIKINIO UGDYMO PRADINĖSE KLASĖSE TIKSLAI, UŽDAVINIAI IR PRINCIPAI.....	Klaida! Žymelė neapibrėžta.
II. MUZIKOS MOKYTOJAS PRADINĖS KLASĖSE.....	20
2.1. REIKALAVIMAI MOKYTOJUI DIRBANČIAM PRADINĖSE KLASĖSE	20
2.2. MUZIKOS MOKYTOJO ASMENYBĖS SVARBA PRADINĖSE KLASĖSE	Klaida! Žymelė neapibrėžta.
2.3. MUZIKOS MOKYTOJO PROFESINĖS KOMPETENCIJOS	Klaida! Žymelė neapibrėžta.
III. MUZIKINĮ UGDYMĄ REGLAMENTUOJANTYS DOKUMENTAI.....	35
3.1. DOKUMENTAI APIE MUZIKINĮ UGDYMĄ PRADINĖSE KLASĖSE	35
3.2. LIETUVOS MUZIKINIO UGDYMO PRADINĖSE KLASĖSE TURINYS	42
IV. MOKYTOJŲ, VEDANČIŲ MUZIKOS PAMOKAS PRADINĖSE KLASĖSE POŽIŪRIO Į PROFESINES KOMPETENCIJAS IR ASMENYBĘ TYRIMAS	49
4.1. TYRIMO INSTRUMENTAS.....	49
4.2. TYRIMO ORGANIZAVIMAS	51
4.3. TYRIMO REZULTATAI.....	54
IŠVADOS.....	68
LITERATŪRA	69
PRIEDAI	73

ĮVADAS

Aktualumas:

Socialinė, ekonominė, kultūrinė visuomenės kaita Lietuvos švietimui nuolat kelia naujus iššūkius. Dėl to formuojami atitinkami uždaviniai, įsitvirtina nauji paradigminiai požiūriai: mokymasis visą gyvenimą, novatoriškos mokymosi aplinkos ir kt. Neabejotina, kad vienas svarbiausių veiksnių švietimo kaitoje sietinas su adekvačia požiūrių kaitai, mokytojų rengimo sistema, pedagogų pasirengimu dirbti naujomis sąlygomis. Mokytojas rūpindamasis jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaiko kompetencijos ugdymu kaip autonomiškumo pagrindu turėtų anot B. Bitino (2005), remti idėją, kad asmenybės raidą lemia ne tik visuomenė ir nuo jos priklausančios jėgos (gamtinės, antgamtinės), bet ir ugdytinio vidinių galių skatinimas ir plėtojimas, grindžiamas pedagogo profesinėmis kompetencijomis.

Šiandienos pasaulis vadinamas ir globalizacijos ir greitos kaitos pasauliu, kuriame vyrauja pliuralizmas, bet drauge vis labiau įsigali atsakomybė ir vadybiškumas. Akivaizdu, kad šiandienio sudėtingo, įtampų kupino lenktyniaujančio pasaulio reikalavimai vis didėja, vizijos kuriamos mūsų pačių ir mums tiesiogiai nedalyvaujant, vis plečiasi, o mokytojas yra glaudaus, iš tarpusavyje susijusių poveikių, lūkesčių, vilių supinto socialinio audeklo dalis. (Zuzevičiūtė, Bukantaite, 2012, p. 23).

2012 m. patvirtintoje Pedagogų kvalifikacijos tobulinimo koncepcijoje teigiama, kad pedagogo asmeninei ir socialinei sėkmei būtina visapusiška žmogiškoji branda ir visų jo asmeninių galių realizacija, todėl kvalifikacijos tobulinimo sričių ir formų įvairovė tiesiogiai siejasi ir stiprina pedagogo norą tobulintis, jo pasitenkinimą tobulinimosi rezultatais ir jų diegimo profesinėje veikloje sėkme. Pedagogas yra pavyzdys ugdytiniais kaip asmenybė ir daro jiems įtaką asmeninėmis savybėmis bei veikla. Todėl yra svarbios, ugdytinės ir kvalifikacijos tobulinimo proceso dalimi pripažintinos įvairiausios pedagogo kompetencijos. (Pedagogų kvalifikacijos tobulinimo koncepcija, 2012).

Kol vaikas mokosi pradinėse klasėse, mokytojas skatina jį pažinti tikrovę. Mokytojas, išmokytas ir įpratintas realizuoti specialisto poziciją, neturintis generalinio mąstymo ir mokėjimų, vargu ar pajėgs realizuoti socialinę užsakymą mokyklai. Iš tikrųjų bendrojo lavinimo mokykla rengia jaunąją kartą ne praktinei darbinei veiklai, o tolesniam profesiniam mokymuisi.

Tad esminės kompetencijos, ypač komunikacinės ir mokymosi visą gyvenimą, lemia jaunuolio pasirengimą gyventi savo ir kitų žmonių labui. (Bitinas, 2010).

Reformuojant visą Respublikos švietimo sistemą, ypač aktuali tampa mokytojų rengimo problema. Apie tai, kaip geriausiai parengti busimąjį muzikos mokytoją, kokiems dalykams teikti pirmenybę, nuolat diskutuoja visi neabejingi tautos muzikinei kultūrai. Muzikos pedagogus rengiančios institucijos turi parengti mokytoją – profesionalą, suteikti visas jo profesijai reikalingas kompetencijas, kad būtų įgyvendinti muzikinio ugdymo tikslai ir uždaviniai. (Strakšienė, 2009, p. 119).

Sėkminga asmens veikla dažnai priklauso nuo įgytų formalių kvalifikacijų kaip gebėjimo adaptuotis kintančioje aplinkoje, kurioje esminis faktorius yra asmens kompetencija ir jos plėtojimo potencialas. Mokytojo kompetencijos svarbą mokymo sėkmei akcentuoja daugelis autorių: R. Laužackas, 2008, 2005, 2004; V. Stanišauskienė, 2007, 2000; A. Kalvaitis 2007; D. Strakšienė, 2004, 2005, 2009; J. Lasauskienė 2010; B. Anužienė 2005; ir kt.

Tyrėjai pabrėžia visybines, sociokultūrinės, humanistinių vertybių puoselėjimo kompetencijų ir naujų ugdymo prioritetų svarbą. Pradinis muzikinis švietimas mūsų respublikoje niekada nebuvo pamirštas, o daugelis mokslininkų skyrė savo darbus patiems mažiausiems. Paminėtini A. Katinienės (1988,1990,1998, 2001), V. Krakauskaitės (1995, 1999, 2004, 2010), E. Veličkos (1995, 1999, 2007), A. Kalvaičio (1994, 1999, 2007), R. Jautakytės (1994, 1997, 2003, 2009), Z. Rinkevičiaus (1993, 2002, 2005, 2006), J. Abramauskienės (2002, 2004, 2009) vadovėliai ir metodiniai leidiniai bei mokslinės publikacijos.

Tačiau, ypač greita švietimo turinio bei socialinės aplinkos kaita reikalauja nuolatinių ir pakartotinių ugdymo kompetencijų ir jomis daromo poveikio realiam ugdymo proceso turiniui tyrimų.

Tyrimo objektas – muzikos pedagogo asmenybės savybių ir profesinių kompetencijų svarba muzikiniam ugdymui pradinėse klasėse.

Tyrimo tikslas – ištirti pedagogo, vedančio muzikos pamokas pradinėse klasėse, asmenybės savybes bei profesines kompetencijas.

Hipotezė – teigtina, kad mokytojo, vedančio muzikos pamokas pradinėse klasėse muzikinės profesinės kompetencijos ir asmeninės savybės lemia muzikinio ugdymo kryptingumą, nuoseklumą ir kokybę.

Uždaviniai :

- 1) apibrėžti muzikinio ugdymo sampratą ir reikšmę.
- 2) atskleisti muzikos mokytojo asmenybės savybes, lemiančias pedagoginio darbo sėkmę.

- 3) apibūdinti pradinių klasių mokinių muzikinio ugdymo ypatumus.
- 4) anketavimo būdu išsiaiškinti mokytojo, vedančio muzikos pamokas pradinėse klasėse profesinių kompetencijų svarbą muzikos pamokoje.

Probleminiai klausimai:

- 1) kokios mokytojo asmenybės savybės lemia profesines kompetencijas muzikiniame ugdyme.
- 2) kokia įtaką muzikiniam ugdymui pradinėse klasėse daro mokytojo asmenybė.

Metodai:

1. mokslinės bei metodinės literatūros ir dokumentų analizė.
2. kiekybinis tyrimas.
3. kiekybinė duomenų analizė, naudojant kompiuterinės programinės įrangos SPSS paketą.

Imtis: Tyrime dalyvauja pradinių klasių mokytojos ir muzikos mokytojos, dirbančios Šiaulių, Visagino, Zarasų, Kuršėnų, Raudėnų, Pakruojo mokyklose.

Darbo struktūra: Magistro darbą sudaro santrauka (lietuvių, anglų) kalba, įvadas, 4 skyriai, išvados, literatūros sąrašas (75 šaltinių), priedai. Tyrimo duomenys iliustruoja 15 paveikslų ir 6 lentelės. Prieduose pateikiamas anketos pavyzdys. Darbo apimtis 73 psl.

I. MUZIKINIS UGDYMAS KAIP FENOMENAS

1.1. Muzikinio ugdymo samprata

Muzikinis ugdymas bendrojo lavinimo mokykloje visada kėlė ir kels daug klausimų muzikos mokytojui, muzikinio ugdymo programų sudarytojams, metodinių priemonių autoriams. Nuolatos ieškoma atsakymo į klausimą: kaip mokyti muzikos, kad būtų pasiektas geidžiamas tikslas.

Muzikos mokymo ieškojimai yra bendrosios didaktikos sudedamoji dalis. Tačiau ar tasai žinojimas, tam tikrų muzikinio veikimo įgūdžių turėjimas stokojant estetiškai išgyventų ir įsisąmonintų didžio meno prasmių, kurios sudaro muzikos kaip meno svarbiausiąjį klodą yra tai, kas ištikrųjų aktualu, svarbu žmogui jo dvasinei, kultūrinei, etninei gerovei. Parašyta daugybė knygų, straipsnių, disertacijų, solidžių mokslo darbų ir metodinių leidinių, įvairių programų siekiant efektyviai mokyti muzikinių veiksenų, suteikti muzikos kalbos žinių bei įgūdžių.

Apie muzikinio ir bendrojo ugdymo turinį ir metodiką reikšmingų ir aktualių minčių galime rasti E. Balčyčio (1983, 1986, 2002, 2009), V. Rajecko (2004), L. Jovaišos (1993, 2002), V. Jakavičiaus (1996, 1998), S. Jareckaitės (1997, 2006, 2010), A. Piličiausko (1984), Z. Rinkevičiaus (1998, 2002), V. Žalio (2000), D. Strakšienės (2006, 2009), R. Jautakytės (2009), ir kitų darbuose, bendrosiose programose ir išsilavinimo standartuose (2003 - 2012).

Remiantis Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos bendrosiomis programomis, mokytojams siūloma susikurti asmenines darbo programas. Tai reiškia, kad bendrojo muzikinio ugdymo samprata įgyja visiškai konkrečią šio ugdymo išraišką. Jos pilnumas, kokybinis išsamumas ugdymo turinio ir proceso prasmė priklauso nuo mokytojo muzikinio ir pedagoginio profesionalumo, tai yra nuo to, kaip ugdytojas supranta muzikinio ugdymo tikslą, šio ugdymo strategiją bei didaktinę technologiją ypatingomis bendrojo lavinimo sąlygomis. Tai kas iš pirmo žvilgsnio atrodo aišku, neretai yra daug sudėtingiau. Viskas priklauso nuo to, koku aspektu ir masteliu žvelgiame į nagrinėjamus objektus. Ugdymo turinys glaudžiai siejasi su ugdymo tikslo samprata. Pedagogikoje ugdymo tikslas aiškinamas kaip siekimas galutinio rezultato, kuriame atsispindi kultūrinių poreikių ir idealų realizavimas žmogaus asmenybės srityje. (Jovaiša, 1993). Ugdymas, pasak L. Jovaišos - tai asmenybę tobulinantis žmonių socialinis komponentas – jo

dvasinio pasaulio sfera. Kadangi ugdymas yra socialinė, dvasinė žmogaus būties funkcija, asmeniniu požymiu laikytinas bendravimas su žmogaus, žmonijos, būties esybėmis, jų materialinėmis ir dvasinės veiklos produktais.

Muzikinis ugdymas taip pat yra daugialypis fenomenas. Tai yra tikslingas ugdytojo ir ugdytinių bendravimas muzikos meno vertybių pagrindu siekiant, kad ugdytiniai įsisavintų meninius – dvasinius turtus ir išsiugdytų kūrybines muzikines raiškos bei interpretavimo gebėjimus. (Rinkevičius 2002. p. 228). Muzikinis ugdymas yra vadovaujamas ugdytojo ir ugdytinių bendravimas muzikos meno vertybių, muzikos kalbos suvokimo pagrindu siekiant, kad ugdytiniai susiformuotų meninius, dvasinius turtus ir išsiugdytų kūrybines muzikines raiškos bei interpretavimo gebėjimus.

Bendrosiose programose ir išsilavinimo standartuose: priešmokyklinis, pradinis ir vidurinis ugdymas (2003 - 2012), nurodomas muzikos dalyko pagrindinėje mokykloje tikslas – „suteikti muzikinės, estetinės kompetencijos bei socialinės kultūrinės brandos pagrindus, ugdyti kūrybišką, aktyvią, emociingą, estetinei ir kultūrinei patirčiai atvirą moksleivio asmenybę, gebančią prasmingai dalyvauti aplinkos muzikiniame gyvenime“. (Bendrosios programos ir išsilavinimo standartai, p. 528).

Z. Rinkevičius straipsnyje „Bendrojo muzikinio ugdymo tikslas – muzikinė kultūra“ muzikinio ugdymo sąvoką traktuoja kaip „asmens dvasinių – intelektinių jėgų žadinimą ir turtinimą, estetinių, etinių, dorovinių nuostatų bei įsitikinimų plėtrą, remiantis muzikos kūrybinių, susijusių su gyvenimo, būties vertybėmis, meniniu pažinimu“. (Rinkevičius. 1999, p. 14). Tai gi muzikinio ugdymo kaip proceso dvasia turi atitikti muzikos kaip meno dvasią. To nepaisant neįmanoma pasiekti geidžiamų rezultatų. Todėl viskas - muzikos mokymo turinys, mokymo priemonės, metodai, pedagogo bendravimo su mokiniais, jo „apsiėjimo“ su muzika pobūdis, visas mokymo procesas turi „blizgėti savo dvasingumu“. (Jovaiša, 1994, p. 11).

E. Balčyčio teigimu, muzikinis ugdymas mokykloje turi laiduoti, kad mokiniai pajęgtų dalyvauti aplinkos muzikiniame gyvenime, muzika praturtintų savo asmeninį gyvenimą. Tam būtini muzikines raiškos ir muzikinės kultūros pažinimo pagrindai, būtina lavinti muzikinius gebėjimus bei puoselėti muzikinius pomėgius. Aplinkinio pasaulio atspindžio ugdytyme svarbą akcentuoja ir B. Bitinas. Jis filosofiniu ugdymo tikslų pagrindu laiko „tuos žmogaus egzistavimo ypatumus, kurie sąlygoja ugdymą kaip tikrovės reiškinį. Šie ypatumai išreiškiami bendraisiais klausimais – kas yra žmogus, kokia jo esmė, vieta ir paskirtis, kokia jo gyvenimo prasmė ir kt.“. (2000, p. 73).

Muzikinio kognityvinio prado puoselėjimas neatsiejamas nuo siekio tobulėti. Todėl ir muzikinis ugdymas apibrėžiamas kaip pedagogo ir mokinio bendra veikla siekiant kelti į aukštesnį lygį mokinio muzikinius gabumus, muzikos mokymą, muzikinį mąstymą, muzikos

atlikimo sugebėjimus, o tuo pačiu muzikinę ir bendrąją kultūrą. Muzikiniu ugdymu siekiama turtinti žmogaus vidinį pasaulį, jo estetinę, dvasinę kultūrą. Tai - muzikos mokymosi, lavinimosi ir auklėjimosi visuma. (Rinkevičius 1993, p. 71).

Kalbėdami apie muzikos auklėjimą, ugdomąją reikšmę, pirmiausiai turime galvoje prasmingą, puikią, šimtamečių nugalintą liaudies ir pasaulio genijų sukurtą tyrą džiaugsmą, gėrį, tikrąjį grožį, aukštus dvasinius siekius skatinančią muziką. Mokant muzikos, vykdomi moksleivių lavinimo ir auklėjimo uždaviniai. Mokiniai įtraukiami į muzikinę veiklą. Mokytojas perteikia jiems muziką kaip meną, kaip tam tikrą dvasinę vertybę. Mokiniai mokosi muzikos, išgyvena ją ir patiria jos poveikį. Tačiau muzikinis lavinimas ir auklėjimas muzikos priemonėmis atskiri gali būti daugiau teoriškai. Muzikinėje praktinėje veikloje šie uždaviniai susilieja į bendrą kompleksą. Tokį procesą, kai svarbiausia vis dėl to yra ugdyti žmogų dvasiškai bei priartinti jį prie muzikos vertybių, pavadintume muzikiniu ugdymu.

Atlikus muzikos ugdymo sampratos analizę, galima išskirti proceso kompleksškumo, muzikinio auklėjimo, lavinimo ir ugdomosios reikšmės bei aukštų dvasinių siekių skatinimo svarbą. Muzikinis ugdymas yra vadovaujamas ugdytojo ir ugdytinių bendravimas muzikos meno vertybių, muzikos kalbos suvokimo pagrindu siekiant, kad ugdytiniai susiformuotų vertybines nuostatas, įsisavintų meninius dvasinius turtus ir išsiugdytų kūrybinės muzikinės raiškos bei interpretavimo gebėjimus.

1.2. Istorinė muzikinio ugdymo raida Lietuvoje

Nuo Renesanso laikų Lietuvoje muzikinis istorinis ir kultūrinis visuomenės mąstymas labai kito. Spartėjant kultūros pažangai visuomenei tapo aktuali ekonominės – socialinės aplinkybės. Spartėjant švietimo poreikiui: sunkiai ir lėtai augo gamyba, reikėjo naujų darbo įgūdžių, mokslo žinių, rašto plitimo buvo keliami didesni reikalavimai Lietuvos švietimui, atsirado būtinybė kurti specialias švietimo institucijas ir net visą jų sistemą.

Į Lietuvą iš Lenkijos jėzuitus 1569 m. pakvietė Vilniaus vyskupas V. Protasevičius (1504 – 1579). Lietuvoje švietimas buvo jėzuitų veiklos monopolis. Pirmasis jų darbas buvo steigti mokyklas. Pradžios mokyklų jėzuitai nesteigė. Buvo steigiamos tik aukštesniosios, vadinamos kolegijomis ir akademijomis. 1570 Vilniuje buvo įsteigta pirmoji kolegija. Ši kolegija išaugo iš šv. Jonų bažnyčios mokyklos, 1579 m. kolegija buvo perorganizuota į universitetą. Siekta, kad švietimo institucijos apimtų visus visuomenės sluoksnius - ne tik bajorus, miestiečius, bet ir valstiečius.

Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje apie XVII a. vidurį kovą su Reformacija laimėjo Katalikų Bažnyčia. Nuo šiol ji perėmė ir švietimo monopolį. Savaiame suprantama, kad nuo to priklausė ir pradinio švietimo forma Lietuvoje. Kuriantis pradinio mokslo institucijų tinklui, lūžio laikotarpiu laikomas XVI a. vidury, kai steigti mokyklas skatino stipriai išaugęs visuomenės švietimo poreikis ir Reformacijos judėjimas. (Jareckaitė, 2006, p. 85).

XVI – XVII a. formavosi nauji muzikos žanrai. Plėtojosi operos žanras, visoje Europoje plito naujas muzikavimo būdas – koncertai. Tam buvo reikalingi profesionalūs muzikos kolektyvai.

Lietuvoje, šalia bažnytinio giedojimo mokyklose jau klostėsi ir profesionalus muzikinis gyvenimas. Tuo garsėjo valdovo ir didikų dvarai. Veikė profesionalios muzikos kolektyvai: Vilniaus katedros kapela, Pilies kapela, karališkoj Žygimanto Augusto kapela Gardine, Vilniaus pranciškonų kapela ir kt. Žinoma, jog Vilniuje nuo 1626 m. prie vienos bažnyčios veikė Litanijos ir giesmių draugija, o Karališką lietuvišką kapelą Gardine, suorganizuotą ir veikusią Žygimanto Augusto laikais, XVII a. Pradžioje sudarė 15 muzikantų. (Jurginis, 1981, p. 327). Garsėjo savo muzikine bei teatine veikla ir didikai Sapiegos. Jie savo dvaruose steigė teatrus, turėjo baletu trupe, chorą, instrumentinę kapelą. Kai kuriuose šių didikų dvaruose veikė muzikos, operos, baletu mokyklos. XVI – XVII a. Reformacijos plitimas skatino pradinių mokyklų kūrimą Lietuvoje. Jas steigė katalikai, protestantai, stačiatikiai. Šias mokyklas daugiausia lankė neturtingų bajorų, miestiečių, valstiečių vaikai.

Pradinis išsilavinimas Lietuvoje buvo įgyjamas kelių tipų parapišose, privačiuose viešose bajorų steigiamose mokyklose, miestų savivaldybės išlaikomose mokyklose, namuose, pas cechų meistrus ir kt. Daugiausia įsteigta parapišų mokyklų. Jų programos nebuvo griežtai nustatytos, tačiau svarbiausi dalykai daugumai mokyklų buvo bendri: visur dėstyti pagrindiniai religijos teiginiai, buvo mokoma giedoti ir elementarių rašto įgūdžių: skaityti, rašyti, kartais ir skaičiuoti. Kai kur mokyta lotynų, graikų kalbų bei kitų dalykų: gramatikos, retorikos, dialektikos. (Jareckaitė, 2006, p. 87.).

XVI a. antroje pusėje ir XVII a. pirmoje pusėje Lietuvoje sparčiausiai formavosi parapijos. Buvo reikalaujama, kad prie kiekvienos bažnyčios veiktų mokykla. Jau 1526 m. Vilniaus vyskupijos sinodo nuostatuose buvo nurodyta : „ ... pavedame ...bažnyčių rektoriams pastatyti ir aprūpinti tinkamas ir patogias mokyklas ir namus besimokančiai jaunuomenei gyventi. Taip pat pavedame, kad prie kiekvienos bažnyčios būtų mokytojai vaikams mokyti, kurie nuo pat mažens diegtų vaikams ir jaunuomenei gerą mokslą, garbingus įpročius ir katalikiškas pagrindines dorybes ir savo mokiniams teisingai aiškintų šventąją evangeliją bei Povilo laiškus lygiai abiem, lietuvių ir lenkų kalbomis“. (Jareckaitė, 2006, p. 87).

Mokyklą vaikai turėjo pradėti lankyti 6 ar 7 metų ir mokytis tol, kol kunigas patikrinęs žinias pripažins, kad tai, kas būtina, jie yra išmokę. Įsakymuose nurodoma, jog kunigai privalo nepriimti nemokančių skaityti vaikų išpažinties, jaunuolių prie užsakų neprileisti, jų nesutuokti ar kūmais neimti nė vieno, kuris negalėtų parodyti reikiamų krikščionybės žinių. 1729 m. mokytojams uždrausta pirkliauti ir laikyti smuklę. (Sužiedėlis, 1969, p. 761).

„Principia regulativa“ – tai vienas pirmųjų Vakarų Europoje privalomojo pradinio mokymo įstatimų. Pagal jį mokyklas turėjo lankyti visi 7 – 14 metų Prūsijos vaikai. Privalomas mokymas daugiausia rėmėsi bažnytinėmis mokyklomis dauguma jų Mažojoje Lietuvoje buvo lietuviškomis. Lietuviškose parapiinėse mokyklose mokoma lietuviškai 36 valandas per savaitę tikybos, giedoti, skaityti, rašyti ir skaičiuoti. (Jareckaitė, 2006, p. 106).

Vidurinės mokyklos (lotynų k.) nebuvo susijusios su žemesnės pakopos parapiinėmis ir miesto mokyklomis. Tai buvo privilegijuoto luomo mokyklos, suteikusios jaunuoliams teisę siekti aukštojo mokslo. Mokslas vidurinėse mokyklose truko 3 – 4 metus. Mokomieji dalykai - lotynų kalba ir septyni laisvieji menai: gramatika, retorika, dialektika, aritmetika, geometrija, astronomija ir muzika. Vidurinės mokyklos buvo įsteigtos Vėluvoje (1336), Gumbinėje (Friedricho mokykla, 1763), Tilžėje (1586) ir kt. Žinoma, jog XVIII a. pirmoje pusėje Karaliaučiuje veikė 6 lotynų mokyklos, vieną iš jų 1736 m. baigė Kristijonas Donelaitis (1714 – 1780). XVI – XVII a. parapiinės mokyklos veikė ir Klaipėdoje. Tuo pačiu metu įkurtos Friedricho miesto mokykla, Naujamiesčio elementarioji ir Naujamiesčio viešoji mokyklos ir kt. (Juška, 2003, p. 346).

Ilgą laiką pagrindinis mokyklų tikslas buvo mokyti vaikus krikščioniškojo tikėjimo ir pratinti juos dalyvauti pamaldose. Čia vaikai buvo mokomi katekizmo, tikėjimo išpažinimo, maldų, giesmių, t.y. tikėjimo, skaityti, giedoti. Giedamos giesmės, psalmės, himnai, choralinės melodijos. Pradinio mokyklinio amžiaus vaikai nebuvo išskiriami iš bendros grupės, nes įstaigos tikslas buvo suteikti muzikinių žinių, kuo platesniam žmonių ratui.

Pagrindiniai to meto mokymo vadovėliai buvo katekizmai ir giesmynai. Prasidėjus didžiajai bažnyčių reformai, 1525 m. išėjo M. Lutherio parengtas vadovėlis „Enchiridionas“ (gr. Encheiridion - vadovas, mokymo priemonės, praktinė knyga) čia pateiktos 25 giesmės.

Mažosios Lietuvos lietuviškose mokyklose pirmosios skaitymo knygos buvo M. Mažvydo (1510 – 1563), B. Vilento (1525 – 1587), J. Bretkūno (1536 – 1602) ir kt. raštai. Jie pasirodė kaip tik tada, kai buvo steigiamos pirmosios lietuviškos mokyklos. M. Mažvydo pirmoji knyga visiškai atitiko to meto mokyklos keliamus reikalavimus: tai buvo knyga mokiniams, padedanti suvokti tikėjimo tiesas, išmokti skaityti, įgyti pirmuosius muzikinio išsilavinimo įgūdžius.

Kaip ir Didžiojoje Lietuvoje, muzikinis ugdymas Mažosios Lietuvos mokyklose tyrinėjimas remiantis dviem Lietuvos kultūros raidos modeliais: baltiškuoju – etniniu ir europiniu. Pirmasis - baltiškais lietuvių – prūsų etninės kultūros modelis gyvavo šeimoje, artimiausioje vaiko aplinkoje, bendruomenėje ir buvo pagrįstas lietuvių ir prūsų liaudies muzikavimo (ypač dainavimo, giedojimo) tradicijomis. Antrasis – europinis – plėtojosi Lietuvos mokyklinės institucijos, buvo glaudžiai susijęs su bažnyčių bei vienuolynų veikla ir rėmėsi iš Vakarų Europos krikščionybės ir Bažnyčios atneštomis pedagoginėmis idėjomis, turiniu, formomis. Ilgą laiką šios dvi pagrindinės muzikinio ugdymo linijos ėjo visai atskirai, lygiagrečiai, dažnai netgi prieštaravo viena kitai. (Lukšaitė, 1991).

Kai 1904 metais caro valdžia panaikino lietuviškos spaudos draudimą, atsivėrė daugiau galimybių ir muzikai, ir lietuviškai dainai mokyklose bei visuomeniniame gyvenime. Pradėta rūpintis vadovėlių leidimu ir platinimu. Lietuviškose pradžios mokyklose situacija buvo tokia: Vilniaus dviklasėje mokykloje, kurioje daugiausia mokėsi vargšų vaikai, buvo dainuojamos tik lietuviškos dainos. Visoje penkių metų programoje dainavimui skirtos 3 pamokos per savaitę. Vidurinėse mokyklose dainavimui buvo skirta mažiau pamokų. Mokslo metų planuose muzika ir dainavimas visai nepažymėti valstybinėse realinėse mokyklose. Mokytojai savo menku muzikiniu pasirengimu sunkino muzikos ir dainavimo padėtį mokyklose, nes jie negalėdavo vadovauti mokinių chorui. Taip pat sunkino padėtį ir silpna mokyklų materialinė bazė. Dažniausiai mokytojai dainų mokydavo balsu, rečiau pritardami smuiku. Dėl muzikos mokytojų stokos, kai kuriose mokyklose dainavimo bei grojimo instrumentu visai nebuvo mokoma. (Petrauskas, 1996).

1940 metais, Tarybų Sąjungai okupavus Lietuvą, švietimo sistema pertvarkoma SSRS pavyzdžiu: mokyklų struktūra, ugdymo turinys. Pertvarkoma ir muzikinio ugdymo sistema. Mokykloje liko viena savaitinė muzikos pamoka, mokyklose buvo atsisakyta religinės muzikos, skeptiškai buvo žiūrima į lietuvių liaudies dainas. Muzikinis ugdymas buvo taikomas sovietinės ideologijos propagandai. Tačiau galima teigti, kad sovietų vyriausybė netrukdė tolesniam Lietuvos muzikinės kultūros vystimuisi.

Buvo plečiamas muzikinio ugdymo institucijų tinklas. 1990 m. Lietuvoje veikė 78 vaikų muzikos mokyklos, 3 specialiosios vidurinės meno mokyklos, 4 aukštesniosios muzikos mokyklos (dabar konservatorijos), 2 pedagoginės muzikos mokyklos, 3 kultūros mokyklos, Lietuvos konservatorija (dabar Lietuvos muzikos ir teatro akademija) ir jos fakultetai Klaipėdoje, sustiprintas muzikinis rengimas Šiaulių pedagoginiame institute ir pedagoginėse mokyklose.

Po 1966 m. mokyklos reformos imtasi muzikos mokymo pertvarkos. Prasidėjo muzikinis pedagogikos mokslo pakilimas. Remiantis savo tautos etnine, geriausių Lietuvos muzikos mokytojų ir pasaulio muzikos pedagogų (Z. Kodavaus, E. Žako–Dalkrozo, K. Orfo ir kt.)

patirtimi, imta kurti naujas muzikinio ugdymo sistemas. Nuo 1973 m. buvo pradėta leisti nauji muzikos vadovėliai ir kitos mokymo priemonės. Už naujų mokymo programų, mokymo priemonių sukūrimą bei įdiegimą 1986 m. vadovėlių ir metodikų autoriai E. Balčytis, P. Daugaravičius, Z. Marcinkevičius ir V. Surgautaitė buvo apdovanoti Lietuvos TSR valstybine premija. (Apie juos žr. <http://www.lmma.ku.lt/publikacijos.htm>).

Mokyklose prioritetine muzikinės užklausinės veiklos forma tapo chorinis dainavimas. Švietimo ministerijos nurodymu, mokyklose turėjo veikti visų amžiaus grupių chorai: jaunučių, vaikų ir vyresniųjų. Padaugėjus mokyklų, pokario metais chorinis dainavimas tapo masinis. Mokyklų chorai skaičiuojami tūkstančiais, o dainininkai – dešimtimis tūkstančių (apie 1500 chorų ir per 70 000 dainininkų). Nuo 1964 metų (1964, 1969, 1977, 1981, 1987 metais) organizuojamos respublikinės moksleivių dainų šventės. Jungtiniai chorai apimdavo apie 13 tūkstančių dainininkų. Taip pat pasirodydavo mokinių liaudies, styginių instrumentų ansambliai, pučiamieji, akordeonų orkestrai.

Lietuvoje gausiai būta gero meninio lygio muzikos kolektyvų. Mokyklose dirbo daug puikių muzikos mokytojų – pasiaukojusių savo profesijai, įsipareigojusių savo tautos muzikinės kultūros plėtotei. Muzikinio ugdymo idėjos buvo skelbiamos ne tik Lietuvoje, bet ir visoje tuometinėje Tarybų Sąjungoje, buvo dalyvaujama konferencijose, televizijoje, radijuje, publikuojami straipsniai tuometinėje spaudoje ir kt. buvo stengiamasi įrodyti, kad Lietuva ir apskritai Pabaltijo šalys yra stiprios muzikinio ugdymo srityje ir gerokai pirmauja.

Apibendrinant aukščiau išsakytas mintis teigtina, kad į muzikinį ugdymą Lietuvoje buvo žiūrima labai apibendrintai: nebuvo pradinių, vidurinių ir aukštesnių klasių, kuriose vaikai būtų grupuojami pagal amžių, meninius bei kitus gebėjimus ir žinias. O pirmoji pradinė klasė atsirado, tik XVI a. Įvairiuose mokymo institucijose žinias suteikdavo skirtingo išsilavinimo dvasininkai mokytojai, kurie mokė to ką patys mokėjo. Muzikinė patirtis buvo perduodama „iš lūpų į lūpas“, todėl jos nebuvo įmanoma išmokti bei įvairias muzikines kompetencijas įvaldžiusio mokytojo pagalbos.

1.3. Muzikinio ugdymo pradinėse klasėse tikslai, uždaviniai ir principai

Ugdymo tikslai nurodo kryptis, kur link orientuoti ugdymo turinį, metodus, formas, o taip pat ir patį ugdytinį. Lietuvos mokyklų mokytojai vadovaujasi harmoningos asmenybės ugdymo idealais. Ugdymo tikslas taip pat priklauso nuo visuomenės poreikių. Kalbant apie asmenybės vertybines orientacijas išskirtinos tiesa ir teisingumas, laisvės ir atsakomybės, stropumas ir darbštumas, dvasingumas, tautiškumas, universalumas. Šių ir kitų vertybių praktinės išraiškos laipsnis apibūdina asmenybės dvasinio tobulumo lygį. Brandi ir darni asmenybė – galutinis

ugdymo tikslas. Bendras ugdymo tikslas apibrėžtinai taip: padėti individo saviraiškai kūrybingai ir dorai veikti gyvenime. (Jovaiša, 2001).

Bendrosiose programose išskirtinos ugdymo „pastangos suvokti bei suprasti žmogų ir pasaulį, sudaryt mokiniui sąlygas pačiam patirti, pačiam savo projektus kurti ir įgyvendinti, savo asmenybę puoselėti, pačiam dalyvauti visuomenės ir pasaulio kaitoje“. (Bendrosios programos, 1998, p. 35).

Negalimas atotrūkis tarp realaus gyvenimo ir ugdymo proceso. Pasak E. Balčyčio muzikinio ugdymo tikslas - suteikti tikrovės faktams meninį – emocinį atspalvį, mokyti į tikrovę žiūrėti per teigiamų jausmų ir grožio prizmę ir yra vienas iš kilniausių muzikos, kaip ir kitų menų tikslas. (Balčytis 1986 p. 11).

Bendrosiose programose (2003, p. 528) išsakyta teiginys, akcentuojantis būtinybę mokiniams „suteikti muzikinės estetiškos kompetencijos bei socialinės kultūrinės brandos pagrindus, ugdyti kūrybišką, aktyvią, emocingą, estetinei ir kultūrinei patirčiai atvirą moksleivio asmenybę, gebančią prasmingai dalyvauti aplinkos muzikiniame gyvenime“ ypač aktualus ir kalbant apie pradinio muzikinio ugdymo etapą.

Bendriausias muzikinio ugdymo bendrojo lavinimo mokykloje tikslas galėtų būti suformuluotas taip: „Suteikiant bendrą, kasdieniaus žmogaus gyvenimui reikalingą muzikinį išsilavinimą, išmokyti visus mokinius elementariai, tačiau skoningai dainuoti ir giedoti, klausytis ir prasmingai, estetiškai suvokti muziką, skatinti muzikuoti, išlavinti meninį skonį, aukštos meninės vertės liaudies bei profesionaliosios muzikos poreikį ir dvasinės kultūros žmogų.“ (Balčytis, 1995, p. 7). Muzikinių gebėjimų ir žinių santykio klausimas visada buvo tarp aktualiausių. Kasdieniame žmogaus gyvenime reikalingas muzikinis išsilavinimas – tai minimalus muzikinių žinių ir įgūdžių kiekis dainavimo, grojimo, muzikos klausymosi srityse, orientavimasis jose, nepriklausomai nuo asmens profesijos.

Vidurinėje mokykloje svarbu išsiugdyti atitinkamus muzikos girdėjimo, atlikimo, klausymosi, suvokimo įgūdžius, o šią įgytą muzikinę patirtį - mokėti taikyti gyvenime, tobulintis toliau. Taip pat svarbu įgyti tokį muzikos pažinimo lygį, kad galėtų realizuotis auklėjamosios ir lavinamosios muzikos reikšmės. „Kalbėdami apie muzikinį auklėjimą, ugdomąją reikšmę, pirmiausia turime galvoje prasmingą, puikią, šimtmečių nugludintą, liaudies ir pasaulio genijų sukurtą, tyrą džiaugsmą, gėrį, tikrąjį grožį, aukštus dvasinius siekius skatinančią muziką“. (Balčytis, 2002, p. 6). Štai Z. Rinkevičius svarbiausiu tikslu laiko bendrą muzikinę kultūrą (neprofesinę muzikinę kultūrą), kurios pagrindą sudaro muzikos pažinimas ir muzikinio mąstymo pagrindai. Kiekvienas tikslas kelia konkrečius uždavinius. Uždavinių sprendimas nurodo kelią, kaip tą tikslą įgyvendinti, pasirinkti tinkamas veiklos formas.

Muzikiniame ugdyme tai įgyvendinama per muzikines veiksenas - dainavimą, muzikos klausymąsi, solfedžiavimą, ritmiką ir grojimą.

Svarbiausiais muzikinio ugdymo uždaviniais laikytini:

- Mokyti pažinti muzikos kalbą kaip itin savitą žmogaus raiškos formą: išmokyti intonuoti intonacijoms, sudaryti vaiko atmintyje atitinkamą muzikinį intonacinį žodyną, kuriuo remdamasis jie galėtų mokytis muzikinio mąstymo, gebėjimo išgirsti ir suvokti žodžio ir intonacijos – pagrindinių minties ir jausmo raiškos būdų – prasmę ir išlaikyti tarp jų pusiausvyrą.

- Tęsti ir puoselėti lietuvių tautai nuo seniausių laikų būdingas visuotinio dainavimo tradicijas: išmokyti dainuoti ir giedoti kasdieniam žmogaus gyvenimui reikalingus lygius, išugdyti norą dainuoti, liaudies dainų poreikių, kaip ypač svarbaus tautinės savimonės raiškos būdo, išmokyti pakankamai kitų įvairaus žanro ir turinio (vaikų tautinių, patriotinių, jaunimo, kitų tautų, populiariausių klasikinių) dainų bei giesmių, branginti mūsų krašto gražaus, švelnaus santūraus dainavimo bei giedojimo papročius.

- Mokyti klausytis muzikos ir ją suvokti: išmokyti įsiklausyti į muzikos kūriniių intonacines subtilybes ir visumą, įsijausti, gerėtis, grožėtis, ugdyti poreikį klausytis aukštos meninės vertės muzikos, suteikti reikalingų žinių apie muzikos raidą, susipažinti su geriausiais ir reikšmingiausiais įvairių žanrų, formų, epochų, stilių, pasaulio kraštų, žymiausių kompozitorių muzikos kūriniais, muzika mokyti pažinti save ir pasaulį.

- Skatinti muzikuoti liaudies ir kitais muzikos sąlygomis prieinamais muzikos instrumentais. Ugdyti kolektyvinio ir individualaus muzikavimo poreikį, muzikavimą glaudžiai susieti su muzikos kalbos pažinimu, dainavimu, muzikos klausimusi ir meniniu muzikos suvokimu, atlikimo kultūros ir skonio ugdymu.

- Mokyti skirti muzikines vertybes: mėgėjišką muziką nuo genialios, kičą, meninę muziką nuo tikrojo, dvasinio meno, ugdyti poreikį nuolat lavintis, ugdyti savo muzikinį skonį, periodiškai klausytis didžiųjų kompozitorių kūrybos namie, koncertuose, muzikiniuose teatruose.

- Meniškai jautrinti žmogų: mokyti kūrybiškai mąstyti, formuoti tautinę pasaulėjautą, ugdyti kilnius dvasinius siekius, estetinę ir dorovinę kultūrą, muzikine patirtimi įsitraukti į visuomenės gyvenimą, muzikinę ir bendrąją kultūrą bei ją kelti, muzika mokyti jaunos žmonės mylėti savo Tėvynę ir jai aukotis.

Mokant muzikos, vadovaujamosi visais pedagoginiais principais. Meniškumo principas yra specifinis. Rišlumas – būdingiausias kompleksinės sistemos reikalavimas. Įvairovės principas – dvipusis. Variantiškumas – būtina sėkmingo darbo sąlyga. „Minimumas technikos, maksimumas grožio“ – pagrindinis muzikos atlikimo mokymo devizas. Mokymo prieinamumo, nuoseklumo, kūrybingumo ir tikslingumo principai yra labai svarbūs. Visos veiklos rūšys turi savo tematinis dėsniumus. Tinka tik vieninga metodika. Reikia mokėti atskirti mokomąją medžiagą. (Balčytis, 1986, p. 44).

Svarbiausias muzikinio ugdymo proceso organizavimo principas pradiniam mokymosi etape – nuo praktikos prie teorijos – pirma sukuriama muzikiniai vaizdiniai ir tik vėliau jie formalizuojami muzikine kalba. Labai reikšmingas vidinės klausos lavinimas. Išlavinta vidinė klausia ir vaizduotė padeda ugdyti mokinių kūrybingumą, kūrybinius bei improvizacinius gebėjimus. (Pradinio ugdymo bendrosios programos, 2008, p. 287).

Iš bendrųjų reikalavimų mokymui ir mokymuisi išryškėja mokymo, arba didaktiniai, principai – mokymo pobūdį, jo metodus, visą mokymo organizaciją liečiantys metodologiniai teiginiai.

Kompleksiškumo principas arba muzikinės veiklos rūšių lygiareikšmiškumo principas remiasi ne kuria nors viena, bet visu kompleksu muzikinės veiklos formų – *dainavimu, grojimu mokykliniais instrumentais, muzikos klausymusi, solfedžiovimu, ritmika*.

Kiekviena šių muzikinių veiksenų yra savaip svarbi ir turi savo specifinių pranašumų, formuojančių įvairias muzikines žinias bei įgūdžius. Visos šios veiksenos turi glaudų tarpusavio ryšį. Tai sudaro vieningą muzikos mokymo ir auklėjimo sistemą. Išskirtina gražaus, meninio *dainavimo* ir prasmingo *muzikos klausymosi, suvokimo* svarba. To siekiant, lavinama vaikų muzikinė klausia, balsas, intonacinė vaizduotė, atmintis, ugdomi atitinkami muzikos girdėjimo, atlikimo ir suvokimo įgūdžiai. Tam padeda *solfedžio, ritmika, grojimas*. Tai sudaro sistemos pagrindą bet kurioje klasėje.

Dainavimas yra prieinamiausia bendravimo su muzika forma. Daina turi įtakos žmogaus protinei veiklai, viena iš mąstymo raiškos formų. Dainavimas, vokalinė veikla, tiesiogiai veikdami balso stygas, geriau formuoja ir muzikinę klausą, vaizduotę, atmintį, muzikos suvokimą.

Muzikos klausymasis - tai mokymo įsiklausyti į muzikos audinį, susikaupti, pajauti meninę ir idėjinę muzikos visumą. Dėmesys skiriamas meniniam idėjiniam muzikos turinio

suvokimui ugdyti, išiklausyti į išraiškos priemones, muzikos audinį ir smulkiausias jos elementus.

Solfedis - reikšmingiausias visapusės muzikinės klausos lavinimas. Šios muzikinės veiklos metu mokoma dainuoti iš natų ir visapusiškai ugdyti muzikinę klausą. Tai trumpiausias ir efektyviausias būdas intonacinei klausai lavinti, ypač tikslaus muzikinių garsų santykių, garsų aukščio pojūčiams, derminių intonacijų vaizdiniais sukurti ir įtvirtinti, mokymuisi išiklausyti į smulkiausias muzikinius, melodinius – intonacinius reiškinius, sudaryti stereotipinius (motorinius) garsų aukščio santykių girdėjimo įgūdžius. Akivaizdi solfedžio nauda ir siekiant mokinių kokybiško dainavimo: jis kartu su dainavimu yra vienas efektyviausių intonavimo, vokalinės klausos lavinimo, balso tobulinimo, meninės interpretacijos ugdymo metodų.

Ritminės klausos lavinimas – tai ritminės klausos, ritmo pojūčio, girdėjimo ir atlikimo įgūdžių lavinimas. Ritmo jausmo, vaizdinių ir įgūdžių kokybė turi didelės įtakos tokiems dalykams kaip, intonavimas, artikuliacija, diktija, balso skambumas, dainavimas iš natų. Žmogaus įgimtas ritmo jausmas yra pakankamai stiprus, bet jo lavinimas, sąmoningas ritminių vaizdinių ir įgūdžių formavimas tikriausia yra mažiau paslankus ir nė kiek ne lengvesnis už garsų aukščio vaizdinių ir įgūdžių formavimą.

Grojimas labiausiai lavina muzikinę klausą ir yra ypač svarbus, ugdant daugiaplanį orkestrinį mąstymą, kas svarbu klausantis muzikos. Grojimo privalumas yra tai, kad jis įprasmina, meniškai „įgarsina“ daugelį muzikos rašto žinių, savaip ugdo muzikinę vaizduotę, grojant galima pasiekti didesnės muzikos atlikimo įvairovės ir išraiškingumo. Grojimas ypač lavina tembrinę, harmoninę, polifoninę klausą, įtvirtina ir toliau ugdo ritmo suvokimo įgūdžius. (Balčytis 1986, p. 21 – 28).

Dirbant kompleksškai, svarbu sieti visas veiklos rūšis, turinį, metodiką. Mokiniai turi jausti vieningą, susiliejusį muzikinės veiklos procesą. Kompleksiškumas sudaro progą atsiskleisti įvairiems vaikų gebėjimams ir polinkiams, lemia tolygų, įvairiapusių muzikinį ugdymą, muzikos atlikimo ir suvokimo lavinimą.

Liaudies dainos, tobulėdamos per šimtmečius, sukonzentravo savyje menines vertybes, dvasingumą ir grožį. Naudojimasis *etninių muzikinio ugdymo ištakų principu* atveria galimybes „tiesiausiu, lengviausiu keliu ir teisingiausia kryptimi formuoti jauno žmogaus muzikinę klausą, meninę pasaulėjautą, <...> , išugdyti meninį skonį, teisingas <...> nuostatas į gyvenimą“. (Balčytis, 1997, p. 14).

Mokiniai gali reikštis savo mėgstamiausioje veikloje, o gabesnieji – atlikti sudėtingesnes užduotis. Pedagoginiais, psichologiniais, muzikologiniais muzikos pažinimo bei fiziologiniais vaikų raidos principais pagrįsta sistema remiasi ugdymo *nuoseklumu* ir

sistemingu. Nuoseklus ugdymas suprantamas reikalauja, kad pirmiausiai būtų nustatyta tiksli mokymo tvarka laiko atžvilgiu, kad mokiniai suprastų ryšį tarp reiškinių, suvoktų jų priežastis.

Nauja medžiaga turi remtis ankstesnę, kad šiandieninė įtvirtintų vakarykštę ir paruoštų kelią rytdienos žinioms. *Vaizdumo* principas mokyme reiškia žinių įsisavinimą, stebint daiktus ir reiškinius. Svarbu, kad vaikai patys stebėtų daiktus, nes tai palengvina suvokti jų atsiradimo priežastis, naudojimo būdus ir pan. Kas galima, turi būti stebima aplinkoje, o nesamus daiktus reikia pakeisti visokiais atvaizdais ir paveikslėliais.

Kad mokiniams būtų ugdomi jų kūrybiniai gebėjimai teorijoje pagrindiniu principu laikytinas *sąmoningumo ir aktyvumo* principas. Mokiniai turi suprasti daiktų ir reiškinių esmę, tik gerai įsisavinus suvoktas žinias.

Nuodugnus, tvirtas medžiagos įsisavinimas taip pat svarbus, kad naujai einamas dalykas remtųsi išeitū, o išeitū tvirtintų einamas. Kiekviena tema turi būti reziumuojama trumpomis, tiksliais taisyklėmis; negalima mokyti paviršutiniškai. Žinioms įtvirtinti naudotini trys būdai: jų taikymas praktikoje, dažnas bei gerai organizuotas kartojimas ir pratimai.

Dirbant nuosekliai, reikia nuolatinio *kartojimo*. Kartojimo metu mokytojas pratina mokinius įdėmiai klausyti, gali pasirinkti, ar visi suprato, ar ir patys silpnieji įsisavino medžiagą, be to, mokiniai tokiu būdu įpranta kalbėti.

Reikšmingas ugdymo *kryptingumo* principas. Mokytojo darbo sėkmė priklauso nuo kryptingo, nuoseklus tam tikrų dėsnų laikymosi. Žinios plėtojamos laipsniškai, vis aukštesniu lygiu ir vėl grįžtant prie esminių išteklių.

Ugdymo procese turi būti siekiama *meniškumo*, o pamokoje - dominuoti grožis. Apie mokinio meninio skonio lavėjimą sprendžiama iš jo daromos pažangos lygio. Mokytojas pamokoje privalo siekti meninės kokybės ir estetinio pasigėrėjimo kulminacijų. Kūrybiškai organizuojamas mokymo procesas, pačių mokinių kūrybinis mąstymas - tai *kūrybiškumas*. (Komenskis, 1986, p. 47).

Nė vienas vaikas negimsta be intelekto, kaip ir ne vienas vaikas negimsta be mažiausių muzikinių gabumų. Amerikiečių muziko ir pedagogo E. Gordonas teigimu, kuo anksčiau vaikas patenka į turtingą muzikinę aplinką, tuo greičiau jo muzikiniai gabumai pradeda tobulėti. Vaikui augant, aplinkos poveikis mažėja ir apie devintuosius metus aplinka vaiko muzikiniams gabumams nebeturi tokio stipraus poveikio. Iki devynerių metų vaiko muzikiniai gabumai yra prigimties ir aplinkos veiksmo rezultatas. Juos E. Gordonas pavadino lavinamaisiais muzikiniams gabumais, po devynerių metų – stabiliaisiais muzikiniams gabumais.

Labai svarbu, kad muzikos pamokose vyrautų pati muzika, muzikinis mąstymas, muzikinė vaizduotė. Pamokoje turi dominuoti ne kalbos apie muziką, o pati muzika, patys

muzikos kūriniai, jų vertybinis, meninis pažinimas ir suvokimas, įsijautimas, džiaugimasis, gėrėjimasis, meninės ir dvasinės ekstazės būsenų kūrimas.

Kaip ir pagrindinio, taip ir pradinio muzikinio ugdymo etapui būdinga muzikinės raiškos įvairovė, leidžianti sėkmingai ugdyti ne tik mokinių muzikavimo įgūdžius, bet ir muzikinės kalbos suvokimą, kultūros pažinimą, muzikos išraiškos jausmą. Kadangi, vaikų muzikiniai gabumai formuojasi iki dešimtųjų gyvenimo metų (Gordon, 1999), pradinė mokykla laikytina svarbiausiu mokinių muzikinių gebėjimų ugdymo etapu. Darbų, skirtų specifinių ugdymo principų pradinio muzikinio ugdymo analizei yra palyginti mažai (arba šio darbo autorei nepavyko rasti pakankamai daug), darbe remiamasi ir vidurinio ugdymo etapui taikytiniais E. Balčyčio suformuluotais postulatais.

II. MUZIKOS MOKYTOJAS PRADINĖSE KLASĖSE

2.1. Reikalavimai mokytojui dirbančiam pradinėse klasėse

Vaikai labai atidžiai stebi mokytoją, jo reakcijas, nuotaikų ir reikalavimų kaitą. Remdamiesi pirmaisiais išpūdžiais, kurie kyla pamačius mokytoją, mokiniai sukuria savo mokytojo „modelį“ - ar reikia jo bijoti ir paklusti, ar bandyti apeiti jo reikalavimus, ar mokytojas yra tas žmogus su kuriuo bus malonu dirbti.

Muzikinio ugdymo reikalingumas visiems mokiniams šiandien tampa akivaizdus, nes nuo jo puoselėjamos tokios šiuolaikinėje visuomenėje vertinamos savybės kaip kūrybiškumas, inovatyvumas, empatiškumas, kultūrinis sąmoningumas, neverbalinės raiškos gebėjimai ir kt. (Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos pagrindinio ugdymo bendrosios programos. Meninis ugdymas, 2008).

Dažnai pasitaiko, jog mokykloje jau pirmosiomis dienomis vyrauja įtampa, skatinamas besąlygiškas paklusnumas pirmokams keliami griežti reikalavimai, kurie neva padeda palaikyti tvarką ir organizuoti darbą klasėje. Vadinasi vaiko adaptacija mokykloje labai priklauso nuo mokytojo asmenybės savybių. Labai svarbu, kad mokytojas vaikams būtų draugas o ne priešas.

J. Abramauskienė (2002) išskiria šiuos meno mokytojo asmenybės bruožus: „Geras mokytojas sugeba sužadinti vaizduotę, smalsumą, atverti netikėtų, jaudinančių prasmų, būti originalus ir savarankiškai mąstantis, t.y. svarbus mokytojo bendrasis kultūrinis akiratis, toks mokytojas padeda mokiniui suvokti save kaip asmenybę, suformuoti naujo pasaulio ir aplinkos išvalgą, vertinti ir matyti platesnį studijuojamojo dalyko kontekstą“.

V. Tumėnienės, B. Jankūnaitės (2002) manymu, šiandienos mokykloje mokytoją žinių turėtoją ir perteikėją keičia mokytojas mokymosi organizatorius, mokymosi galimybių kūrėjas,

mokymosi patarėjas, partneris, mokinio ir šiuolaikinių informacijos šaltinių tarpininkas. Mokytojas atlieka mokymosi eksperto, koordinuotojo, motyvuotojo ir mokymo(si) proceso skatintojo vaidmenis. (Laužackas ir kt., 2008).

Patys vaikai svarbiausiais laiko tokius mokytojo charakterio bruožus, kaip meilę vaikams, gebėjimą juos suprasti, gerumą bei jautrumą. Pedagoginė meilė vaikams reiškiasi ne tik kaip jausmas, bet ir kaip kryptinga veikla, siekiant suteikti mokiniams džiaugsmo, sužadinti kilnius jausmus, pasitikėjimą savo jėgomis, pasiryžimą įveikti sunkumus, siekti dvasinio tobulėjimo ir proto brandumo, skatinti interesą ir poreikį pažinti pasaulį.

L. Jovaiša (2001, p. 106) didelį dėmesį skiria vadinamajam „pedagoginiam taktui“ - mandagiam elgesiui, saikingiems reikalavimams, teisingam vertinimui, skatinimo ir bandimo teisingumui, paslaugumui, geranoriškumui, jautrumui, gebėjimui įsijausti, suprasti mokinį. Mokytojas turi nuslopinti neigiamus ir ugdyti daugelį teigiamų charakterio bruožų. Prie teigiamų bruožų galima priskirti gerumą, nuoširdumą, kantrumą, atkaklumą, jautrumą, ištvėringumą, savitvardą ir kt. Prie neigiamų – nesąžiningumą, neobjektyvumą, neveiklumą, išsiblaškymą, pusiausvyros neturėjimą, netaktiškumą ir kt.

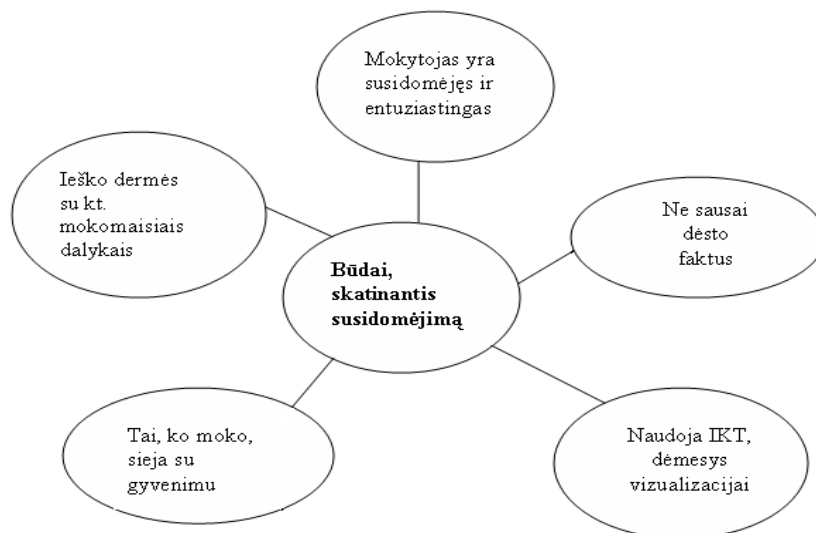
R. Girdzijauskienė (2005) teigia, kad mokytojo gerumas nustatomas pagal tai, ko iš jo tikimasi. Tėvams svarbu, kad darželyje ar mokykloje ugdytojas užtikrintų gerą vaiko savijautą, skatintų jo norą mokytis, sudarytų sąlygas vystyti jo gabumams, gebėjimams ir kt. Pedagogams aktualu, kad kolega ištrauktų į bendrą ugdimosi procesą, mokėtų bendrauti ir bendradarbiauti, būtų asmuo į kurį visada galima kreiptis pagalbos, su kuriuo būtų galima dalytis savo rūpesčiais ir džiaugsmiais. Ugdymo institucijų vadovai svarbiausiomis pedagogo savybėmis laiko gebėjimą užtikrinti ugdimosi uždavinių įgyvendinimą, iniciatyvumą, mokėjimą palaikyti gerus santykius su ugdytiniais ir jų tėvais, kolegoms ir kt. (<http://www.baltai.lt/psichologija/viewtopic.php?f=51&t=661>).

Pasak minėtos autorės, nepriklausomai nuo to, kas vertina ugdytojo pedagoginės veiklos sėkmę, vienas iš pageidavimų ugdytojo asmenybės bruožų yra pedagoginiai gebėjimai, t.y. individualios savybės, įgalinčios lengvai, greitai ir gerai vykdyti pedagoginę veiklą – tai intelektualiniai, projekciniai, komunikaciniai, akademiniai, kūrybiniai, didaktiniai, diagnostiniai, organizaciniai, socialiniai, eksperimentiniai gebėjimai.

Mokytojai, dirbantys pagal bendrojo ugdymo, profesinio mokymo ir neformaliojo švietimo programas, turi būti profesiskai pasirengę, gebėti vykdyti ugdymo programą/ dalyko programą ir būti įgiję Mokytojo profesijos kompetencijos apraše, patvirtintame Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2007 m. sausio 15 d. įsakymu Nr. ISAK-54 (Žin., 2007, Nr. 12-511), numatytas kompetencijas.

E. Balčytis (2000) pažymi, kad bendrojo lavinimo mokyklai yra reikalingi labai plataus profilio ir įvairialypiai muziką, muzikos pedagogiką, psichologiją, estetiką, muzikinio ugdymo filosofiją, praktinį darbą mokykloje išmanantis specialistai, gebantys tenkinti įvairius muzikinius ir kultūrinius mokyklos poreikius.

Bendrai sutariama, kad mokytojo priedermė: 1) nustatyti prasmingus ir įdomius mokymosi tikslus ir siekius; 2) įtikinti mokinius temas, kurią moko, aktualumu ir reikalingumu; 3) padaryti mokymo(si) procesą įdomų ir vertingą (abiem pusėms, mokytojui taip pat); 4) sudaryti sąlygas mokiniui pateikti grįžtamąją informaciją, t.y. reflektuoti savo veiklą, įvertinti jos svarbą sau pačiam. (Petkevičius, 2012, p. 146). Tačiau be to tenka „peržiūrėti“ save patį, kaip mokytoją, su savitais gebėjimais ir supratimu apie mokymą ir mokymąsi. Be to, šiandieninį vaiką, gyvenanti žinių visuomenėje, kur įvairios informacijos srautai begaliniai, kiek kitaip reikia motyvuoti nei ankstesnės kartos vaikus. Efektyviausi (patikrinti) būdai, skatinantys mokinių susidomėjimą pamokoje, pateikti 1 pav.

1pav. Būdai, skatinantys mokinių susidomėjimą pamokoje. (Bukantaitė, Zuzevičiūtė, 2012, p. 146).

Anot R. Makarskaitės – Petkevičienės (2011), geras mokytojas turi pasižymėti trimis E: energija, entuziazmu ir empatija. Menų mokytojams tai, matyt, ypač svarbu. Mokytojas, ne sausai dėstantis dalyką, galvoja ir apie intrigą, netikėtumą, kuri pateikus, mokiniai taps aktyvesni, labiau domėsis.

J. Laužikas, kalbėdamas apie mokytojo asmenybę, teigia, kad mokytojo kultūros rodiklis – pasaulėžiūros aiškumas, amžinių vertybių derinimas su asmens ir tautos interesais. Be sugebėjimo mokyti vaikus, juos mylėti, mokėjimo bendrauti, mokytojas privalo turėti kūrybišką charakterį, nes jo pareiga itin atsakinga – „padėti dvasiniam žmogaus gimimui“. (Vaivada 2003, p. 80).

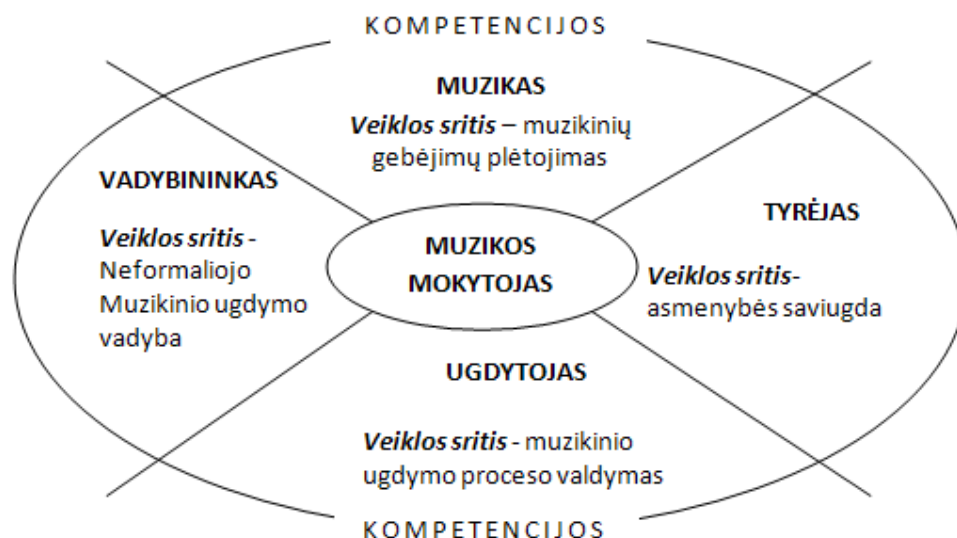
R. Girdzijauskienės (2004, p. 57) manymu, nuo muzikos mokytojo asmenybės dvasinio turtingumo, pedagoginio pasirengimo ir meistriškumo, sugebėjimo išvelgti mokinio asmenybę labai priklauso ir pradinių klasių mokinių muzikinė veikla. Ypač didelę reikšmę turi muzikos mokytojų požiūris į kūrybinę muzikinę veiklą bei gebėjimas sudaryti palankias sąlygas mokinių kūrybiškumui pasireikšti.

Kaip pastebi E. Martišauskienė (2008, p. 73), mokytojo kompetencijos gali būti sėkmingai įgyvendinamos tik susietos su pačiu mokytoju kaip asmeniu. Žinant, kad pedagoginė veikla grindžiama asmenų sąveika, ypatingas vaidmuo tenka vertybinėms nuostatoms. Mokytojo vertybių sistema pasireškia kaip jo asmenybės savybių pedagoginis vertingumas, t.y. reikšmingas sėkmingos pedagoginės veiklos veiksnys, kurį galima apibrėžti kaip savarankišką asmenybės saviugdą kompetenciją.

Muzikos mokytojo veikla yra plati ir apima daug įvairių funkcijų:

- muzikos mokytojas dalyvauja ne tik pamokinėje veikloje, bet ir organizuoja mokyklos bendruomenės muzikinę veiklą (rengia šventes, proginius ir teminius koncertus, muzikinius projektus), organizuoja ir vadovauja neformaliojo muzikinio ugdymo būreliams (chorams, orkestrams, vokaliniais ir instrumentiniams ansambliams, solistams);
- muzikos mokytojas taip pat planuoja muzikinio ugdymo(si) turinį, organizuoja mokinių muzikinio ugdymo(si) veiklą, vertina muzikinio ugdymo(si) pasiekimus, bendrauja ir bendradarbiauja su ugdytiniais, mokyklos bendruomene, tėvais ir kitais socialiniais partneriais, nuolat tobulina savo profesinę kompetenciją, skleidžia pedagoginę patirtį ir kt.;
- muzikos mokytojas organizuoja ir vertina muzikinės veiklos ir savo pedagoginio meistriškumo pokyčius, tikslingai taiko naujas muzikinio ugdymo, informacinių technologijų metodikas, praturtina muzikinio ugdymo turinį šiuolaikinės kultūros ir ugdymo sąveiką;
- muzikos mokytojas analizuoja mokyklos muzikinio, kultūrinio gyvenimo aplinką, nuolat tobulina profesines žinias ir veiklos stilių, dalyvauja visuomenės kultūriniam gyvenime.

(Lasauskienė, 2010, p. 34).

2. pav. Muzikos mokytojo veiklos modelis (Lasauskienė, 2010, p. 35).

Modelyje išskirtos keturios svarbiausios veiklos sritys, atskleidžiančios muzikos mokytojo veiklos uždavinius, tai:

- asmenybės saviugda,
- muzikinių gebėjimų plėtojimas,
- muzikinio ugdymo(si) proceso valdymas,
- neformaliojo muzikinio ugdymo vadyba.

Muzikos mokytojo veiklos bendrojo lavinimo mokykloje modelis atspindi veiklos turinio įvairovę, jis formuoja sisteminių požiūrį į muzikos mokytojo veiklą. Iš modelio matyt, kad praktiniai muzikos atlikimo gebėjimai yra tik viena muzikos mokytojo profesinės veiklos sritis. Tačiau muzikos mokytojų ugdymo praktikoje ji dažnai suabsoliutinama, o tai sudaro prielaidas neigiamai patirčiai, kai ugdytas mokytojas – muzikos atlikėjas, o ne mokytojas – ugdytojas. Todėl modeliuojant muzikos mokytojo kompetencijas svarbu visas profesinės veiklos sritys traktuoti kaip svarbias, integralias. (Lasauskienė, 2010, p. 36).

Ugdymo istorija išryškino dėsnumą, kad tik asmenybė gali ugdyti asmenybę, kad mokytojo negali pakeisti nei instrukcijos, nei tobuliausias mokymo turinys, metodai ar priemonės.

Mokytojas savo asmenybės bruožų visuma, erudicija, taktu, socialumu, optimizmu sudaro mokiniams didžiulį įspūdį. Toks mokytojas įgyja mokinių pagarbą, pasitikėjimą, o neretai tampa siektino idealo modeliu. Mokiniai noriai dalyvauja tokio mokytojo

organizuojamoje veikloje, veržiasi prie vertybių, išmoksta jas pasirinkti, tobulėja jų vidinis pasaulis, natūraliai skleidžiasi jų prigimtis.

Profesionalus, specialiai parengtas muzikinio ugdymo darbui mokykloje yra muzikos mokytojas. Jo, kaip vaiko muzikinės kultūros saviraiškos talkininko, funkcijos yra:

- padėti vaiko meninei muzikinei saviraiškai, ją provokuoti, nukreipti, skatinti;
- tirti vaiko muzikinės saviraiškos galimybes, jos turinį;
- demonstruoti meninės ir treniruojamąsios veiklos pavyzdžius, pamokyti, patarti ir pan.;
- tikrinti ir vertinti vaiko muzikinės veiklos, jo elgesio vyksmą, pobūdį ir rezultatus;
- tirti ugdytinio muzikinio vystimosi motyvą;
- prognozuoti ugdytinio tolesnio muzikinio tobulėjimo raidą, numatyti jos programą.

(Rinkevičius, 2005, p. 61).

Muzikos mokytojas, kaip ugdymo veikėjas, ne tik tenkina savo dvasinių vertybių poreikius, tobulėja patirtimi ir žiniomis. Jis nuolat siekia tas vertybes teikti kitiems, kad jo ugdytinių gyvenimas būtų gražesnis, doresnis, teisingesnis, laimingesnis.

Mokytojas dirba žmonėms, jų dabarčiai ir ateičiai. J. Vabalas – Gudaitis būtent ateities meilę laikė svarbiausiu, aukščiausiu mokymo tikslu. Muzikinio ugdymo aspektu tai, kaip minėta, - asmens ir kartu visuomenės muzikinė kultūra. Šio tikslo siekimas yra svarbiausias muzikos mokytojo veiklos motyvas. (Rinkevičius, 2005, p. 61).

Mokytojo pedagoginio pašaukimo gelmėje glūdi emocinis ir intelektualinis atidumas vaikui, tikėjimas jo tobulėjimo galimybe ir noras jam padėti, bendrauti ir bendradarbiauti.

L. Tolstojus rašė: „Jeigu mokytojas tikrai mėgsta savo darbą – jis bus geras mokytojas. Jeigu mokytojas myli mokinį kaip tėvas, kaip motina, jis bus geresnis už tą mokytoją, kuris perskaitė visas knygas, bet nemėgsta savo darbo ir nemyli mokinių. Jeigu mokytojas suderina meilę darbui ir meilę mokiniams, - jis tobulas mokytojas“.

Nuoseklaus ugdymo sistema gerai veikia tik tuomet, kai išmintingai ir nuosekliai dirba mokytojas, kai jis geba kokybiškai vykdyti principinius kiekvienos klasės programos reikalavimus. Tačiau ji sutrinka, kai dirba neprofesionalas, neišmanantis sistemos esmės arba tiesiog neatsakingas mokytojas. (Muzikos ugdymo aktualijos, 2000, p. 10).

Vaikai nemėgsta nedrausiu, pernelyg kuklių mokytojų, lygiai taip pat nemėgsta itin valdingų. Jie gerbia gerus ir ryžtingus, griežtus ir teisingus mokytojus, o ypač tuos, kurie drausūs, susižavėję savo dalyku, kūrybingi, visa save atiduoda vaikams.

2.2. Pradinių klasių muzikos mokytojo asmenybė

Pirmokas, pradėjęs lankyti mokyklą susiduria su realiomis ir įsivaizduojamomis problemomis, kurios apsunkina jo adaptaciją mokykloje. Visų laikų pedagogai ir psichologai stengiasi apibrėžti reikalavimus mokytojui, jo asmeninėms ir profesinėms savybėms. Pedagogikos mokslo pradininkas J. A. Komenskis (1986), jo pasekėjas J. H. Pestulocis (1989), vokiečių pedagogas A. Dystervėgas (1988), rusų „mokytojų mokytojas“ K. Ušinskis (1987), tarpukario Lietuvos pedagogai A. Šerkšnas (1939), S. Šalkauskis (1991), ir šiuolaikiniai Lietuvos švietimo atstovai V. J. Černius (1992, 1997), L. Jovaiša (2001), D. Gailienė (1996) ir kt., savo darbuose analizuoja mokytojo asmenybės keliamus reikalavimus, jų kaitą priklausomai nuo įvairių veiksnių (politinės, ekonominės institucijos, visuomenės požiūrio ir kt.).

Taigi, kas yra asmenybė? Vakarų psichologijoje ir filosofijoje ši sąvoka dažniausiai laikoma sąvokos *asmuo* sinonimu. Nors vieningo asmenybės supratimo nėra, būtis psichologijoje asmenybė apibūdinama kaip tarp žmonių susiformavęs fenomenas, pasižymintis sąmone, savimone, dvasia. Tačiau tradicinė psichologija į asmenybę žvelgia kaip į socialinį objektą – subjektą, iš esmės mažai besiskiriantį nuo individo – protingo asmens, t.y. būtybės, išsiskiriančios iš kitų elgesio, dvasios (sielos) kaip psichinių procesų savitumų ypatybėmis. (Rinkevičius, Rinkevičienė, 2006, p. 26).

B. Bitinas, apibrėždamas asmenybę, visų pirma mini žmogiškumą. Pagal jį asmenybė – „tai visų žmoniškųjų (tarp jų – visuomeninių) santykių įsikūnijimas“ (2000, p. 76). Pagal J. Lapę ir G. Naviką asmenybė – „tai žmogus, pasiekęs pakankamai aukštą fizinio, psichinio ir socialinio išsivystymo lygį, kuris leidžia jam elgtis neatsižvelgiant į tiesioginius poveikius ir situacijas, vadovautis esminiais gyvenimo principais ir įsitikinimais“. (Lapė, Navikas, 2003, p. 180).

Kaip pastebi E. Martišauskienė (2008, p. 74), pedagoginės žinios gali sėkmingai funkcionuoti tik susietos su pačiu mokytoju kaip asmeniu, todėl mokytojo asmenybės brandumas, vertybinės nuostatos yra ir visų profesinių kompetencijų pamatas. Būtent vertybinis įsipareigojimas (pašaukimas, misija) – ugdyti žmogų kaip asmenį, o ne paslaugų teikimas, išskiria mokytojo profesiją iš kitų.

L. Jovaiša asmenybės sampratą susieja su žmogaus laisve ir vertybėmis, orientacijomis, dvasingumu. Anot jo, „asmenybė yra laisvo žmogaus individualybė, atsiskleidžianti savo meto aukščiausiomis socialinėmis, kultūrinėmis ir dvasinėmis vertybėmis, aktyviai bei kūrybingai dalyvaujanti veikloje savo ir aplinkos gerovei“. (2001, p. 42).

Pasak V. Lepeškienės „mokytojas veikia profesiniame gyvenime, remdamasis savimi, naudodamas vidines savo paties galias. Todėl mokytojo asmenybė yra svarbiausia jo darbo variklis, jo sėkmių ir nesėkmių laidas. Tam, kad mokytojas optimaliai naudotų save kaip savo darbo įrankį, jis, pirmiausiai turi gerai save pažinti, antra, mokėti išnaudoti savo stipriąsias puses bei kontroliuoti silpnąsias ir trečia, nuolat rūpintis savimi: save tobulinti, ugdyti, keisti pasirinkta kryptimi“. (1996, p. 30). Visais laikais, kalbant ar rašant apie gerus mokytojus, daugiau dėmesio būdavo skiriama mokytojo asmenybei, jo gebėjimui bendrauti su mokiniais, perteikti savo gyvenimišką patirtį, dalytis išmintimi.

Muzikos pedagogai pasižymintys tokiomis savybėmis kaip aktyvumas, atsidavimas savo darbui, meilė muzikai ir mokiniams, tiki, jog įdėtos pastangos lemia teigiamą mokinių požiūrį į muzikos dalyką. Jie geba profesionaliai ir efektyviai įgyvendinti muzikinio ugdymo uždavinius. Akivaizdu, jog ši grupė neretai net ir nepalankiomis sąlygomis (scientiškai organizuoto ar direktyvas pobūdžio) ugdymo sąlygomis pasiekia puikių muzikinio ugdymo rezultatų. (Strakšienė, 2009, p. 107).

Aprašant asmenybę, visada remiamasi jos sąsajomis su pripažintomis vertybėmis. Individaž asmenybė padaro ne jo imanentiniai psichologiniai, bet doroviniai, etniniai bei praktiniai gebėjimai, t.y. jo santykis su gėriu ir blogiu. Puoselėjamos žmogaus dorovinės ir vertybinės nuostatos, sąlygojančios individo tapsmą asmenybe. Nebeužtenka, kad mokytojas būtų dievobaimingas, garbingas, veiklus ir darbštus kaip rašė J. A. Komenskis, kad atstotų mokiniui mamą ir tėtį (koks buvo J. H. Pestalocis).

Visuomenė visada sąmoningai ar nesąmoningai išskyrė mokytoją iš bendros aplinkos, taip išreikšdama ne tik pagarbą, bet visų pirma įpareigodama jaustis atsakomybę už vaikų mokymą ir auklėjimą. Mokytojui turėtų būti aktualu suprasti auklėtinių požiūrį į muzikos dalyką, jam derėtų žinoti, kaip pagelbėti mokiniams kebliose pedagoginėse situacijose, padėti jiems tobulėti pamokose ir nepamokinėje veikloje.

Savo ruožtu ugdytiniai turėtų aiškiai suprasti pedagogo geranoriškumą, jo nesavanaudišką siekį visur ir visada padėti mokiniui. Norėdami padėti vaikui adaptuotis mokykloje, naujame kolektyve, mokytojas turi labai nuoširdžiai, jautriai bendrauti su mokiniu. Jis turi įtikinti vaiką, jog mokykloje jis yra visų laukiamas, jam visi nori padėti, kad čia jam neatsitiks nieko blogo.

Mokytojui niekada negalima parodyti nepasitenkinimo mažiau gabiais mokiniais. Tai nėra lengva, nes, kaip gerai žinome, ne visi mokiniai yra gabūs muzikai. Pedagoginis optimizmas, tikėjimas vaiku – vienas iš svarbiausių, gražiausių mokytojo etinių bruožų. Juo remdamiesi mokytojai geba padėti savo auklėtiniams pamilti ir pažinti muziką. (Butkienė, Kepalaitė, 1996, p. 55). V. J. Černiaus (1997, p. 41) nuomone, tik mokinių mėgstamas mokytojas

gali siekti gerų rezultatų, o mėgstamu tampa tik toks mokytojas, kuris domisi ne tik visa klase, bet ir kiekvienu mokiniu atskirai, bendrauja su tėvais, yra tvarkingas, gerai sugyvena su žmonėmis.

V. Krakauskaitė teigia, kad pradinių klasių muzikos mokytojams tenka labai atsakinga užduotis – „išjudinti muzikinius gabumus, kurių turi visi vaikai, įžiebtį jiems muzikos meilės kibirkštėlę, kuri kaskart stiprėtų, teiktų kūrybinio džiaugsmo. Kuo anksčiau vaikas tai patirs, kuo greičiau pajaus muzikos grožį, tuo veržliau atsiskleis jo gerosios dvasinės vertybės, tuo sėkmingiau bręs kaip tauri asmenybė“. (Krakauskaitė 1995, p. 4).

A. Šerkšnas (1939, p. 130 – 131) rašė: „Mokinys mokytoją matuoja ne jo aukštais diplomais, ne jo disertacijomis, bet jo faktinuoju mokykloje pajėgumu, kurį jis tiesiog meistriškai, tiksliai jaučia“. Taigi „mokytojas - tai ne tik profesija, bet ir gyvenimo būdas. Mokytojo profesija ypatinga. Ji visam gyvenimui įeina į savo mokinių atmintį, tampa jų vaikystės, jaunystės neatsiejama dalimi“, - teigia D. Grabauskienė (1994, p. 137).

Šiandien mūsų visuomenė ir mokykla labai keičiasi, todėl kiekvienam mokytojui keliami vis didesni reikalavimai, kurių pavyzdžiu galima laikyti D. Gailienės (1996 p. 30) suformuluotus reikalavimus demokratiškos mokyklos mokytojui, V. J. Černiaus (1992) patarimus pedagogams.

Mokytojas yra asmenybių ugdytojas, savo kultūra pakilęs aukščiau už masinės kultūros vartotojo „normą“, todėl ir gebantis kreipti muzikinį ugdymą aukštųjų (idealiųjų) siekių linkme. Muzikos mokytojas yra ne tik esamos muzikinės kultūros perėmėjas, bet ir tobulesnės kultūros kūrėjas. Jis ugdytiniuose kuria vertingesnės muzikinės kultūros subjektus, t.y. asmenybes, gebančias save kelti į aukštesnę negu vidutinį meninio gyvenimo lygmenį. (Rinkevičius, 2002, p. 343).

Muzikos mokytojo pedagoginis pašaukimas, pedagoginiai sugebėjimai, jo bendroji ir muzikinė kultūra, pedagoginių priedermių laikymasis - visa tai padeda pasiekti pedagoginį meistriškumą. Tai gebėjimas labai gerai dirbti pedagoginį darbą: sudominti, sužavėti mokinius muzika, sudėtingus muzikos meno dalykus padaryti paprastus, suprantamus ir neprofesionalui, užmegzti glaudų dialogą su ugdytiniais muzikos vertybių pagrindu, greitai ir tiksliai išvelgti mokinių emocines būsenas, jas nukreipti intelekto ir praktinės – atlikimo bei kūrybos – veiklos linkme. (Rinkevičius 2005, p. 67). Tikras mokytojas nepasiduoda neutralios pozicijos pagundai – tik išdėstyti, įtvirtinti medžiagą, pareikalauti, kuria pasitikėjimo, pagarbos ir atvirumo santykius, bendradarbiauja su mokiniais, daro juos bendraminčiais.

Jautrumas ir išvalgumas padeda suprasti, atspėti žmogaus emocines būsenas, dorovines, vertybines nuostatas. Dora ir sąžininga asmenybė geba mylėti, ji noriai dirba, bendradarbiauja, padeda. Svarbu ne vien tai, ką ir kaip mokytojas pateikia; svarbiausiai tai, ar jis išreškia asmeninį

astetinį – etinį santykį su dalyku ir mokiniu. Ugdymo sėkmės kriterijus – santykis su žmogumi, kultūra, aplinka. (Rinkevičius, 2006, p. 286).

Apibendrinant autorių mintis apie mokytojo vaidmenį ir svarbą pradinėse klasėse, galima teigti, jog didelę reikšmę ugdant vaiko muzikinius interesus turi mokytojo profesinis pasirengimas ir asmeninis patrauklumas. Tik mokėjimas sudominti, patraukti dėstomuoju dalyku, metodų įvairove ir savo asmenybe gali sužadinti mokiniuose interesą muzikai. Mokytojo aktyvumas, atsidavimas savo darbui, meilė muzikai ir mokiniams, profesionaliai ir efektyviai įgyvendinami muzikinio ugdymo uždaviniai dažnai lemia teigiamą mokinių požiūrį į muzikos dalyką.

2.3. Muzikos mokytojo profesinės kompetencijos

Pasaulinės globalizacijos procesas vis labiau apima visas gyvenimo sritis, tarp jų ir švietimo sistemą. Šio proceso poveikis ypač akivaizdus ugdymo programose, realizuojamose įvairiuose švietimo sistemos grandyse. Šiose programose vis labiau pradedama pabrėžti kompetencijos plėtojimo problema. Kompetencija, kaip fenomenas, nagrinėdama individo kvalifikacijos kontekste kaip gebėjimas veikti, nulemtas individo žinių, mokėjimų, įgūdžių, požiūrių, asmenybės savybių bei vertybių. (Lepaitė, 2003, p. 6).

Mokytojams, vedantiems muzikos pamokas pradinėse klasėse, būtini tam tikri muzikiniai įgūdžiai ir gebėjimai, kurių visumą būtų galima įvardyti kaip mokytojo muzikinę kompetenciją. Kompetencijos sąvoka tampa vis svarbesnė švietime, ekonomikoje, socialiniame, politiniame ir kultūriniame visuomenės gyvenime. Siekiant apibrėžti kompetencijas, pateikti jų klasifikaciją, susiduriama su nemažais sunkumais. Didelę įtaką diskusijoms daro gana skirtingas kompetencijos sąvokos aiškinimas mokslinėje literatūroje ir praktikoje.

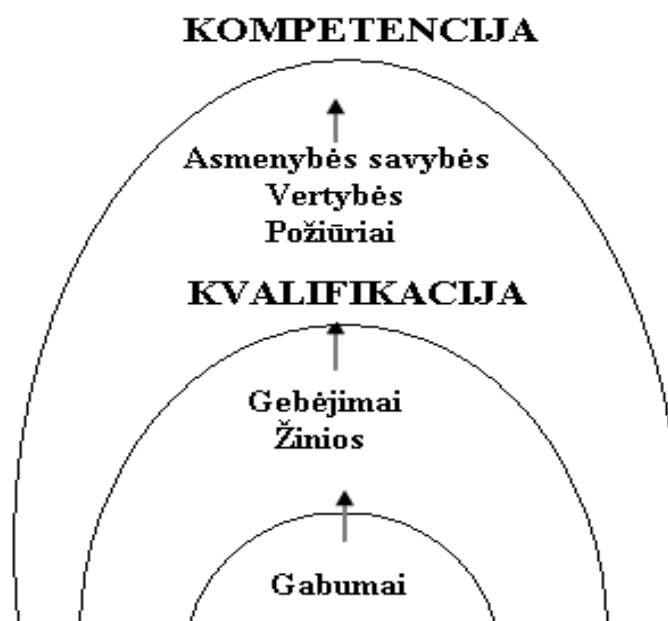
Bendriausia prasme *kompetencija* (lot. *competencia*) apibrėžiama kaip „funkcinis gebėjimas adekvačiai atlikti tam tikrą veiklą“. (Vaitkevičiūtė, 2001). Muzikos mokytojo kompetencijos (angl. *music teacher`s competencies*) - muzikos mokytojo žinios, įgūdžiai, gebėjimai, vertybinės nuostatos, požiūriai ir kitos asmeninės savybės, lemiančios sėkmingą jo veiklą muzikinio ugdymo srityje (Mokytojo profesijos kompetencijos aprašas, 2007).

Šiuolaikinėje pedagogikos teorijoje ir praktikoje vis labiau išitvirtinantis kompetencijos kaip esminės ugdymo išvados arba rezultato principas yra ta siekiamybė, kuri pajėgi atsakyti į XXI a. iššūkius – įgyvendinti mokymąsi visą gyvenimą, užtikrinti ugdymo kokybę, parengti žmogų gyvenimui ir sėkmingai profesinei veiklai sparčiai besikeičiant socialinėms ir kultūrinėms sąlygoms. (Education and Training 2010, 2004).

Gebėjimai tėra viena kompetencijos dalis, kuri negalėjo tenkinti šių laikų *homo competenc* poreikių, nes kompetencijos „reiškia gebėjimų, asmeninių savybių, turimų žinių integravimą individui atliekant sudėtingą misiją, kuri atitinka darbovietės strategiją ir kultūrą“. (Anužėnė, 2005, p. 20). Pasak R. Laužacko (2005) Kompetencija – gebėjimas atlikti tam tikrą darbą (užduotį) realioje ar imituojamoje veiklos situacijoje. Kompetenciją lemia mokymosi (studijų) metu įgytos žinios, mokėjimai, gebėjimai, įgūdžiai, turimi požiūriai ir vertinimai. Kompetencijos kokybiškumui daro įtaką darbuotojo sukaupta veiklos patirtis. (Lasauskienė, 2010, p. 13).

Kompetencijos samprata labiau atspindi veiklos pasaulio interesus, o žmoniškieji ištekliai atskleidžia žmogaus vertybes, požiūrius ir asmenybės savybes, kurios daro didžiulę įtaką kompetencijos raiškai. Tai vertybinės nuostatos ir asmeninės charakteristikos bei įgytos žinios ir išplėtoti gebėjimai įgijus formalią kvalifikaciją sudaro žmogui galimybę tapti kompetentingam. (Lepaitė, 2003).

Kompetencijos sąvoka kilusi iš lotynų kalbos žodžio *competentia*, reiškiančio priklausomybę (pagal teisę). Dabartinės lietuvių kalbos žodyne (2000) kompetencijos terminas aiškinamas dvejopai: 1. klausimų ar reiškinių sritis, kurią kas gerai išmano; 2. darbuotojo ar įstaigos veikimo sritis ir įgaliojimų apimtis. Pirmuoju atveju kompetencija suprantama kaip tam tikros žinių, mokėjimų, gebėjimų kokybės žmogaus atsakas aplinkai, antruoju – žmogaus gebėjimas veikti tam tikroje aplinkoje, tam tikru lygiu. Todėl galima daryti išvadą, kad žinios ir gebėjimai lemia kvalifikacijos suteikimą, taip pat įvertinus gabumų, kurie veikia gebėjimų formavimąsi, svarbą bei žmogaus vertybes ir asmenines savybes, sukuriama kompetencijos šerdis ir visuminis (holistinis) pobūdis. Kompetencijos fenomeno struktūra ugdymo mokslo kontekste yra pavaizduota 3 paveiksle.

3. pav. Kompetencijos fenomeno struktūra (Lepaitė, 2003, p. 22).

Anot P. Jucevičienės ir D. Lepaitės (2000), kompetencija – tai žmogaus kvalifikacijos raiška arba gebėjimas veikti, sąlygotas individo žinių, mokėjimų, įgūdžių, požiūrių, asmenybės savybių bei vertybių. Remiantis šiuo kompetencijos apibrėžimu bei pastaraisiais minėtais kompetencijos komponentais kaip struktūriniu bet kokios kompetencijos pagrindu, galima apibūdinti muzikos mokytojo meninės kompetencijos ugdymo ypatumus.

Pasak R. Laužacko (1997, 1999) kompetencijų ir kvalifikacijų terminuose skirtumai nėra dideli, tačiau reikia atkreipti dėmesį į tai, kad „kompetencijos sąvoką yra artimesnė veiklos pasaulio aplinkai. Ją vartojame tuomet, kai tenka pabrėžti profesines žmogaus galias praktinėje veikloje. Kvalifikacijos sąvoka vartotina, kai kalbama apie tai, ką žmogus rengiasi arba įgyja švietimo sistemoje, kas yra švietimo procesų tikslai“. Šie pastebėjimai atskiria kompetencijos ir kvalifikacijos sąvokas. (Lepaitė, 2003, p. 19).

Pirmas komponentas, sudarantis bet kokios kompetencijos pagrindą – žinios. Kadangi bendroji kompetencijos sąvoka siejama su veikla, praktika, o pati kompetencija apibrėžiama kaip mokėjimas atlikti tam tikrą veiklą, remiantis įgytų žinių, įgūdžių, gebėjimų, vertybinių nuostatų visuma, suprantama, kad ir bet kurios kitos kompetencijos dėmuo – profesinėje veikloje reikalingi gebėjimai, įgūdžiai.

Kaip teigia B. Bitinas (2000) – „kompetencija lemia gebėjimą įgytą išsilavinimą ir patirtį pritaikyti konkrečiai gyvenimo problemai spręsti“, tačiau problemos nebūtinai gali būti susijusios vien tik su profesinę ar organizacinę veiklą. Todėl ugdymo mokslo tyrinėtojams

kompetencija pirmiausiai yra „ugdymo procese įgytas bendrasis gebėjimas, grindžiamas žiniomis, patirtimi, vertybėmis, polinkiais“. (Bitinas, 2000, p. 107).

Mokytojo kompetencijų apibrėžtis yra sudėtingas dalykas, nes ne visi pedagoginės veikos komponentai tiesiogiai atsiskleidžia praktinėje veikloje. Mokytojo kompetencijoms apibūdinti taikomos daugialypės vertinimo dimensijos: mokytojo asmenybės (Pukelis, 1998, 2000; Kavaliauskienė, 2001), jo vaidmens (Bitinas, 1996; Butkienė, Kepalaitė, 1996; Barkauskaitė, 1998; Carr, 2000), asmenybinio ugdymo(si) dėsningumą (Tijūnėlienė, 1998; Aramavičiūtė, 2005; Vasiliauskas, 2005; Martišauskienė, 2008). Taigi mokytojo veiklos ir vaidmenų specifika modeliuoja platesnę mokytojo kompetencijų sampratą. (Lasauskienė, 2010, p. 5 - 6).

Bendrosiose programose muzikinis ugdymas suskirstytas į sritis: muzikavimą; muzikos kūrimą, improvizavimą, komponavimą; muzikos kalbos suvokimą ir praktiką; klausomos bei atliekamos muzikos apibūdinimą ir vertinimą bei muzikinę raišką socialinėje kultūrinėje aplinkoje. (Bendrosios programos ir išsilavinimo standartai, 2003, p. 528, 529).

Muzikos mokymu bendrojo lavinimo mokykloje siekiama, kad mokiniai įgytų platesnę muzikinę kultūrą:

- išsiugdytų gebėjimus kurti, atlikti ir pateikti meninę raišką,
- išvengtų ir suvoktų praeities bei dabarties muzikos vertybes,
- atpažintų ir vertintų muzikos formas, žanrus, stilių įvairovę,
- išgyventų džiaugsmą ir pasitenkinimą, dalyvaudami meninės kūrybos, atlikimo procesuose,
- išlavintų gebėjimą kritiškai vertinti muzikinės kultūros reiškinius,
- puoselėtų bendravimo ir bendradarbiavimo gebėjimus, elgesio kultūrą scenoje,
- formuotųsi pozityvias nuostatas estetinėms, etninėms ir bendražmogiškoms vertybėms.

Muzikinis ugdymas – kūrybinis procesas, kuriame būtina atsižvelgti į muzikos meninį turinį, estetines, psichologines, dorovines, moralines vertybes. Muzika veikia mokinį tik tada, kada jis su ja bendrauja, kai išsiugdo muzikos girdėjimo, atlikimo, klausymo, suvokimo įgūdžius.

Siekiant, kad muzikos pamokoje būtų realizuojamas muzikinio ugdymo standartas, mokytojas turi suvokti daugelį objektyvių ir subjektyvių faktorių. Ne visi vaikai vienodai jautrūs menui, todėl muzikinio ugdymo galimybes bendrojo lavinimo mokyklos nereikia pervertinti. Viena savaitinė pamoka, dažnai respublikos mokyklose minimali materialinė bazė, visuomenės nuostatos sudaro tik minimalias galimybes, tačiau ir jas reikia optimaliai išnaudoti. Mokykloje mokiny, turėdamas savą sociokultūrinę patirtį, išmoksta veikti, įgyja naujos patirties kurdamas

projektus, naudodamasis informacinėmis technologijomis. Muzikinių psichologinių gebėjimų ugdymu, veiklos diferencijavimo, integracijos pagalba realizuojami įvairių poreikių ugdytinių muzikiniai gebėjimai.

Pradinėje mokykloje muzikos mokančiam mokytojui nepakanka būti vien geram pedagogui, išmanančiam šio amžiaus tarpsnio psichologiją ir turinčiam pedagoginio darbo su pradinukais įgūdžių. Jam būtini ir tam tikri muzikiniai įgūdžiai ir gebėjimai, muzikos literatūros ir teorijos pagrindai. Kitą vertus, jis turėtų vertinti muziką, suvokti muzikinio ugdymo svarbą ir jausti atsakomybę prieš ugdytinius. Šią žinių, įgūdžių ir gebėjimų, vertybinių nuostatų visumą įvardytume kaip mokytojo muzikinę kompetenciją.

Pradinėje mokykloje muzikos mokantis mokytojas turėtų:

- turėti muzikinę klausą ir valdyti balsą; gebėti tiksliai intonuoti 8 – erių metų vaikų balsams patogiu diapazonu ir išmanyti vaikų balsų specifiką;
- mokėti groti keletu profesionalių ir mokyklinių muzikos instrumentų (pvz., fortepijonu ar akordeonu, kanklėmis ar gitara, smuiku ar išilgine fleita, be to, mokykline dūdele, metalofonu, skudučiais, K. Orfo mušamaisiais);
- gebėti skaityti natų raštą (tonacijos iki 3 – 4 prieraktinių ženklų), neblogai išmanyti muzikos teoriją (svarbiausios muzikos teorijos sąvokos, intervalai, akordai ir pan.), gebėti solfedžuoti ir ritmuoti;
- būti pakankamai plataus muzikos kultūros akiračio (būti susipažinęs su praeities ir šiuolaikinės muzikos šedevrais, Lietuvos ir pasaulio tautų liaudies ir profesionaliąja muzika), turėti gerą muzikinį estetinį skonį, meninę nuovoką;
- išmanyti muzikos didaktiką ir muzikos psichologiją.

(Velička, 2010, p. 5).

Muzikos turėtų mokyti muzikos mokytojas specialistas, išmanantis savo darbą su pradinių klasių mokiniais specifiką. (Velička, 2010). Muzikos ugdytojų kompetencijos tobulinimuisi D. Strakšienė (2005) skiria ypatingą dėmesį ir teigia, kad jei yra likę spragų arba pasikeitė sampratos mokytojų rengimo studijų programose, būtina panaudoti kompetencijos tobulinimo(si) mechanizmą, siekiant prasmingesnių, ugdytinių reikmės labiau atitinkančių veiklų.

Pagrindiniuose mokytojų rengimo kaitą reglamentuojančiuose dokumentuose – Lietuvos švietimo koncepcijoje (1992), Valstybinės švietimo strategijos 2003 – 2012 m. nuostatose (2003), Pedagogų rengimo kompetencijoje (2004), Kvalifikaciniuose reikalavimuose mokytojams (2005), Bendruosiuose europiniuose principuose mokytojų kompetencijoms ir

kvalifikacijoms (2005), Mokytojo profesijos kompetencijos apraše (2007), Pedagogų rengimo reglamente (2010) – akcentuojamas poreikis atnaujinti ir tobulinti mokytojo kompetencijas. Mokytojo vaidmens svarba šiandienos mokykloje siejama su didele atsakomybe ir naujų kompetencijų – mokėjimo mokytis, informacijos valdymo, problemų sprendimo – puoselėjimu. (Lasauskienė, 2010, p. 6).

Autorė pažymi ir autentiško atlikimo svarbą ir jo pabrėžti tobulinant mokytojų profesinę kompetenciją. Autentiškumas daro teigiamą poveikį ugdytojų savos veiklos prasmingumo supratimui, todėl pagerėja muzikos pamokų kokybė. (Strakšienė. 2005, p. 71- 76).

R. Urniežius (2004) siūlo rengiant muzikos mokytojus atsižvelgti ir į specifinį aspektą – profesionaliųjų muzikos instrumentų raidą, sandarą ir galimybes.

Toli gražu ne kiekvienam pradinių klasių mokytojui yra būdingos aukščiau išvardytos kompetencijos. Sėkmingo muzikinio ugdymo pradinėje mokykloje veiksnys yra mokytojo muzikinė kompetencija. Pradinėje mokykloje muzikos mokančiam mokytojui nepakanka būti vien geram pedagogui, išmanančiam šio amžiaus tarpsnio psichologiją ir turinčiam pedagoginio darbo su pradinukais įgūdžių. Jam būtini muzikiniai įgūdžiai ir gebėjimai. Sunku tikėtis, kad neturintis klausos ir nemokantis dainuoti, negebanti groti jokių muzikos instrumentu, nemokantis natų rašto mokytojas apskritai galėtų vesti visavertes muzikos pamokas.

III. MUZIKINĮ UGDYMĄ REGLAMENTUOJANTYS DOKUMENTAI

3.1. Muzikinis ugdymas pradinėse klasėse

Pirmosios nepriklausomos Lietuvos muzikos mokomosios programos, skirtos pradžios mokytojams, pasirodė 1919 – 1921 m. Programose atsispindėjo siekis ugdyti vaikų pomėgį muzikai, liaudies dainoms, muzikos klausymuisi. 1923 m. J. Žilevičiaus paskelbtoje programoje didesnis dėmesys buvo skiriamas muzikos teorijai, formoms, žanrams. (Daugaravičius, 2004).

J. Švedo patobulintos, 1936 m. išėjusios programos skatino muzikavimą, ypač skudučiavimą, kankliavimą, chorinį dainavimą. Pokario metais programos, apsiribojančias dainavimo, muzikos rašto, teorijos mokymu, rengė mokytojų kolektyvai, grupės. 1966 m. kartu su bendrojo lavinimo mokyklos struktūros pertvarka prasidėjo ir muzikos programų pertvarkymas. Tai įtakojo didelis muzikos pedagogikos mokslo pakilimas, tyrimai, eksperimentai mokyklose, apgintos disertacijos šioje srityje.

Muzikos mokymo tobulinimui pasirengę specialistai, remdamiesi pasaulio bei Lietuvos muzikinio ugdymo patirtimi, ėmėsi kurti nacionalinę kompleksinę muzikinio ugdymo sistemą. Nuo 1974 m. sistema buvo sėkmingai diegiama muzikos vadovėliuose, mokymo programose, kitose mokymo priemonėse. Jos pagrindu, atsisakius idėjinio patiekimo, pakoregavus turinį, 1995 m. buvo išleistos „Bendrojo lavinimo mokyklos programos“. (Balčytis, 1995).

Šiomis programomis sėkmingai vadovaujamosi ir šiandienos Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklose. Programų tikslas, uždaviniai, principai, kryptys buvo apžvelgti ankstesniame skyriuje. Programos sandara ir principai tinka visų Lietuvoje gyvenančių tautų mokykloms. Jose laikomasi tos pačios sistemos, koreguojamas tik turinys.

Pagrindinis valstybės lygmens dokumentas, reglamentuojantis ugdymo turinį bendrojo lavinimo mokykloje, yra Bendrosios programos ir išsilavinimo standartai. Šis dokumentas rengiamas priešmokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo pakopoms. Bendrųjų programų ir išsilavinimo standartų paskirtis - laiduoti ugdymo dermę, tęstinumą ir kokybę visose šalies mokyklose. Bendrosios programos ir išsilavinimo standartai yra vientisas dokumentas. Bendrosios programos nusako ugdymo kryptį (tikslus ir uždavinius), taip pat tai, ko ir kaip turėtų būti mokomi moksleiviai (ugdymo turinį ir metodus), kad įgytų jiems būtiną žinojimą ir supratimą, išsiugdytų esminius gebėjimus ir vertybines nuostatas.

Standartai nusako laukiamus ugdymo rezultatus. Jais konkretinamos bendrosios programos, tiksliau apibrėžiamas moksleivių gebėjimų, žinių ir supratimo platumas bei gilumas,

nusakoma, kaip moksleiviai turėtų pademonstruoti, ko yra išmokę (nurodyti, paaiškinti, analizuoti, sukurti, teikti pavyzdžius, kelti hipotezes, planuoti ir atlikti bandymus, grafiškai pavaizduoti duomenis, analizuoti šaltinius ir t.t.).

Programa galima vadovautis kaip bendrąja, mokantis visais *trimis lygiais*: *B*, *A*, *sustiprintuoju*. *B* lygiu šios programos reikalavimai vykdomi minimaliai (esant vienai muzikos pamokai per savaitę).

A lygiu laikytinas toks mokymas, kai yra ne mažiau kaip dvi muzikos pamokos per savaitę ir atitinkamai giliau ir plačiau išeinama bendroji programa. *Sustiprintuoju* lygiu laikytinas ilgai trunkantis mokymas mokyklose ar klasėse su sustiprintu muzikiniu ugdymu. Mokantis bet kuriuo lygiu, rekomenduotina ne keisti programą ir principinį mokymo turinio planą, o siekti atitinkamai gilesnio, kokybiškesnio ir platesnio muzikinio lavinimo lygio.

Muzikinio ugdymo kryptis, formas ir turinį reglamentuoja Lietuvos švietimo ir mokslo ministerijos aprobuotos „Bendrojo lavinimo mokyklų bendrosios programos“, Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, Lietuvos švietimo koncepcija ir kiti vyriausybės dokumentai. Bendrosios programos nubrėžia ugdymo kryptis, turinio principus, nurodo gaires, pagal kurias turėtų būti kuriamos individualios programos, vadovėliai, mokymo priemonės ir kt. „Mokyklos samprata“ ir „Bendrosios programos“ – tai du bendrųjų programų skyriai. Pirmajame programų skyriuje nurodoma bendrojo lavinimo mokyklos paskirtis, ugdymo tikslai, uždaviniai, principai, metodai, mokymo planai, antrajame - bendrojo lavinimo mokyklos dalykų bendrosios programos.

Išsilavinimo standartai – tai dokumentas, reglamentuojantis ugdymo normas, taisykles, numatantis siektinus ugdymo tikslus, veiklos formas, pasiekimų lygius. Standartuose įvardijami muzikos dalyko žinių, mokėjimų, gebėjimų, vertybių kriterijai. Juose mokymo turinys pateikiamas kaip sistema, pradedant nuo pradinių klasių ir baigiant studijavimu aukštojoje mokykloje. Ugdymo standartai taikomi, atsižvelgiant į sąlygas ir galimybes.

Standartų kūrėjų požiūriu, ugdymo turinys juose gali būti modifikuojamas ir liberalizuojamas. Tai įpareigoja mokytoją „neapsiriboti vadovėlių bei programų teikiama medžiaga“, leidžia pedagogui individualizuoti mokymo procesą, metodus (norimo rezultato leidžia siekti įvairias būdais). Pažymėtina tai, jog čia pasisakoma už individualią mokymo programą bei originalų kalendorinį planą, skatinama ugdymo procesą organizuoti taip, jog mokiniai siektų įgūdžių ir gebėjimų, neapsiribojant žiniomis ir mokėjimais.

Moksleivių muzikinių pasiekimų standartus pedagogikos institutas siūlo interpretuoti kūrybiškai. Standartų autoriai, parengę šį dokumentą, patys pripažįsta, jog, turint vieną savaitinę pamoką, aprašomų dalykų pasiekti nėra lengva (Gama, Nr. 17, p. 21).

Išskirtinos svarbiausios nuostatos: standartai supažindina visuomenę su vaikų ir jaunimo muzikinio ugdymo siekiais, turiniu; siekia ugdyti muzikos požiūriu išprususį jaunimą; muzikos ugdymo tikslus rekomenduoja visų pakopų muzikos pedagogams. Standartų kūrėjų grupė muzikinio ugdymo sėkmei numato būtinas prielaidas: muzikos pedagogo dalykinę metodinę bei pedagoginę psichologinę kompetenciją, ugdymo proceso ir turinio nuoseklumą, būtiną mokyklos muzikos kabineto techninę bazę, gerą pedagogų mikroklimatą, pakankamą muzikos dalyko pamokų skaičių. Standartai grupuojami pagal veiksenas: muzikavimą (dainavimą, grojimą), muzikos kūrimą, improvizavimą, komponavimą, aranžavimą, muzikinės kalbos suvokimą ir praktiką, klausomos bei atliekamos muzikos apibūdinimą, vertinimą, muzikinę raišką socialinėje kultūrinėje aplinkoje.

Šios veiksenos tarpusavyje turėtų koreliuoti, sietis, ugdymo procesą darydamos kompleksišku ir integraliu, pavyzdžiui: nuo klausymosi – į dainavimą, nuo klausymosi – į grojimą, nuo muzikos atlikimo – į kūrinio klausymąsi ir t.t. Dokumente pabrėžiama, jog tarp visų kompleksiškumo elementų turėtų būti vidinė integracija. Muzikos dalykas (bendrasis muzikinis ugdymas) bendrojo lavinimo mokykloje realizuojamas per standartinį pamokų minimumą, t.y. vieną savaitinę pamoką. Išplėstinis muzikinis ugdymas (pagal pasirinktą fakultatyvą) - turint papildomų pamokų. Pastarasis gali būti pasirinktas kaip išplėstas muzikos dalykas ar fakultatyvas (choras, ansamblis, instrumentas).

Keturi lygiai (*profesionalusis, aukštesnysis, pagrindinis, minimalusis*) suteikia sąlygas rinktis mokymo apimtį ir įgyti žinių pagal kiekvieno sugebėjimus, poreikius, leidžia kurti pasiekimų lygį atitinkančias mokymo programas, reguliuoja patį mokymo procesą. Tam tikram lygmeniui pasiekti laikas nėra limituojamas. Atsižvelgiant į lygmenį, pedagogas pats gali pasirinkti ugdymo programą, metodiką.

Standartų struktūrą sudaro koncentrai (*pradžios mokyklos, pagrindinės mokyklos, XI-XII klasės*), kurie turėtų laiduoti muzikinio ugdymo nuoseklumą ir kryptingumą. Išsilavinimo standartai nurodo veiksenas, siekiamus ugdymo rezultatus, nužymi pasiekimų lygius, nepriklausomai nuo naudojamų vadovėlių.

Ugdymo turinys ir metodai standartuose nereglamentuojami. Juose tik nusakoma, ką moksleiviai turi gebėti ir žinoti, kokias vertybines nuostatas turi būti išsiugdę. Dokumente siūloma metodika, pagal kurią kiekvienas mokytojas galėtų sukurti savo individualią muzikos dalyko programą.

Individualios programos ugdymo turinio kūrime yra privalomas mokyklos kaip bendruomenės dalyvavimas. Bendrosiose programose nubrėžiamos gairės, pagal kurias mokyklos bendruomenė turi pasirengti individualiąsias programas. Mokytojams, rengiantiems

individualias programas, bendrosios programos turi būti reglamentuojančiu dokumentu, individualios programos pagrindu bei idėjų šaltiniu.

Bendrosiose programose nurodoma, jog rengiant individualią programą, turi būti atsižvelgiama į: mokinių asmenybių raidos uždavinius, jų žinių, gebėjimų, nuostatų brandą ir pobūdį, jų polinkius, interesus, konkrečios mokyklos filosofiją, kitų rengiamųjų dalykų rengiamas individualiąsias programas, turimus vadovėlius, pagalbines mokomąją medžiagą, technines galimybes, vietinės bendruomenės interesus ir poreikius, lokalinę aplinką, mokymosi lygius, tikslingiausias mokymo metodus, pedagogo profesines kvalifikacijas, specialius mokinių poreikius, integruoto mokymo reikalavimus. (Bendrosios programos, 2003, p. 38).

Individualioje programoje siūloma pasitelkti vietinę aplinką atspindinčią medžiagą, kuri padėtų kurti prasmingą, mokiniams aktualų, įdomų mokymosi kontekstą, skatintų mokinių aktyvumą, sudarytų sąlygas įsitraukti į vietinės bendruomenės gyvenimą. Be to, mokytojui rekomenduojama nuodugniai išsiaiškinti ir gerai suvokti bendroje programoje keliamus ugdymo tikslus ir uždavinius, o juos įgyvendinti, remiantis bendrosios programos ugdymo turinio ir didaktinių nuostatų gairėmis, savarankiškai pasirenkant reikiamą medžiagą bei metodus. Individualių programų turinyje turėtų atsispindėti mokinių, jų tėvų pageidavimai. Programos turėtų siekti suderinamumo tiek tarp skirtingų disciplinų, tiek tarp to paties dalyko žinių, pateikiamų skirtingose klasėse ar pakopose.

Klasėje, vienijančioje skirtingų galimybių, polinkių, poreikių mokinius, mokytojas turi kasdien planuoti savo darbą, taikydamas jį prie klasės ugdymo uždavinių, jos lygio, individualių mokinių poreikių, numatydamas būdus atsiradusioms spragoms likviduoti. Šios koncepcijos sumanytojų požiūriu, tai galėtų atlikti pedagogas, remdamasis individualia dalyko programa, kurioje daug kas numatoma iš anksto. Individuali programa galėtų laiduoti ne tik efektyvesnę, konkrečią klasės, mokyklos situaciją atliepiančią ugdymo procesą, bet ir atverti plačią erdvę mokytojų kūrybiškumui, iniciatyvai, bendradarbiavimui.

Minėti siūlymai, rekomendacijos neabejotinai yra pozityvūs. Patyrę, pripažinti originalias mokymo programas ir kūrybiškai jas taikyti darbe, turintys savo muzikinio ugdymo koncepciją aukštos kvalifikacijos mokytojai galėtų kompetentingai parengti iš principo savitas. Tačiau, programų rengimo nuostatose atsiradus daugiau pasirinkimo laisvės ir neapibrėžtumo, rengiant individualią programą, svarbu išvengti chaotiškumo ir paviršutiniškumo, neprarasti konceptualaus mąstymo.

Apibendrinant Bendrųjų lavinimo programų dokumentus, galime teigti, kad mokykloje siekiama įvairiapusės moksleivių galių plėtotės, jų kompetencijos ugdymo ir rengimo tolesniam mokymuisi bei profesinei veiklai. Puoselėjant moksleivių patirtį ir kompetencijas labai svarbu, kad ugdymo programos būtų grindžiamos ne akademinėmis, o realų gyvenimą atspindinčiomis

žiniomis, gebėjimus ir nuostatas formuojančiais ugdymo būdais bei kitomis didaktinėmis nuostatomis. Apgalvotas mokomosios medžiagos pateikimas, tinkamai parinkti bei taikomi mokymo ir mokymosi būdai leidžia moksleiviams patirti kaskart naujus, įvairiapusių žinių ir gebėjimų pritaikymo aspektus.

Šiandienos pasaulis vadinamas ir globalizacijos pasauliu ir greitos kaitos pasauliu. Akivaizdu, kad šiandieninio sudėtingo, įtampų kupino ir lenktyniaujančio pasaulio reikalavimai vis didėja, vizijos, kuriamos mūsų pačių ir mums tiesiogiai nedalyvaujant, vis plečiasi, o mokytojas yra glaudaus iš tarpusavyje susijusių poveikių, lūkesčių, vilčių supinto socialinio audeklo dalis.

Rengiantis pamokoms, privalu susipažinti su Bendrosiomis programomis ir išsilavinimo standartais. Jų pagrindu kuriamos individualios programos. Bendrosios programos - pagrindinis švietimo dokumentas, reglamentuojantis ugdymo turinį bendrojo lavinimo mokykloje. Bendrose programose pateikiamas mokiniams privalomas ugdymo turinys.

LR švietimo įstatyme (2011) teigiama, kad „ugdymo turinį sudaro tai, ko mokoma ir mokomasi, kaip mokoma ir mokomasi, kaip vertinama mokinių pažanga ir pasiekimai, kokios mokymo ir mokymosi priemonės naudojamos“.

Šiuolaikinis ugdymo turinys turi:

- sudaryti galimybes kiekvienam mokiniui susikurti vertybių sistemą ir pasiekti asmeninę brandą, įgyti šiuolaikinėje visuomenėje būtinų kompetencijų kaip žinių, supratimo, gebėjimų ir nuostatų visumą;
- būti diferencijuojamas ir individualizuojamas - pritaikomas mokinių amžiaus tarpsniams, patirčiai, poreikiams, sugebėjimų lygiui, mokymosi stiliams; sudaryti prielaidas vidinei ir tarpdalykinei integracijai, ryšiui su gyvenimu, kultūros procesais bei ugdymo turinio decentralizacija (galiojimų ir atsakomybės perdavimas iš centrinių valdymo subjektų pavaldiems valdymo subjektams ar viešoms organizacijoms ir / arba privačiam sektoriui.)
- būti atnaujinamas, grindžiamas mokinių pasiekimų ir ugdymo proceso vertinimo informacija, periodiškai atliekamo ekspertinio ugdymo turinio vertinimo išvadomis, susitarimais su socialiniais partneriais.

(Pečiuliauskienė/ Barkauskaitė 2011, p. 25).

Siekiant bendrojo muzikinio ugdymo tikslo muzikinio ugdymo turinio nustatymas visada kėlė ir kelia daug sunkumų. Jų kyla todėl, kad optimalų ugdymo turinio nustatymą sąlygoja ištisas kompleksas neadekvačių metodinių, psichologinių, didaktinių nuostatų, iš seno įsitvirtinusių teorijoje ir praktikoje. 2011 - 2013 metų pradinio ugdymo programose parašyta: „Mokytojas planuoja mokinių ugdymosi pasiekimus ir vertinimą, remdamasis mokykloje priimtais susitarimais dėl ugdymo turinio planavimo ir pasiekimų vertinimo, atsižvelgdamas į klasės mokinių ugdymosi pasiekimus, poreikius ir galimybes“.

Muzikinio ugdymo turinio klausimas – tai visų pirma muzikos mokymo turinio klausimas. Neįmanoma kalbėti apie žmogaus ugdymą apeinant klausimą, ko reikia mokyti. Neatsitiktinai mokymo turinį S. Šalkauskis vadino „mokomoju lobiu“, kurį sudaro muzikos mokomąjį lobį, nes tai priklauso nuo muzikinio ugdymo tikslo, nuo to, kas laikoma mokinio muzikinio ugdymo vertybe.

Mokymo procesas turi skatinti vaiko savarankišką ir kūrybišką veiklą. Todėl svarbu labiau plėtoti universaliuosius bendruosius nei dalinius, specialiuosius sugebėjimus. Mokymo turinį grindžiant meninėmis vertybėmis, kaip tik ir ugdomas muzikinis mąstymas. Muzikos turinys grįstinas meniniu vertybiniu, asmenybės dvasinio ugdymo kriterijumi.

Tai reiškia, kad mokymo turinyje turėtų būti skirta daug erdvės itin vertingiems muzikos kūriniais (tautinės ir profesionaliosios muzikos šedevrams). Jie, išdėstyti atsižvelgiant į mokinių amžiau tarpinių psichopedagoginės sąlygas, tai būtų pagrindas siekti muzikinio ugdymo tikslo. Kartu būtų sprendžiami tautinės bei dvasinės kultūros tęstinumo bei įtvirtinimo uždaviniai. (Rinkevičius, 2005, p. 143). Mokyti vaikus muzikos – vadinasi, ugdyti jų emocinį ir valinį, širdingą prasminį santykį su ja ir gyvenimo vertybėmis. Pradinuko mąstymas pasižymi konkrečiomis operacijomis su daiktais, nors jam sunku abstrakčiai mąstyti, tačiau sudarius tinkamas pedagogines sąlygas jis sėkmingai įvaldo abstraktaus, teorinio mąstymo pamatus. Tai įrodyta ilgalaikiais ir plačiais V. Davydovo (1972), Elkonino (1971), Galperino (1971), A. Gučo (1981) ir kitų mokslininkų tyrimais. Kadangi svarbiausia pradinukų veikla yra mokymasis, šis amžiaus tarpnis, kaip teigia psichologai, yra itin palankus metas mąstymo lavinimui.

Mokant meno, muzikos, svarbu nepervertinti pradinukų gebėjimų teoriškai mąstyti. Kognityviniai (pažinimo) gebėjimai, itin svarbūs mokantis mokslo dalykų, reikšmingi ir mokantis meno, kuris įsisavinamas remiantis kiek kitokiu mąstymu. Čia labiau reikšmingas jausmų ugdymas. Nepaisant aukščiau išvardytų principų, susiduriama su šalutiniais ugdymo proceso padariniais, dažniausiai pasireiškiančiais mokinių neigiamu požiūriu kaip į muzikinio ugdymo procesą, taip ir į patį mokytoją.

Netinkamai dirbant muzikos pamokos pradinėse klasėse dažniausiai vaikų nemėgiamos dėl šių priežasčių:

- jų nemėgsta patys mokytojai. Tenka daryti išvadą, kad mokytojai nemėgsta ir pačios muzikos, kurios turėtų išmokyti.
- mokytojai, matyt, nesusimąsto, kur slypi tikrieji muzikinio ugdymo sunkumai. Mokytoji nesusimąsto, kad stokoja muzikos išmanymo, tad ir noro bei gebėjimų mokyti pamėgti, pažinti šį meną.
- rengiant mokytojus muzikai nepakankamai atsižvelgia į tai, kad muzikinio ugdymo našumas mokykloje esmingai priklauso nuo to, į kokių vertybių puoselėjimą nukreiptos muzikinio ugdymo mokykloje bei universitetuose ugdytojų pastangos. Kai skiriama mažai dėmesio gerosios muzikos meniniam – dvasiniam pažinimui, išorinių muzikinių veiksnių tobulinimas bei teorinių pagrindų mokymas primena darbą sodininko, kuris sausros metų laisto ne žemę, o medžių lapus. Tai teikia šokią tokią naudą, tačiau grėsmė medžio gyvybei išlieka.

(Rinkevičius/Rinkevičienė, 2006, p. 222).

Nenuostabu, kad taip praktikoje orientuotas mokymas negali žavėti nei mokytojų, nei mokinių. Neįžvelgdami muzikos pamokų prasmės, daugelis mokytojų jų laiką panaudoja kitų dalykų spragoms lopyti. O į V klasę, pasak E. Balčyčio, daugelis mokinių ateina „nemokėdami intonuoti, nieko nesugebėdami padainuoti ir, žinoma, neturėdami noro ko nors išmokti“. (Jautakytė, 1998, p. 204).

Šiuolaikinėje kultūroje mažėjant dėmesiui tautinei muzikai, mažėja dėmesys jai ir tarp būsimųjų mokytojų. (Jautakytė, 2003, p. 151). Tai, kad pradinėse klasėse vaikai nebenori dainuoti tautinių dainų, mokytis muzikos, kad ji jau įgriso, kaip nemalonus dalykas, verčia radikaliai pertvarkyti muzikinį ugdymą pradinėse klasėse.

Ugdymo tarp jų ir muzikinio ugdymo, problema yra ne vaikas, o ugdytojai. Nef profesionalus muzikos mokymas pradinėse klasėse yra iš svarbiausių veiksnių, lemiančių ne tik tai, kad nesugebama išlaikyti prigimtinius vaikų muzikinius gabumus, bet ir leidžiama jiems sunykti.

Muzikinio ugdymo sistema turi svarbiausiais muzikologiniais, pedagoginiais ir psichologiniais principais pagrįsta struktūrą ir turinį. Tai muzikos kalbos pažinimo (esminių intonacijų vaizdinių sudarymo, esminių dainavimo, muzikavimo įgūdžių formavimo, muzikos rašto, išraiškos ir atlikimo priemonių pažinimo, muzikos rūšių, žanrų, formų, atlikėjų ir kūrėjų, muzikos klausimosi, muzikos suvokimo ir muzikinio mąstymo pagrindų) ugdymo etapas. Čia

pasiruošiama jų istoriniam sisteminiui ir tolesniam plėtojimui. (Jareckaitė / Rinkutė – Jankuvienė, 2010, p. 43).

Apibendrinant galime teigti, kad muzikos dalyko pradinėje mokykloje paskirtis – padėti kokybiškus pagrindus mokinių muzikinės kompetencijos ugdymui, prisidėti ugdant kultūrinę ir kitas bendrąsias kompetencijas. Mokytojai tikisi, kad baigę pradinę mokyklą mokiniai gebės skirti ir savais žodžiais įvardyti pagrindines muzikos savybes (garsų aukštį ir tembrą, ritmiką, melodijos judėjimo kryptį, pobūdį, tempą, dinamiką, artikuliaciją), intonaciškai ir ritmiškai tiksliai atlikti nesudėtingus kūrinus, improvizuoti, sukurti ir užrašyti nedidelės apimties (iki sakinio – 8 taktai) melodines ir ritmines kompozicijas, dėmiai klausytis muzikos kūrinių ir išsakyti savo įspūdžius, domėtis muzikiniu gyvenimu ir noriai dalyvauti kultūrinuose renginiuose. Tik ne visi mokytojai stengiasi įgyvendinti šį ugdymo procesą.

3.2. Lietuvos muzikinis ugdymas pradinėse klasėse turinys

Be specialaus pasirengimo jokiaje mokslo ir meno srityje nepasirodysime gudrūs, supratingi ir nuovokūs. Norint suprasti kokį nors dalyką, reikia bent šiek tiek tai išmanyti, mokėti pagrindinius dėsnius, kuriuose slypi dalyko esmė. Kiekvienas dalykas turi pradžią - atramos tašką. Kada, kaip ir kokių suteiksime vaikams žinių, ar išmokysime jomis naudotis, ar sužadinsime norą domėtis vienu ar kitu dalyku, lemia jaunų asmenybių brendimą, jų pasirengimą kūrybiniam, aktyviam darbui.

Ugdymo turinys turi padėti mokiniui įgyti kokybišką pagrindinį išsilavinimą. Turi būti numatytos galimybės ugdymo turinį pritaikyti kiekvienam mokiniui pagal socialinę ir kultūrinę patirtį, lytį, mokymosi stilių, kitus individualius poreikius, užtikrinant kiekvieno mokinio individualių galių plėtotę. Ugdymo turinys sudaromas taip, kad mokinys nuosekliai įtvirtintų savo žinias, ugdytųsi gebėjimus ir nuostatas. Prie tų pačių temų ir problemų, tik aukštesniu lygiu, grįžtama aukštesniosiose klasėse, didinama ugdymo turinio integracija, ypač išryškinant jo ryšius su gyvenimo praktika ir aktualijomis. (Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosios programos, 2008).

Mokymo turinį sudaro mokymo temos ir mokymo medžiaga – repertuaras. Jie yra glaudžiai susiję: mokymo temas diktuoja pati muzika, jos mokomieji, auklėjamieji tikslai, pažinimo ir sandaros dėsniumai, o konkretus repertuaras dažniausiai priklauso nuo temų. Ir mokymo temos, ir repertuaras sudaromi laikantis visų meno dėsningumų bei pedagoginio proceso organizavimo principų ir reikalavimų.

Lavinant vaikų muzikinius gabumus, visada išryškėja skirtingos individualybės, nevienodas psichinis išsivystimas, orientacija ir fizinis brandumas. Į bendrojo lavinimo mokyklą ateina įvairių gabumų vaikai. Vieni jau mokėsi darželiuose ar muzikos mokyklose ir jau geba dainuoti, ritmingai judėti, kiti dar labai nedrąsūs, pirmą kartą atsidūrę gausiame draugų būryje, dar nepatyrę muzikinių žaidimų džiaugsmo. (Krakauskaitė, 2010, p. 9).

Pradinių klasių mokytojui tenka labai atsakinga užduotis – užpildyti šią spragą, išjudinti gabumus, kurių turi visi vaikai, įžiebtį jiems muzikos meilės kibirkštėlę, kuri kaskart stiprėtų, teiktų kūrybinio džiaugsmo. Kuo anksčiau vaikas tai patirs, kuo greičiau pajus muzikos grožį, tuo veržliau atsiskleis jo gerosios dvasinės vertybės, tuo sėkmingiau jis brės kaip tauri asmenybė.

Kiekvienai pradinės mokyklos klasei parengti keturi muzikos vadovėliai – „Lakštutės“ su muzikos pratybų sąsiuvinėliais, o mokytojams skirta knyga ir atitinkami magnetofono muzikos įrašai. Vadovėlio medžiaga derinta su tuo metu einamais bendrojo lavinimo dalykais. Tai suteikia galimybę geriau įtvirtinti žinias, pajavairinti, pagyvinti mokymo procesą. Muzikos pamoka sudaro daug komponentų, tad kiekvienai iš jos grandžių siekiama savų tikslų.

Klausos lavinimas pradedamas nuo paprasčiausios, vaikui lengviausiai prieinamos muzikinės intonacijos – minorinės tercijos. Ji laipsniškai papildoma naujais garsais dainuojant įvairaus aukštumo melodinius vingius iš dviejų, trijų garsų (sol, mi, lia), (1 kl.). Vėliau tos užduotys pasunkinamos iki šešių garsų, melodiniai vingiai papildomi (re, do fa) garsais; lavinamas (mi, fa) pustonio pojūtis, (2 kl.). Pamažu lavėjant balsui garsaeilis papildomas viršutiniu tetrachordu (sol, lia, si, do), įtvirtinama mažorinės gama, (3 kl.). Paskui, parengiant suvokti ir įtvirtinant minorinę gamą, daugiau dėmesio skiriama (do, si, la ir la, si) garsams. Kartu mokiniai pratunami klausia suvokti mažoro ir minoro ypatybes.

Šnekamoji kalba, taisyklinga žodžių tartis dainuojant – svarbus muzikos mokytojo darbas. Kiekviename vadovėlyje yra pratimų ar ištisų puslapių šnekamajai kalbai ir vokaliniam įgūdžiui lavinti. Gausu žaidimų, skirtų balsams tarti, trumposioms balsams dainuoti ilgais garsais (1 kl.); dvibalsių, dvigarsių skambėsiui girdėti, pirmam ir antram pabrėžtam garsui pajusti (2 kl.); įvairių priebalsių ypatybėms suvokti (3 kl.); raiškiajam skaitymui ir improvizavimui (4 kl.). Vokalinių pratimų ir šnekamosios kalbos ryšys padeda mokiniams rašant lietuvių kalbos diktantus, mokantis užsienio kalbų.

Ritmo pojūtis lavinamas iš pradžių naudojant tik dviejų skirtingo ilgio garsų derinius: ta, ti –ti ti –ti, ta ti-ti, ti-ti ta. Jie plojami, trepsimi, beldžiami, paskui solfedžiuojami, grojami įvairiais žaislais (1 – 2 kl.), vėliau supažindinama su sudėtingesnėmis ritminėmis figūromis: tiri-tiri, ta-i –ti, ti-tiri, tiri-ti. Pratimai su jomis plojami, beldžiami ar grojami muzikos instrumentais, tačiau solfedžiuojant melodijas šios figūros dar nenaudojamos, nes vaikai dar nepakankamai gerai artikuliuoja. Tam skiriama atitinkamų greitakalbių pratimų (3 – 4 kl.). Stengiamasi įdiegti

vaikams lietuvių liaudies melodijų intonacijas, tęsti lietuviško dainavimo tradicijas, todėl didelė mokomosios medžiagos dalis yra lietuvių liaudies dainos. Jos dainuojamos iš klausos, solfedžiuojamos vienu balsu (1 kl.), paskui vaikai pratinami dainuoti mokytojui antrinant, kol pamažu ir patys išmoksta liaudiškai pritarti (2 kl.). Vėliau vaikai mokosi kanoninių liaudies dainų (3 kl.), dainuoja sutartines, nagrinėdami temą (4 kl.).

„Lakštutėje“ rekomenduotos dainos parinktos atsižvelgiant į jų melodiką ir atitinkamo vaikų amžiaus balso diapazoną. Siekiama, kad vaikai dainavimo įgūdžius lavintų pamažu, neskubėdami, nepertempdami balso stygų.

Pirmose klasėse tam pateikiama siauros apimties, nuoseklesnių melodijų, sudarytų iš šešių garsų, vėliau – platesnio diapazono melodijų (iki oktavos apimties). III -IV klasėse dainų melodijų vingiai, ritmai įvairesni, garsų šuoliai platesni. Šiuo metu mokinių balsai jau labiau išlavėję, paslankesni, ryškėja žemesnio ir aukštesnio tembro balsai, todėl dainų repertuaras papildomas dvibalsėmis dainelėmis. (Krakauskaitė, 2012, p. 10).

Muzikos klausymasis pamokoje yra įvairialypis. Girdėtą kūrinį galima panaudoti mokinių dainavimo ritmui aktyvinti (iš pradžių mechanškai, vėliau sąmoningais judesiais išreiškiant muzikos pulsą, dinamiką, metrą, charakteringus ritmus). Kūrinio dalių pobūdžio skirtingumas pratina jausti muzikos spalvų, tonacijų kaitą. Pasinaudodami įgytomis žiniomis, vėliau mokiniai gali patys aptarti girdėtos muzikos metrą, dinamiką, charakteringus ritmus, instrumentų tembrus ir kt. tokiomis užduotims tinka įvairiausio pobūdžio kūrinėliai, skirtingų stilių muzika. Užduodamas nors ir labai lengvą klausimą, pedagogas pamažu įpratina vaikus atidžiau ir vis ilgiau klausytis muzikos (nuo vienos minutės I klasėje iki 3 – 4 minučių IV klasėje).

Vaikai labai nevienodai suvokia, jaučia ir išgyvena muziką. Kai kurie būna jai visiškai abejingi, kiti reaguoja į jos ritmus – ima judėti, treti neraginti bando kartu dainuoti, niūniuoti. Tik labai mažai vaikų girdėdami meninį kūrinį iš karto pagauna muzikos esmę, įsijaučia ir jaudinasi. Kad mokiniai suvoktų visą muzikos garsų audinį, reikia panaudoti visus jų pojūčius, stengtis sukelti jų dėmesį, žadinti norą ne kartą klausytis to paties kūrinio ir domėtis nauja, dar nežinoma muzika. Daug džiaugsmo vaikams suteikia mokytojo padainuota daina, bet dar daugiau – kai ji skamba iš įrašo su įvairiausių spalvų akompanimentu. Išgirdę žinomą dainą, mokiniai pradeda suvokti išraiškos ypatumus, noriai imasi tobulinti ir savo dainavimą. Labai teigiamai veikia klasės draugo ar grupės dainavimas, žaislais atliekamas pratimas. Klausydami jų ir lygindami, vaikai lavina savo vidinę klausą ir meniškumo suvokimą. (Krakauskaitė 2010 p. 11).

Klausomų kūrinų parinkimą lemia vaiko psichikos ypatumai. Girdėdami dainą, mokiniai dažniausiai seka jos žodžius, mažai dėmesio kreipdami į muzikos visumą, ir mielai, vaizdžiai

papasakoja jos turinį. Instrumentinės muzikos kūrinys taip pat turi būti vaizdus, lengvai suvokiamas ir atitikti vaiko psichinį išsivystymą. Šiuo atveju parankiausi programiniai kūriniai.

Trumpa antraštė skatina vaiką kurti savus vaizdinius, skambant muzikai fantazuoti, paskui ir išreikšti juos piešiniais ar judesiais. Įdomu, kad ir kitose pradinėse klasių bendrojo lavinimo dalykuose gausu programiškumo; jis pasireiškia įvairiai: perskaičius straipsnelį, aptariama, kokiais gražiais žodžiais, epitetais aprašomas įvykis, kaip poetiškai ir vaizdingai eilėraštyje išreikia meilė gamtai ir pan. vadovėlių iliustracijos vaikų vaizduotę papildo, padeda išsipasakoti.

Per muzikos pamokas skambanti muzika turi ir pažintinę paskirtį. Pradinėse klasėse aptariami įvairūs muzikos instrumentai. Vaikai sužino, kaip išgaunamas garsas, nuo ko priklauso vienokia ar kitokia instrumento skambėjimo spalva, išmoksta skirti instrumentus ne tik pagal išvaizdą, bet ir pagal tembrą. I klasės „Lakšutė“ – supažindina su lietuvių liaudies instrumentais, II klasės – su styginiais, III klasės – su mediniais pučiamaisiais, IV klasės – su įvariniais instrumentais, orkestru ir visų instrumentų „karaliumi“ – vargonais.

Minėti pamokos komponentai lemia muzikos vadovėlio struktūrą, jo mozaikišką pobūdį. Tačiau mokomoji medžiaga „Lakšutėse“ nėra padrikai išdėstyta, priešingai – su vadovėlio tema siejami kiti muzikinio auklėjimo elementai, jie papildo vienas kitą, suteikia galimybę įtvirtinti mokomąją medžiagą (dainuojant, judant, klausantis muzikos, muzikuojant). Solfedžiavimo įgūdžiai įtvirtinami kartojant melodijas, atpažįstant jas iš natų. Išmoktos dainelės vaizdai suteikia galimybę susipažinti su kompozitoriumi, paklausti ir kitų jo kūrinių. Pažintis su instrumentų tembrais skatina grožėtis muzikos spalvomis. Taip pat vadovėliuose yra puslapiu, primenančių šventes ir leidžiančių panaudoti turimas žinias solfedžiuojant toms progoms skirtas dainas. (Krakauskaitė 2010, p. 14).

Vienas svarbiausių sėkmingo muzikinio ugdymo pradinėje mokykloje veiksnių – vaikų muzikiniai gabumai. Pradinėje mokykloje išugdyti muzikiniai įgūdžiai ir įgyta muzikinė patirtis lemia tolesnę vaiko muzikinių gabumų sklaidą, daro didžiulę įtaką jo meniniam skoniui. Pirmaklasė muzikinis ugdymas šiuo požiūriu yra ypatingai svarbus, ir tos svarbos nederėtų menkinti. E. Velička teigia, kad „pirmaklasė muzikinio ugdymo reikšmė ligi šiol dar nėra pakankamai įsisąmoninta ir suvokta. Juk vis dar atsiranda mokytojų, kurie muzikos pamokas pirmokams veda patys neturėdami muzikinės klausos, nemokėdami groti jokia muzikos instrumentu, o kartais drįsta muzikai skirtu laiku skirti vaikams atlikti papildomas matematikos ar gimtosios kalbos užduotis. Vis dar pasitaiko klasių, kuriose nėra nė vieno muzikos instrumento ar muzikos įrašų atkūrimo aparatūros“. (Velička, 2007, p. 6.).

Pirmoje klasėje ir apskritai pradinėje mokykloje įgyta muzikinė patirtis turi lemiamos reikšmės tolesnei vaiko muzikinių gabumų sklaidai, daro didžiulę įtaką jo meninio skonio raidai, kiek vėliau – ir jo kultūrinei brandai. Taigi svarbiausias, esminis muzikinio ugdymo pradinėje mokykloje tikslas – padėti atsiskleisti prigimtiniam vaiko muzikalumui ir jį puoselėti, ugdyti kūrybišką, aktyvią ir emociingą, estetinei ir kultūrinei patirčiai atvirą asmenybę, teikti kiekvienam mokiniui būtinus muzikinio išprusimo ir raštingumo pradmenys, elementarias muzikinės žinias.

Pradinukų muzikinės veiklos rūšys gana įvairios:

- Dainavimas (ši veikseną apima ir kvėpavimo, intonavimo, artikuliacijos pratimus; vaikai mokosi dainuoti visa klase ir po viena, su instrumento pritarimu ir be jo, pagal instrumentinę fonogramą ir pan.).
- Grojimas (tai pažintis su įvairiais garso išgavimo būdais, kūno perkusijos taikymas, muzikos instrumentų gamyba iš gamtinių medžiagų ir buitinių atliekų, grojimas mokykline dėdele, kai kuriais paprastais lietuvių liaudies instrumentais, nebyliaja, mechanine ar elektronine klaviatūra).
- Improvizavimas ir muzikinė kūryba (vaikų improvizaciniams gebėjimams lavinti pasitelkiama smulkioji tautosaka – mįslės ir minklės, patarlės ir priežodžiai; mokiniai dainuoja „muzikinius atsakymus“ mokytojo pateiktiems „muzikiniams klausimams“; spalvomis ar linijomis, raiškiais judesiais ar taikliais apibūdinimais perteikiama skambančios muzikos nuotaika, charakteris, forma).
- Solfedžiavimas ir ritmavimas (pasitelkiami sutartiniai skiemenys ir rankų ženklai, padedantys vaikams įsiminti elementarius melodinius ir ritminius darinius, vėliau - pamažu pereiti prie muzikinio natų rašto).
- Mokymasis skaityti ir užrašyti natas (remiamasi vaikų turima ritmine ir melodine patirtimi; naudojami tiek įprastiniai natų rašto ženklai, tiek ir sutartiniai simboliai).
- Muzikos klausymas, apibūdinimas ir vertinimas (muzikos įrašų ir gyvo atlikimo klausymasis, reagavimas į muziką raiškiais judesiais ir mimika, skirtingų įrašų lyginimas, muzikos instrumentų ir jų tembrų pažinimas, muzikos rūšių ir svarbiausių žanrų, elementarių muzikos formų ir sąvokų pažinimas).

(Velička, 2007, p. 8).

Pradinėje mokykloje siekiama, kad vaikai patirtų muzikavimo džiaugsmą, dalyvautų kūrybinėje veikloje, turtintų muzikinės kalbos patirtį, mokytųsi išklaudyti ir išgirsti muziką, susipažintų su muzikinės kultūros palikimu, dalyvautų klasės ir mokyklos muzikiniame gyvenime.

Pirmoje klasėje ir apskritai pradinėje mokykloje įgyta muzikinė patirtis turi lemiamos reikšmės tolimesnei vaiko muzikinių gabumų sklaidai, daro didžiulę įtaką jo meninio skonio raidai, kiek vėliau – jo kultūrinei brandai. Visos minėtos muzikinės veiklos rūšys yra svarbios ir siejasi tarpusavyje. Vadovėlyje išdėstyta mokomoji medžiaga apima įvairias muzikinės veiklos rūšis ir atspindi jų įvairovę. Keliaudami vadovėlio puslapiais mokiniai mokosi dainuoti, žaisti muzikinius žaidimus, klausytis muzikos, susipažinti su senovės ir dabarties muzika, muzikos instrumentais, kūrėjais ir atlikėjais, mokysis groti dėdele, ritmuoti ir solfedžuoti, susipažinti su pagrindiniais natų rašybos ženklais ir svarbiausiomis muzikinėmis sąvokomis.

Analizuojant muzikinio ugdymo pradinėse klasėse turinį istoriniu požiūriu paminėtini ir P. Daugaravičiaus vadovėliai „Muzika“ II ir III klasėms (1975 m. kartu su Z. Marcinkevičiumi), „Muzikos mokymas II - III klasėse“ (1976 m. kartu su Z. Marcinkevičiumi), kuriuose daug dėmesio skiriama muzikos rašto pradmenų mokymui, siejant juos su ritmika, grojimu, dainavimu. Vėliau išleisti „Muzikos mokymas III klasėje“ (1986 m.), „Muzika IV klasei“ (1989 m.), „Muzika I - IV klasėje“ (1990 m. kartu su A. Katiniene ir Z. Marcinkevičiumi). Juose autoriai teigia, jog vienu svarbiausiu psichologiniu mokymo principu yra muzikinių vaizdinių formavimas, akcentuojama motorikos svarba, didaktiniai muzikiniai žaidimai. Pirmą kartą prie vadovėlių buvo išleistos metodinės knygos mokytojams.

1992 m. atsirado naujų alternatyvių muzikos mokymo pradinėse klasėse mokymo programų, išleidžiami V. Krakauskaitės: „Lakštutė“, „Dainorėlis“ ir E. Veličkos muzikos vadovėliai I – IV klasėms, kuriuose daug dėmesio skiriama loginio mąstymo, intencijos ugdymui. Remtasi folkloro lobiais, menų sąveika. Buvo išleistos minėtų autorių metodinės knygos mokytojams, pratybų sąsiuviniai. E. Velička parengia audio įrašus I - IV klasei.

Tiek V. Krakauskaitės, tiek E. Veličkos vadovėliuose didelis dėmesys skiriamas liaudies muzikai. Juose liaudies dainos, rateliai, žaidimai, liaudiškais intonacijomis pagrįstos kūrybinės užduotys užima didžiąją muzikos dalyko turinio dalį. E. Veličkos vadovėlyje vyrauja Aukštaitijos etnografinio regiono dainos. V. Krakauskaitė siūlo populiarių, daugeliui žinomu liaudies dainų repertuarą, papildydama jį ir lietuvių autorių sukurtomis dainelėmis vaikams.

2010 - 2011 m. knygų lentynas papildė I. Bertulienės, R. Girdzijauskienės ir V. Vileikienės išleistas pirmaklasiams muzikos vadovėlis „Vieversys“.

Vadovėlyje mokomoji medžiaga pateikiama tematiniu principu. Pristatoma 31-a tema, atskleidžianti tai, kas vaikams aktualu ir daugiau ar mažiau žinoma, gyvenimiškai patirčiai suteikiami muzikiniai apibūdinimai. Ryškiai išreikšta mokymo integracijos idėja. Didžioji dalis atlankų temų pasirinktos derinant jas su kitų dalykų vadovėlių temomis. Gausų vaikų kūrybinį aktyvumą skatinančių užduočių, pateikiama daug nuotraukų, kuriose susipažįstama su muzikos meno ypatumais ir muzikuojančiais vaikais. Mokiniai mokomi dainuoti lietuvių liaudies ir autorines dainas, mokomąsias daineles ir žaidimų melodijas, vaidinant ir pritariant ritmiškai. Klausytis muzikos siekiant įvairių tikslų: įsigilinti į muziką ir patirti muzikinius išgyvenimus, muzikai padedant judėti, vaidinti, įsivaizduoti ir kt. Pirmenybė teikiama aktyviems muzikos klausymo metodams. Didžioji dalis muzikos skirta judėsio, šokio, improvizavimo, ritmavimo bei solfedžiavimo veikloms. Mokiniai skatinami patys kurti ritminius instrumentus, atrasti ir naudoti tam tinkamus skambančius daiktus.

Apibendrinant galima teigti, jog muzikinis ugdymas bendrojo lavinimo mokykloje neįmanomas be kryptingai parengtų muzikos vadovėlių. Juose išdėstyta medžiaga suteikia žinių apie pasaulio bei savosios tautos meninę kultūrą, ugdo gebėjimą suvokti ir vertinti meninę kūrybą, meno kurinius. Vadovėlių turinį sudaro liaudies muzika, akademinė muzika, religinė muzika, pramoginė muzika, taip pat žinios apie muzikos raštą, kai kurios teorinės sąvokos. Mokymo turinyje numatyti kūriniai skirti klausymuisi, bei mokinių atlikimui muzikos instrumentais, dainavimui. Muzikinio ugdymo turinys sudaro sąlygas pasireikšti įvairiai mokinių veiklai.

IV. MOKYTOJŲ, VEDANČIŲ MUZIKOS PAMOKAS PRADINĖSE KLASĖSE POŽIŪRIO Į PROFESINES KOMPETENCIJAS TYRIMAS

4.1. Tyrimo instrumentas

Siekiant išsiaiškinti profesinių kompetencijų svarbą mokytojui vedančiam muzikos pamokas, 2013 metais buvo atlikta anketinė apklausa, kurioje dalyvavo 50 pradinių klasių ir muzikos mokytojų. *Tyrimo tikslas* – išsiaiškinti mokytojo kompetencijas, lemiančias muzikos pamokos, vedamos pradinėse klasėse kokybę.

Iš viso buvo išplatinta 50 anketų. Anketų grąža – 100%. Remiantis K. Pukėno (2009) pateiktu rekomenduojamu imties dydžiu, kuris priklauso nuo populiacijos ir imties paklaidos, apskaičiavimu, tiek anketų analizei pakanka - todėl užteko apklausti 50 respondentų vedančių muzikos pamokas pradinėse klasėse.

Tyrimo dalyvavo pradinių klasių mokytojos ir muzikos mokytojos, dirbančios Šiaulių, Visagino, Zarasų, Kuršėnų, Raudėnų, Pakruojo mokyklose (viso 11 mokyklos).

Kiekvienam mokytojui (muzikos ir pradinių klasių) buvo įteikta anketa. Į anketoje pateiktus klausimus buvo siūloma atsakyti, pasirenkant vieną ar kelis atsakymo variantus arba įrašant savo atsakymo variantą. Remiantis surinktais anketų duomenimis bus tikimasi išsiaiškinti mokytojų požiūrį į kompetencijas svarbias mokytojui vedančiam muzikos pamokas pradinėse klasėse.

Anketoje buvo pateikti pusiau uždaro bei uždaro tipų ranginei ir nominalinei skalėms priskirtini klausimai. Tyrimo dalyviai kiekvienai muzikos pamokos daliai parinko ją apibūdinantį teiginį: „labai patinka“, „patinka“, „neturiu nuomonės“, „nepatinka“, „labai nepatinka“. Anketoms buvo naudojama kvotinė imtis – respondentai į imtį buvo atrenkami atsitiktiniu būdu. Imties dydis buvo pasirinktas tyrimo autoriaus nuožiūra.

Tyrimo metodas. Siekiant išsiaiškinti tyrimo dalyvių nuomonę, buvo pasirinktas kiekybinis tyrimas – apklausa. Įvertinus apklausos tyrimo būdus, nuspręsta pasirinkti anketavimą, nes „taikant šį metodą per trumpą laiką ir su nedidelėmis lėšų sąnaudomis galima apklausti tiriamos populiacijos reprezentatyvios imties elementus.“ (Rudzkienė, 2005, p. 14).

Anketinės apklausos tyrimo etapai:

- atlikti apklausa;
- išanalizuoti, susiteminti ir įvertinti tyrimo duomenis;
- palyginti gautus duomenis su anksčiau atlikto tyrimo duomenimis;
- apibendrinti tyrimo rezultatai;
- pateikti išvadas.

Įvadinėje dalyje pateiktas anketos tikslas bei respondentų nuomonės svarba tyrimui. Respondentams paruošta anketa sudaryta iš 19 klausimų, kuri pagal turinį suskirstytą į tris blokus.

1. atmintinė – įžanginė anketos dalis;
2. demografiniai klausimai;
3. diagnostiniai klausimai – pagrindinė anketos dalis.

Atmintinėje - įžanginėje anketos dalyje nusakytas tyrimo tikslas, akcentuotas anketos anonimiškumas, padėkota už pagalbą dalyvaujant tyrime. Surinkta informacija statistiškai apdorota SPSS programa. Tikrinant koreliacijas pasirinktas statistinio reikšmingumo koeficiento nustatymo metodas, kuris pripažįstamas statistiškai reikšmingu, kai $p \geq 0,05$. Siekiant išsiaiškinti respondentų atsakymų įvairovę, buvo pasitelktas standartinio nuokrypio (SD) metodas.

Demografinių klausimų bloką sudarė 5 klausimai (žr. 1 lent.). Apklausoje dalyvavo įvairaus amžiaus, išsilavinimo, skirtingų lyčių asmenys, taip pat respondentai, turintys skirtingus pomėgius bei gaunantys nevienodas pajamas, todėl svarbu įvertinti ir palyginti apklaustųjų demografinius rodiklius, kurie pateikti 1 lentelėje.

4.1 Tyrimo organizavimas

1 lentelė

Demografinio bloko klausimai

Eil.Nr.	Klausimai
1.	Darbo stažas
2.	Profesinė kvalifikacija
3.	Lytis
4.	Klasės kuriuose dirbama
5.	Kvalifikacija

Svarbiu veiksniais interpretuojant atsakymus į anketų klausimus ir vertinant gautus rezultatus laikytas respondentų darbo stažas. Organizuojant tyrimą, buvo laikytasi nuostatos, kad didesnę darbo patirtį turintys muzikos ir pradinėse klasių mokytojai pasižymi didesne kompetencija. Didžiausia apklaustųjų mokytojų grupė (80%) daugiau nei 16 metų darbo stažą turintys pedagogai. (žr. 2 lent.).

2 lentelė

Darbo stažas	Respondentų skaičius	Procentai
Iki 5 metų	0	0 %
Nuo 5 iki 10 metų	0	0 %
Nuo 11 iki 15 metų	10	20 %
16 metų ir daugiau	40	80 %

2 lent. Respondentų pasiskirstymas pagal darbo stažą (N=50).

Tenka apgailestauti, kad tirtose mokyklose nepavyko rasti nedidelį darbo stažą turinčių, jaunų mokytojų, vedančių muzikos pamokas pradinėse klasėse.

Kitas veiksnys, tikėtinai apsprendžiantis respondentų atsakymų kokybę – mokytojų pedagoginė kvalifikacija. Iš lentelės (žr. 3 lent.) pateiktų tyrimo rezultatų matyti, kad net 54 % mokytojų turi metodinį kvalifikaciją, 38 % respondentų turi vyr. mokytojo kvalifikaciją, tuo tarpu mokytojo ir mokytojo eksperto kvalifikaciją yra įgiję tik po 4 % apklaustųjų. Galima spėti, kad mokytojų ir vyr. mokytojų dalyvaujančių tyrime kiekį apsprendžia respondentų stažas.

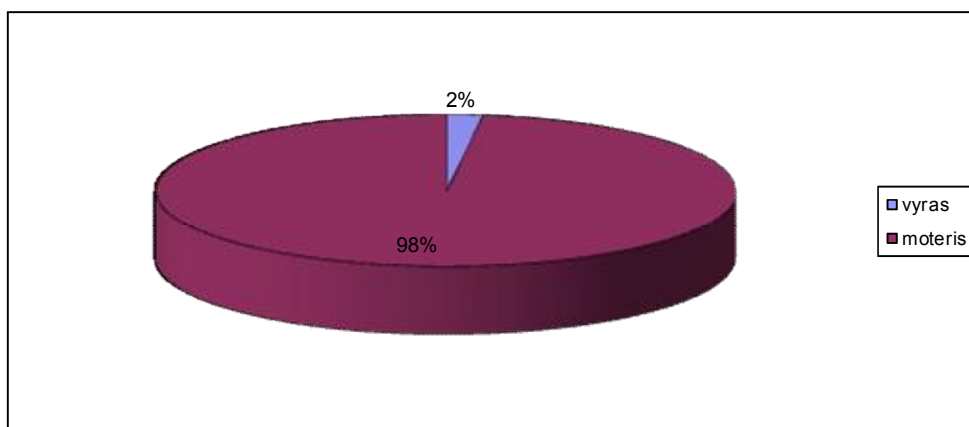
Tenka apgailestauti, kad itin mažas mokytojų ekspertų skaičius rodo mokytojų tenkinimąsi tokia situacija kokia yra. Bet, bendraujant su respondentais buvo fiksuotas jų noras tobulėti ir siekti naujų kompetencijų.

3 lentelė

Pedagoginė kvalifikacija	Respondentai	Procentai
Mokytojas	2	4 %
Vyr. mokytojas	19	38 %
Metodininkas	27	54 %
Ekspertas	2	4 %

3 lent. Respondentų pedagoginė kvalifikacija (N=50).

Respondentų pasiskirstymas pagal lytį pateikiamas ketvirtame paveiksle.

4 pav. Respondentų lytis (N=50).

Kaip matyti iš duomenų paveiksle, didžiąją tyrime dalyvavusių mokytojų dalį sudaro moterys – 98 % (žr. 4 pav). Mažas vyrų - mokytojų procentas aiškintinas tuo, kad jiems yra platesnės darbo pasirinkimo galimybės (įskaitant fiziškai sunkų), todėl meninio ugdymo kabinetuose dažniausiai matome moteriškos lyties atstoves.

Iš informacijos apie tyrime dalyvavusių mokytojų darbą su skirtingo amžiaus grupėmis matyti, kad daugiausia sutikusių dalyvauti tyrime respondentų buvo pradinė klasių mokytojai (žr. 4 lentelę).

4 lentelė

Klasės	Respondentai	Procentai
Pradinės klasės	42	84 %
Vidurinės klasės	5	10 %
Aukštesniosios (gimnazinės) klasės	3	6 %

4 lent. Respondentų pasiskirstymas pagal klases, kuriuose jie dirba (N=50).

Kaip matyti iš gautų rezultatų 42 apklaustų respondentų dirba pradinėse klasėse, 5 respondentai vidurinėse ir tik 3 aukštesniosiose (gimnazinėse) klasėse. Tai gi parinktas tyrimo kontingentas, didžia dalimi derinasi su tyrime keliamu tikslu. Todėl natūralu, kad panašus respondentų pasiskirstymas buvo ir vertinant pagal profesinę kvalifikaciją (žr. 5 lentelę).

5 lentelė

Kvalifikacija	Respondentai	Procentai
Muzikos mokytoja	14	28 %
Pradinė klasių mokytoja	34	68 %
Pradinė klasių mokytoja ir muzikos mokytoja	2	4 %

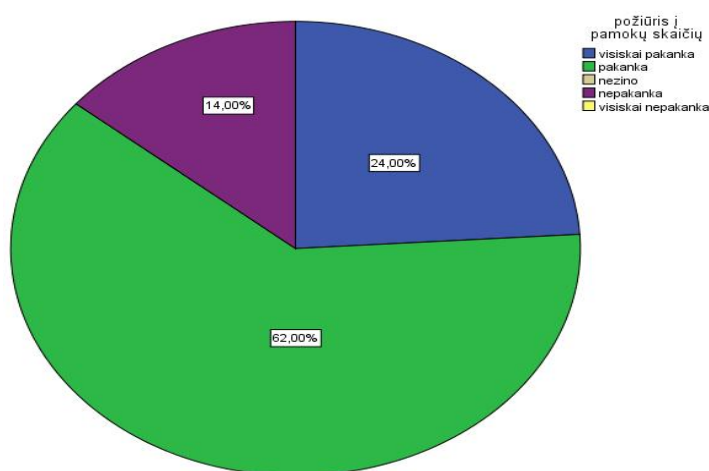
5 lent. Respondentų profesinė kvalifikacija (N=50).

Iš respondentų pateiktų atsakymų matyti, kad net 34 apklaustųjų (68 %) dirba pradinė klasių mokytojais, 14 respondentų (28%) – muzikos mokytojais, o likę 4% apklaustųjų dirba pradinė klasių ir muzikos dalyko mokytojais.

Apibendrinant demografinio bloko rezultatus, galima daryti išvadą, kad tyrimo dalyvių pagrindą sudaro moteriškosios lyties atstovės, dirbančios pradinė klasių mokytojomis ir vedančios muzikos pamokas pradinėse klasėse. Respondentų vyraujantis bruožas mokytojo metodininko profesinė kvalifikacija ir daugiau nei 16 metų darbo stažas. Šie duomenys leidžia tikėtis, kad į diagnostinio bloko klausimus atrinkti respondantai pajėgūs, sukauptos pedagoginės patirties pagrindu atsakyti kompetentingai.

4.2. Tyrimo rezultatai

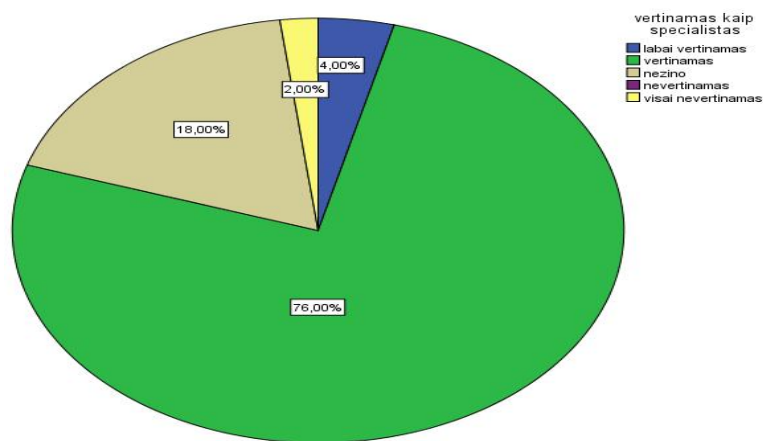
Diagnostinis klausimų blokas sudarytas iš 14 klausimų (žr 1pav.). Atsakymuose į šiuos klausimus atsispindi mokytojų požiūris į pamokų apimtį pradinėse klasėse, muzikos mokytojo kaip asmenybės vertinimas, veiksniai, lemiantys pamokos kokybę, požiūris į mokytojų kompetencijas, požiūris į muzikos mokytojo savybes, nušviečiamas muzikos pamokų svarbos klausimas, įvertinamos muzikos pamokos veiksena, atsiskleidžia mokytojų nuomonė apie išsilavinimo tobulinimą. Taip pat pateikiami klausimai apie mokinių nuostatą į muzikos pamoką, apie užklasinę veiklą, ugdymo metodiką, metodikos pasirinkimą, ugdymo turinį, bei mokytojų pasirengimą pamokoms.

5 pav. Požiūris į pamokų skaičių pradinėse klasėse (N=50).

Iš pateikto paveikslo matyti, kad daugiau nei 24 % apklaustųjų respondentų teigia, kad muzikos pamokų skaičiaus pradinėse klasėse visiškai pakanka, 62 % apklaustieji taip pat pritaria, kad muzikos pamokų yra užtektinai pradinėse klasėse. Tai rodo mokytojų nesupratimą, o gal tiksliau pervargimą dirbti šios specialybės srityje.

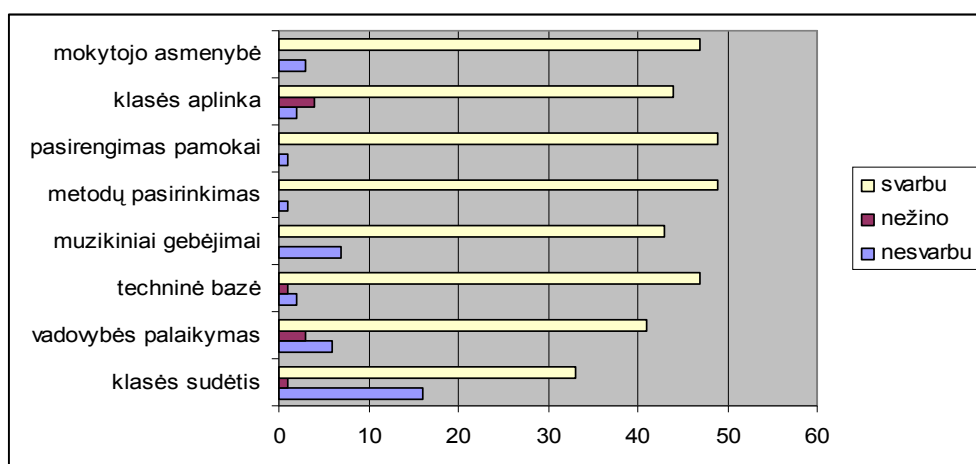
Pagal 2009–2011 Metų bendrojo pradinio ugdymo programos planą „pradinio ugdymo bendrajai programai (toliau – Bendroji programa) įgyvendinti konkrečioje klasėje ar ugdymo centre dalykui skiriamų pamokų skaičius pagal Bendrojo plano 20.4.1, 21.4.2 punktuose dalykui skiriamų valandų skaičių, pradinio ir muzikinio ugdymo programoms įgyvendinti pamokų skaičius gali būti didinamas 1–2 pamokoms, tačiau neviršijant 10 proc. Bendrajame plane nustatyto ugdymo turinio“.

6 pav. Vertinamas kaip specialistas (N = 50).

Iš pateiktos diagramos matyti, kad dauguma apklaustųjų respondentų (76%) yra vertinami kaip savo srities specialistai. Todėl galime daryti išvadą, kad mokyklos bendruomenė yra patenkinta kryptingu ir nuoseklaus muzikos mokytojų pamokų planavimu ir jos turinio įgyvendinimu. Tai gi muzikos mokytojas kaip ugdymo veikėjas, nuolat siekiantis savo auklėtinių muzikinių įgūdžių ir žinių tobulėjimo, kryptingai besiruošiantis profesinėms ir koncertinėms veikloms skatina savo kaip asmenybės ugdimąsi, naujų kompetencijų įsisavinimą, jaučiasi mokyklos bendruomenėje vertingu darbuotoju ir specialistu.

Kitu anketos klausimu siekta sužinoti respondentų požiūrį į veiksnius lemiančius muzikos pamokos kokybę.

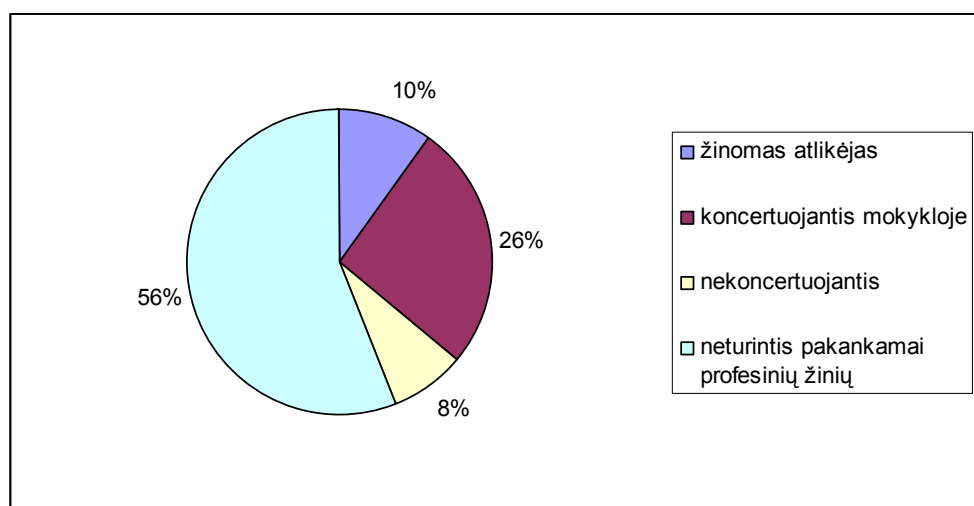
7 pav. Veiksniai lemiantys pamokos kokybę (N= 50).

Iš pateikto paveikslėly matyti, kad didžioji respondentų dalis svarbiais laiko mokinių muzikinius gebėjimus, ir ypač išskiria pasirengimą pamokai. Kadangi mokinių muzikiniai gebėjimai bendrojo lavinimo mokykloje plėtojasi iš lėto ir skirtingai (individualiai), labai svarbu planuoti lanksčiai, atsižvelgiant į konkrečios klasės mokinių pajėgumą ir interesus. Diferencijavimo principas programoje tampa esminiu parenkant muzikavimo (dainavimo ir grojimo) repertuarą, taip pat kūrinius muzikos klausymuisi, užduotis. Dirbant kryptingai, atsižvelgiant į klasės pajėgumą, suplanavus atlikimo ir suvokimo gebėjimų raidą ir tinkamai parinkus muzikavimo ir muzikos klausymosi repertuarą, efektyviai išnaudojant pamokų laiką, galima pasiekti apčiuopiamų ir pamatuojamų rezultatų. Tyrimo rezultatai parodė, kad metodų pasirinkimas labai priklauso nuo pačių mokinių pajėgumo ir klasės aplinkos ($p \geq .033$). Tačiau taip pat fiksuota mokytojų nuomonė, minėtais klausimais gana nevieninga ($SD = 1.111$).

25 respondantai teigia, kad mokytojo asmenybė yra labai svarbus veiksnys lemiantis muzikos pamokų kokybę pradinėse klasėse ($p \geq .042$). Mokytojas savo asmenybės bruožų visuma, erudicija, taktu, socialumu, optimizmu sudaro mokiniams didžiulį įspūdį. Toks mokytojas mokinių akyse tampa siektino idealo modeliu, todėl mokiniai noriai dalyvauja mokytojo organizuotoje veikloje.

Taip pat nemažai svarbus veiksnys yra ir vadovybės palaikymas. Muzikos kabineto aplinka, aparatūra, techninė bazė priklauso nuo mokyklos lėšų paaugotų muzikos menui tobulėti. Tačiau pažymėtina, kad respondentų požiūris į vadovybės palaikymą nėra vieningas ($SD = ,968$).

Tyrimu buvo analizuota ir mokytojo profesinių savybių svarba (žr. 8 pav.).

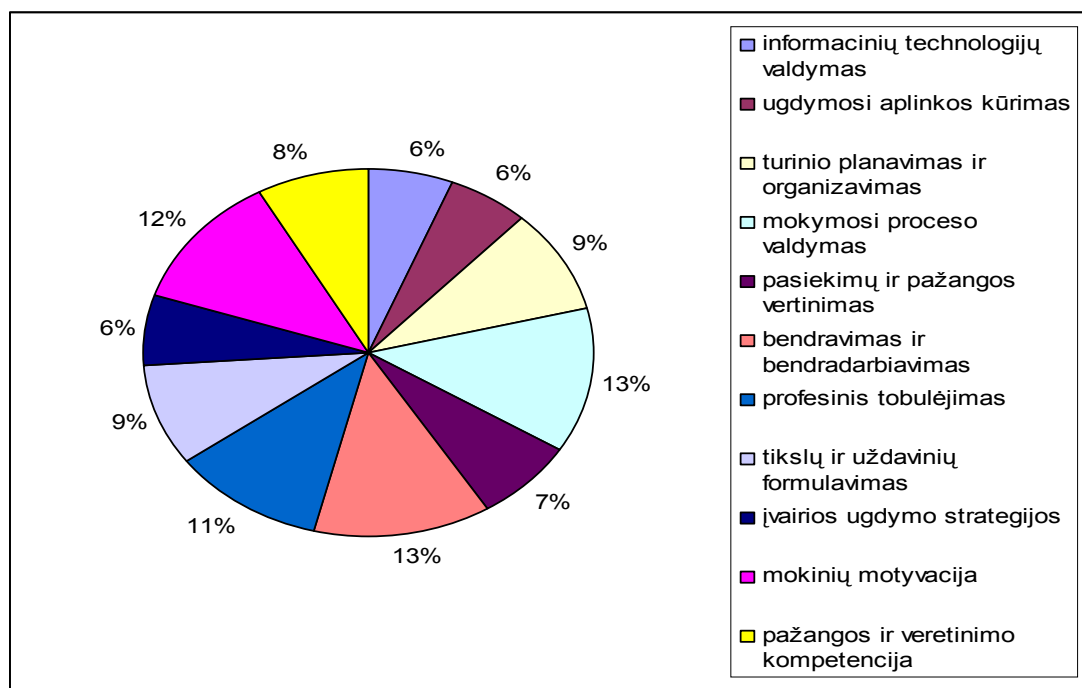

8 pav. Papildoma charakteristika muzikos pamokas pradinėse klasėse vedančio mokytojo savybės (N=50).

Plataus profilio muzikuojantis muzikas (ne vien muzikantas), nors ir ne virtuožas, tačiau pasižymintis aukšta muzikine kultūra, yra vertingesnis muzikos mokytojas negu tas, kuris įgijo siaurą, tegul ir techniškai tobulesnę instrumentalisto, dirigento ar dainininko kvalifikaciją. Taip mano 56 % apklaustų respondentų.

Rengiant muzikos mokytojus, egzistuoja dvi tendencijos. Pirmoji – tradicinė: akcentuojamas gebančio kuo geriau atlikti muziką specialisto rengimas. Tai profesionalus muzikanto rengimo modelis. Jis susijęs su tradiciška muzikinio ugdymo mokykloje samprata: mokyti muzikos reiškia mokyti ją atlikti. Šią tendenciją pastebi ir B. Reimeris: „...atlikimo įgūdžių formavimu pasikliaujama kur kas labiau negu bendrojo muzikinio ugdymo programa“ (2000, p. 143). Antroji šiuolaikinė tendencija: vertinama puoselėjama gero muzikos atlikimo mokymo būtinybė, bet ne tai sudaro muzikos mokytojo kaip muziko profesionalumo centrą. Laikant technišumą svarbiausia vertybę, susilpnėja dėmesys asmens meninei – dvasinei raiškai. Ir priešingai, sureikšminant muzikavimo meninę raišką, technišumą pajungiant meniškumui ir prasmingumui, ugdant muzikinį mąstymą, muzikinį intelektą, muzikos atlikimas įgyja didesnę meninę vertę, sykiu ir kultūrinę reikšmę asmenybei. Todėl rengiant muzikos mokytoją kaip atlikėją reikalingas saikas, balansas su kita ne mažiau svarbia jo muzikinės kultūros plėtros baze, pajėgumu derinti veiklas.

Atsakymų rezultatai į klausimą reikalaujantį nurodyti muzikos mokytojo kompetencijas, pateikiami 9 pav.

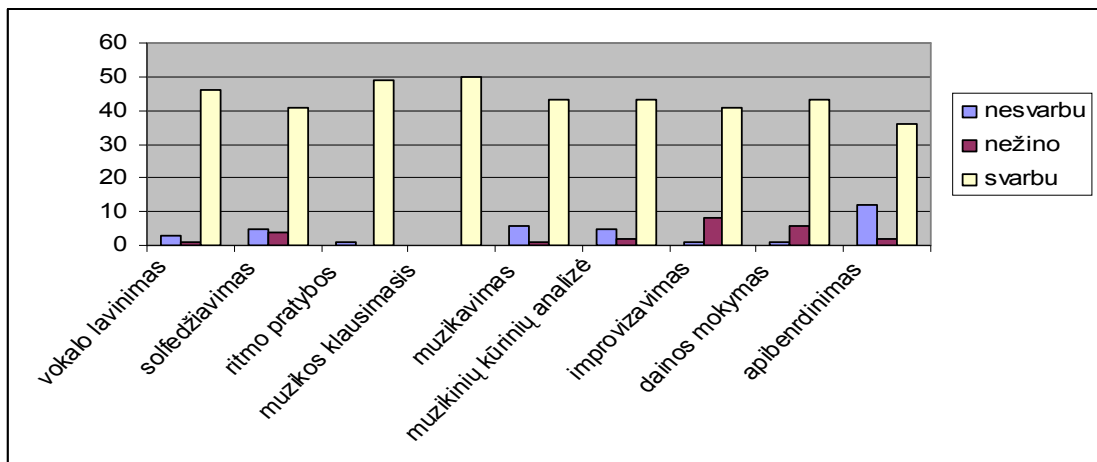
9 pav. Muzikos mokytojo kompetencijų svarba (N=50).

Iš respondentų įvertinimų galime matyti, kad naujų muzikinio ugdymo technologijų, lyginant su kitomis kompetencijomis, nėra labai aukštai įvertinta (6 %). Tačiau buvo fiksuota statistikai reikšminga koreliacija tarp gebėjimo ir noro taikyti IT priemones bei moksleivių, su kuriais dirba mokytojas, amžiaus ($p \geq .033$). Pirmos klasės mokinių muzikiniams laimėjimams ir mokymosi pažangai reikšmingą įtaką daro tinkamos mokymosi aplinkos sukūrimas. Tinkama aplinka – vienas svarbiausių veiksnių, lemiančių pirmokų sėkmingą muzikos mokymąsi. Prisidėti prie mokyklos muzikinės kultūrinės erdvės kūrimo, respondentų manymu taip pat nėra labai svarbu. Tai buvo įvertinta tik 6 %. Todėl logiška, kad tyrimu fiksuota statistikai reikšminga koreliacija tarp mokytojo kvalifikacijos ir mokymuisi palankios aplinkos organizavimo ($p \geq .003$). Neabejotinai tokį apsisprendimą galėjo įtakoti ir tai, kad atskirą muzikos kabinetą tinkamai įrengti, aprūpinant reikiama garso aparatūra ir kita muzikine įranga, saugiai laikyti muzikos instrumentus, muzikos graso įrašus, vaizdinę medžiagą ir t.t., siekiant mokinių muzikinėms kompetencijoms palankią aplinką patobulinti pajėgia ne visi mokytojai. Kiek didesni įvertinimai (9%) teikti gebėjimui atrinkti muzikinio ugdymo turinį pagal ugdymo tikslus, uždavinius, mokinių amžių, patirtį, muzikinius gebėjimus, bei tinkamam ir nuodugniam turinio planavimui. Įvertinant požiūrį į planavimą pasakytina, kad mokytojų nuomonė šiuo klausimu gana vieninga ($SD = .490$). Planuodamas pradinių klasių muzikos pamokų turinį, mokytojas turėtų atsižvelgti į bendrą klasės muzikalumo lygį, individualius vaikų muzikinius gabumus ir pasiekimus, vaikų mokymosi etapą, ryšius su kitais mokomaisiais dalykais. Kruopščiai suplanuota pamokų struktūra, tinkamai parinkta mokomoji medžiaga, iš anksto apmąstyti metodai labai palengvina mokytojo ir mokinių darbą. Kitas svarbus veiksnys muzikos mokytojo kompetencijoje yra bendravimas.

Į gana aukštą poziciją respondentai išskėlė mokėjimo bendrauti kompetenciją (13%). Vaikai palyginti anksti pradeda bendrauti su skirtingais žmonėmis, todėl muzikos mokytojo atėjimas į pradinę mokyklą visuomet yra laukiamas. Puikiausiai suprasti muzikos mokytojo bendravimą ir bendradarbiavimą sugeba kiekvienas mokinys. Mokytojo bendravimo manieras su mokiniais labai priklauso nuo įgytos kvalifikacijos. Tai parodo užfiksuota koreliacija ($p \geq .017$).

Iš 9 paveikslo matyti, kad mokinių pasiekimų įvertinimas mokslo metų pabaigoje ir tolimesnių mokymosi uždavinių numatymas skirtingo pasirengimo mokiniams suprantama kaip svarbi užduotis. Vertinimo kriterijai formuluojami pagal veiklos sritis, juose integruotų nuostatų, gebėjimų bei žinių ir supratimų raišką. Tai padeda mokytojui diferencijuoti ir individualizuoti ugdymo turinį bei kurti atitinkamo lygio užduotis.

Kitas labai svarbus klausimas – išsiaiškinti respondentų nuomonę apie muzikos veiksenų svarbumą pradinėse klasėse.

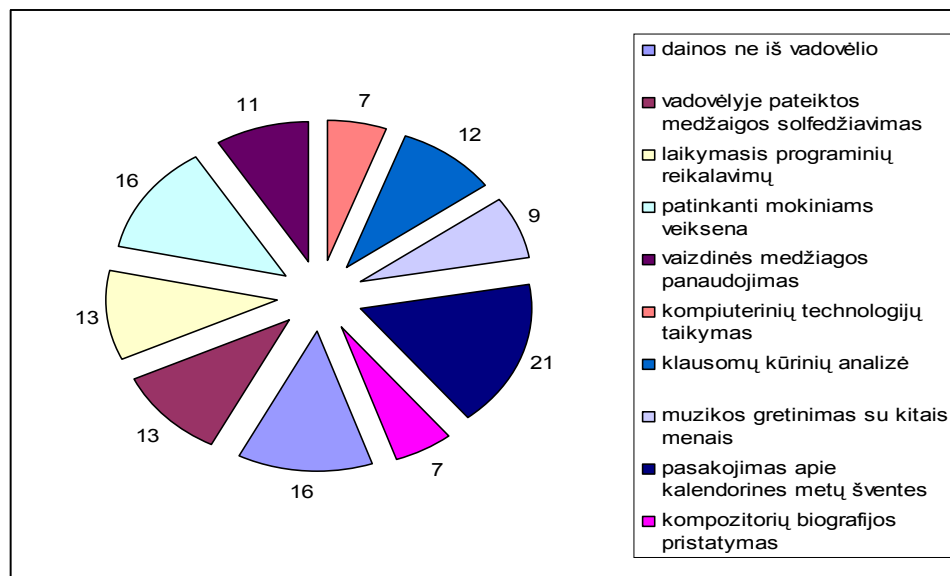

10 pav. Pradinių klasių veiksenų svarbumas muzikos pamokoje (N=50).

Kaip matyti iš pateikto paveikslo kiekviena muzikinė veikseną yra savaip svarbi, turinti savo specifinių pranašumų, formuojančių įvairias muzikines žinias bei įgūdžius. Bet apklaustieji respondentai daugiausiai dėmesio skiria vokalo lavinimui, ritmo pratyboms, muzikos klausymuisi, kūrinių analizei ir apibendrinimui. Tačiau mokytojai gana skirtingai žiūri į kūrinių analizę ($SD = 1.248$), o vokalo lavinimas dažniausiai priklauso nuo muzikos mokytojo profesinių kompetencijų ($p \geq .040$). Dirbant kompleksiskai svarbu sieti veiklos rūšis, turinį, metodiką. Mokiniai turi jausti vieningą, susiliejusį muzikinės veiklos procesą. Iš apklaustų respondentų nuomonės galima teigti, kad vokalo lavinimas, ritmo pratybos, muzikos klausymasis, kūrinių analizė ir apibendrinimas užima labai reikšmingą vietą muzikinio ugdymo procese. Pradinių klasių mokytojas kaip ir muzikos mokytojas specialistas turi būti savo vidumi muzikas. Jis gali skirtis muzikiniu akademinio išsilavinimu, bet neturėtų daug skirtis pomėgiu muzikai. Profesinių muzikinių gebėjimų trūkumas nėra esminis kliuvinys vaikus mokyti gražiai dainuoti, visavertiškai klausytis muzikos, ją pamilti, jei jie kompensuojami natūraliu pomėgiu muzikai. Svarbiausiai, kad dainavimas su vaikais, muzikos klausymasis, kūrybinė plastinė muzikos raiška mokytojui ir vaikams teiktų kūrybinį džiaugsmą, grožį. Kad muzikos pamokos, dainavimas net ir ne muzikos pamokose būtų estetiškas ir dvasinis pasitenkinimas, ne beprasmiška našta, kurią, esant galimybei, galima ir palikti, o muzikos pamokų laiką panaudoti „svarbesniems“ dalykams.

Į kitą anketos klausimą kaip dažnai muzikos pamokoje dainuojate dainas, kurių nėra vadovėlyje, solfedžiuojate pateiktą medžiagą, laikotės programinių reikalavimų, stengiatės atlikti tokias veiksenas kuri patinka mokiniams, naudojate vaizdinę medžiagą, taikote kompiuterines

technologijas, analizuojate klausomus muzikos kūrinius, klausomą muzikos kūrinių gretinate su kitais menais, pasakojate apie kalendorines šventes bei įdomiai išdėstote kompozitorių biografiją, atsakymai pateikti 11 paveiksle.

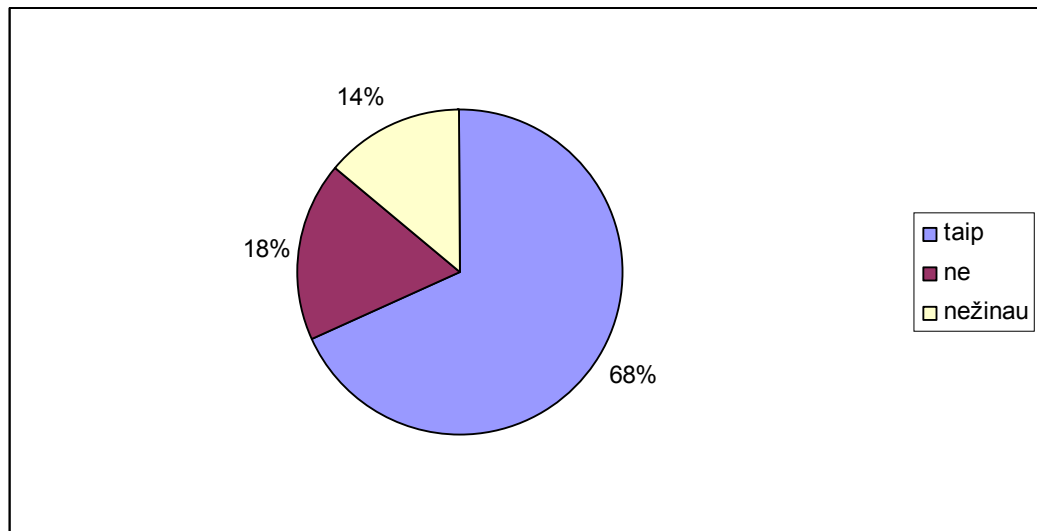

11 pav. Kaip dažnai muzikos pamokoje atliekamos veiksmos (N=50).

Muzikos mokytojas, siekdamas muzikinio ugdymo tikslų, privalo turėti gerą profesinį pasirengimą, t.y. jis turi pasižymėti plačia ir visapusiška muzikine kultūra. Šios kultūros pagrindinis požymis – meninis (muzikinis) intelektas. Muzikinė kultūra pasireiškia gana plačiu akiračiu. Svarbiausia turėti tobulą muzikinį ir apskritai meninį skonį ir savotišką „dvasinę klausą“. Mokytojas toli gražu ne vien žinių teikėjas, jo kūrybiškumas, drąsa mąstyti, gebėjimas meniškai ir prasmingai interpretuoti muziką, demonstruoti mokiniams savąjį jos supratimą, vertinti muziką dvasinės kultūros kontekste. Muzikos išmanymas - pagrindinė dalykinė kompetencija. Gretinti muziką su dailė, teatru, literatūra, šis išmanymas yra savitiksliis, jis sudaro galimybę muziką, kurios moko, sieti su įvairialypiu gyvenimo kultūros kontekstu. Iš pateikto paveikslėlio tai sugeba atlikti tik 9 apklausti respondentai. Muzikos mokytojo meninė, muzikinė kultūra determinuoja kitus jo asmenybės bruožus: muzikalumą, meilę žmonėms, vaikams artistišumą, meninę ir pedagoginę intuiciją, savimonę ir pedagoginį mąstymą. Muzikos mokytojo pedagoginis pašaukimas, pedagoginiai sugebėjimai, jo bendroji ir muzikinė kultūra padeda gerai atlikti savo darbą: sudominti, sužavėti mokinius muzika, sudėtingus meno dalykus padaryti paprastus, suprantamus, užmegzti glaudų dialogą su ugdytiniais muzikos vertybių

pagrindu, greitai ir tiksliai išvelgti mokinių emocines būsenas, jas nukreipti intelekto ir praktinės kūrybos linkme.

Atsakymai į klausimą ar mokytojas turintis specialų muzikinį pasirengimą labiau pajėgus siekti pradinio išsilavinimo tikslų pateikti 12 paveiksle.

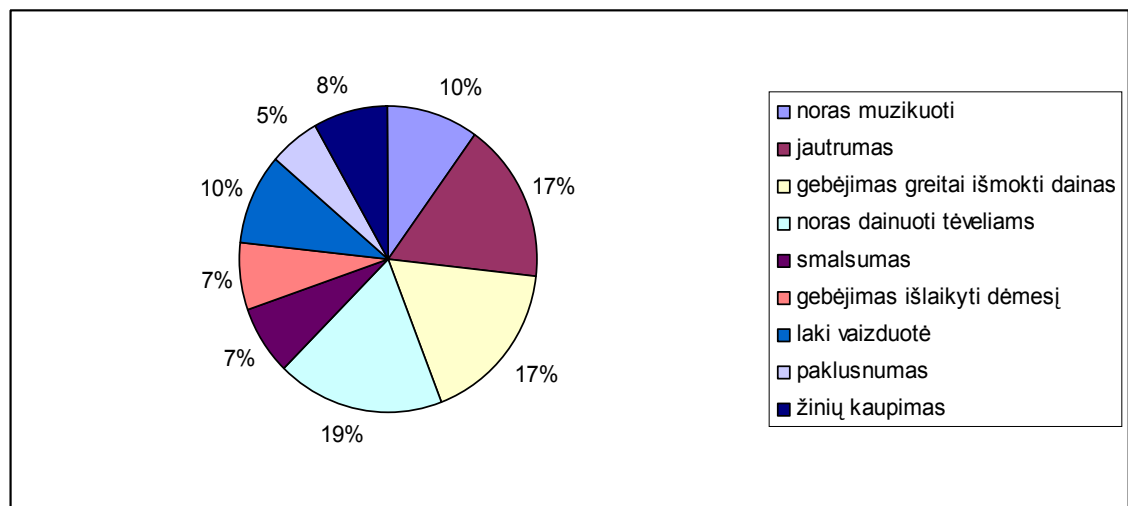

12 pav. Ar mokytojas turintis specialų muzikinį pasirengimą labiau pajėgus siekti pradinio išsilavinimo tikslų (N=50).

Muzikos studijų kryptis yra labai specifinė ir sudėtinė, orientuota ugdyti praktinius bei meninius gebėjimus. Meninių gebėjimų ugdymas ir menininko (muziko) brandinimas trunka ilgiau, nei rengiant didžiąją daugumą kitų kryptų specialistų, todėl ir muzikos darbo krūvis čia žymiai intensyvesnis. Siekti kvalifikacijos studijuojant pasirinktą muzikos specialybę, reiškia pasiryžimą mokytis visą gyvenimą ir gilintis į neišsemiamą sritį, kuri yra plati ir turtinga, kompleksiška ir sudėtinga. Todėl nestebina ir tyrimu konstatuota statistikai reikšminga koreliacija tarp specialaus muzikinio pasirengimo ir profesinės kvalifikacijos ($p \geq .030$). Muzika yra garsų menas, apimantis muzikos kūrimą, atlikimą ir suvokimą. Profesionalūs muzikai turi gebėti sieti teorines žinias su praktiniais įgūdžiais, kritiškai suvokti meno reiškinius, derinti fizinius, intelektinius gebėjimus su išlavintais emociniais ir kitais neverbaliniais komunikaciniais gebėjimais. Iš pateiktų duomenų matyti, kad 68% respondentų sutinka su teiginiu, kad mokytojas turintis specialų muzikinį pasirengimą labiau pajėgus siekti pradinio išsilavinimo tikslų, 18 % apklaustųjų konstatuoja, kad tai nebūtina ir 14 % neturi nuomonės. Pasirinktą atsakymą buvo paprašyta argumentuoti, tad nemažai mokytojų pasidalino savo patirtimi apie pradinio

išsilavinimo tikslų siekimą. Nemažai mokytojų akcentavo, kad mokytojas turi valdyti bet koki instrumentą. Teorinė ir praktinė akademinė patirtis įtakoja geresnius ugdymo(si) rezultatus. Taip pat išgirdome toki argumentą, kad tikslų daug pasiekti nelengva, bet tuomet dirbti darbą yra žymiai paprasčiau. Tos srities specialistas yra daug kartų geriau, nes dažnai muzikos pamokas būna blankios (ką gali duoti mokytojas, kuris neturi tam gabumų).

13 paveiksle pateikiamas mokytojų požiūris į mokinių savybes atsiskleidžiančias muzikos pamokoje.

13 pav. Mokytojų požiūris į mokinių savybes atsiskleidžiančios muzikos pamokoje (N=50).

Į pirmą klasę atėjusiems vaikams svarbiausia muzikinės išraiškos sritis – dainavimas. Daina atveria kelius į paslaptinę muzikos pasaulį. Muzikiniai mažo vaiko gebėjimai ryškiausiai atsiskleidžia ir lavėja dainuojant. Tam pritaria net 19 % respondentų. Dainuodamas mokins patiria daug džiugių išgyvenimų, turtėja jo vidinis pasaulis, ugdomas muzikos pasaulio suvokimas. Jau nuo pirmos klasės mokytojas turėtų skatinti ir džiaugtis mokinių noru padainuoti ar pagroti vieni kitiems. Bet tikru muzikiniu įvykiu taps išmoktų dainų, instrumentinių kompozicijų, savo kūrinėlio atlikimas tėvams, kitų klasių mokiniams, pasirodymai mokyklos renginiuose. Pagal galimybes mokytojai turėtų rasti kuo daugiau erdvių klasės pasirodymams, kuriuose dalyvautų visi klasės mokiniai ir būtų atliekamas tik klasėje išmoktas, paprastas, mokyklinis repertuaras. Neįkainojamą vertę turi šeimos nariams skirtas koncertas, ar muzikinis spektaklis, kuris užmezga glaudžius ryšius tarp klasės dalyvių, mokytojo ir tėvelių.

Gebėjimas greitai išmolti dainas ir įsiminti jų melodijas, skatina norą dainuoti ir koncertuoti savo bei aplinkinių rate. Taip pat respondantai išreiškė nuomonę, kad pradinukų dėmesio išlaikymas labai priklauso nuo mokytojo profesinės kvalifikacijos ($p \geq .027$).

Į klausimą ar vadovaujate neformalaus meninio ugdymo veiklai 31 apklaustų respondentų atsakė teigiamai ir tik 19 teigė nevadovaujant jokiai užklasinėi veiklai.

6 lent.

Taip	Ne
31	19

6 lent. Vadovavimas meninei užklasinėi veiklai (N=50).

Užklasinė veikla – labai svarbi moksleivių užimtumo sritis, suteikianti galimybes atsiskleisti jų gabumams, leidžianti pagilinti ir praktiškai panaudoti žinias, įgytas pamokų metu. Tyrimo rezultatai vienareikšmiškai rodo, kad meninė veikla tiesiogiai veikia mokinių socialinius santykius. Bendra meninė veikla išryškina neatsiejamas moksleivio asmenybės ugdymą, asmenines mokinių savybes: bendravimą, supratimą, palaikymą, vertinimą, stiprina savarankiškumą, kūrybiškumą, iniciatyvumą, pilietiškumą, lavina vaizduotę, komunikabilumą ir t.t. Keisdamas aplinką, žmogus keičia save, tobulėja kaip asmenybė. Norint pasiekti geresnių rezultatų, neužtenka dirbti vien per pamokas. Plačias galimybes vaiko visapusiškam ugdymui atveria popamokinė ir užklasinė veikla, gilinanti žinias, mokėjimus, įgūdžius bei organizacinius sugebėjimus. Visa papildomojo ugdymo veikla sudaro galimybių vaikui atskleisti jo prigimties reikmes, saviraiškos, meilės ir pagarbos, prasmės, kūrybos, tvarkos ir darnos poreikius.

Meniniam ugdymui svarbu ne tik asmeninis aktyvumas, bet ir sklaidos aplinkoje unikalumas. Meninei užklasinėi veiklai moksleiviai dažniausiai pasirenka tokius būrelius kaip ansamblis, choras, dramos būrelis ar folkloro grupė. Iš respondentų įvertinimų aišku, kad mokiniai dažniausiai renkasi dramos būrelius ar folkloro grupę. Orkestro sukūrimas aiškinamas nepakankamu muzikos instrumentų kiekiu ir įvairove, o choro sudarymo galimybę apsunkina nepakankamas mokinių skaičius. Pažymėtina, šiuo klausimu respondentų išreikšta nuomonė gana vieninga (SD = 240).

Kadangi vokalinis ansamblis, choras, folkloro grupė neįsivaizduojama be dainavimo, labai svarbu išmokyti mokinius taisyklingai dainuoti. Dainavimas – tai neatsiejama gyvenimo dalis. Be dainavimo neįsivaizduojamas tolimesnis žmogaus gyvenimas, todėl mokinius reikia išmokyti ne tik skaičiuoti, skaityti, rašyti, bet ir dainuoti. Tai ir yra viena iš svarbiausių muzikinės veiklos ugdymo rūšių.

Dainavimo užklasinėje muzikinėje veikloje tikslas - užtikrinti, kad mokiniai gebėtų dalyvauti aplinkos muzikiniame gyvenime, dainavimu praturtintų savo asmeninį gyvenimą.

Kitas klausimas pateiktas sužinoti respondentų nuomonę apie dažnai pasitaikantį teiginį, kad pradinėse klasėse muzikos pamokai vaikai yra prastai parengiami. Neįžvelgdami muzikos

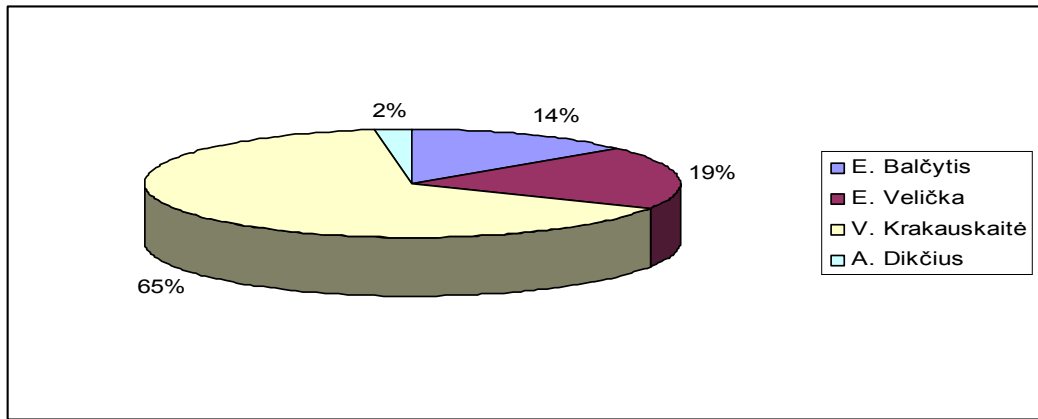
pamokų prasmės, daugelis mokytojų, svarbų muzikos pamokos laiką panaudoja kitų dalykų spragoms lopyti. Pasak apklaustų respondentų, jų nuomonė yra: „tai labai nelengva, nes yra atsiliekiama pagal programos reikalavimus kitų dalykų (karantino, švenčių metu), todėl tenka aukoti muzikos pamokas“.

Kitas respondentas teigia, kad ne visi vaikai moka dainuoti, solfedžuoti, groti, pradinių klasių mokytojai retkarčiais nesilaiko ugdymo reikalavimų. Dar vienas respondentas teigia, kad prastas mokinių pasirengimas priklauso nuo mokytojo kompetencijų stokos. Taip pat šis klausimas buvo pakomentuotas taip: „pradinėse klasėse mokiniai yra supažindinami, o ne parengiami, todėl daugiau dėmesio yra kreipiamasi į jų emocijas“.

Muzikos dalyko pradinėje mokykloje paskirtis – padėti kokybiškus pagrindus mokinių muzikinės kompetencijos ugdymui, prisidėti ugdant kultūrinę ir kitas bendrąsias kompetencijas. Baigę pradinę mokyklą mokiniai turi gebėti skirti ir savais žodžiais įvardinti pagrindines muzikos savybes (garsų aukštį ir tembrą, ritmiką, melodijos judėjimo kryptį, pobūdį, tempą, dinamiką, artikuliaciją), intonaciškai ir ritmiškai tiksliai atlikti nesudėtingus kūrinus, improvizuoti, sukurti ir užrašyti nedidelės apimties (iki sakinio – 8 taktai) melodines ir ritmines kompozicijas, įdėmiai klausytis muzikos kūrinų ir išsakyti savo įspūdžius, domėtis muzikiniu gyvenimu ir noriai dalyvauti kultūriniuose renginiuose.

Programos tikslai kurie turi tapti programos rezultatais, yra svarbiausios muzikos mokytojo kompetencijos plėtojimas. Norėdamas kompetentingai atlikti muzikinio ugdymo(si) proceso valdymo funkciją, turi gerai žinoti muzikos dalyko turinį bei mokėti jį planuoti. Muzikos mokytojo veiklos bendrojo lavinimo mokykloje formuoja sisteminių pradinį klasių muzikinį ugdymą.

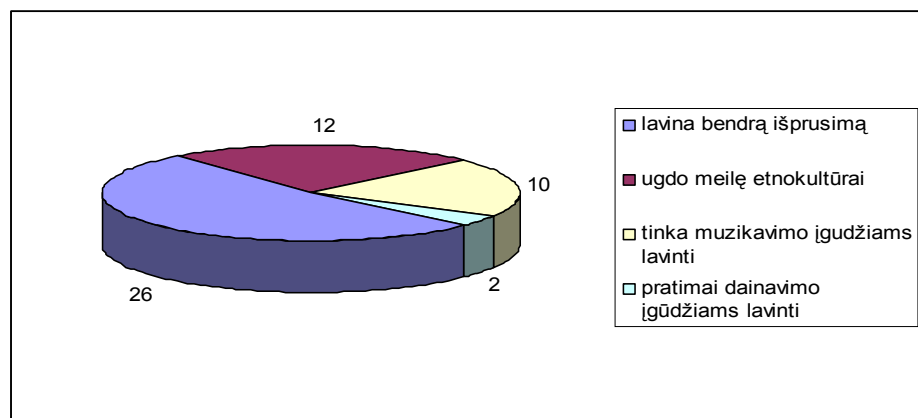
Taip pat buvo įdomu paklausti respondentų apie naudojamą muzikinio ugdymo metodiką, 65% procentai respondentų teigė, kad naudoja V. Krakauskaitės metodinius leidinius, 19% E. Veličkos. Taip pat pradinio muzikinio ugdymo etape yra naudojami ir vyresnių klasių vadovėliai bei metodiniai leidiniai (E. Balčyčio 14% ir A. Dikčiaus vos 2 % respondentų).

14 pav. Muzikinio ugdymo metodika (N=50).

Muzikos pamoka išsiskiria iš kitų mokomųjų dalykų savo daugialype struktūra. Per jas mokiniai mokosi muzikos rašto, dainuoja, juda, muzikuoja, atlieka įvairias kūrybines užduotis, gėrįsi skambančia muzika. Visa tai lemia vadovėlio struktūrą, jo mozaikišką pobūdį. Lietuvos pedagogams siūloma rinktis iš daugelio metodikos ir kuo daugiau jų variantų bandyti taikyti savo pamokoje. Pamatyti, atrinkti, palyginti kokį poveikį jie daro vaikų kūrybingumui, muzikalumui, kuo yra parankūs dirbti. Muzikos pamoka sudaro daug komponentų, kiekvienu siekiama savo tikslų. Jiems įgyvendinti būtinas nuoseklumas, laipsniškumas. Todėl tinkamo muzikos vadovėlio taikymo metodikos parinkimas gerina muzikos pamokos kokybę. Yra nemažai pedagogų vedančių muzikos pamoką pradinėse klasėse kurie neapsiriboja vienu vadovėliu, o mokymo metodiką naudoja ir iš papildomų literatūros šaltinių. Iš apklaustų respondentų sužinojome, kad muzikos pamokai taip pat naudojami ir I. Bertulienės, R. Girdzijauskienės, V. Merkienės ir V. Valeikienės metodiniai leidiniai.

Sekantis klausimas skambėjo taip: kuo vertinga Jūsų pasirinkta metodika?

15 pav. Kuo vertinga Jūsų pasirinkta metodika? (N=50).

Kaip matyti 26 apklausti respondentai teigė, kad lavina bendrą išprusimą, 12 ugdo meilę etnokultūrai, nors visuotinis dėmesys etnokultūrai pastebimai silpsta, didėja jaunosios kartos atotrūkis, tačiau maži vaikai vis dar būna susidomėję dainuojamosios tautosakos (dainos, rateliai, lopšinės) ir etnomuzika (šokių muzika, instrumentinės pjesės). 10 respondentų teigia, kad tinka muzikavimo įgūdžiams lavinti.

Elementarus instrumentinis muzikavimas – labai svarbi muzikinio ugdymo sritis. Daugumai vaikų groti kuriuo nors muzikos instrumentu yra kur kas įdomiau negu dainuoti. Grojimas muzikos instrumentu gerokai paįvairina ir praturtina muzikos pamokas. Ir 2 respondentai aiškina, kad yra nemažai pratimų dainavimo įgūdžiams lavinti. Ši veikseną apima ir kvėpavimo ir intonavimo, artikuliacinio veiklą. Vaikai prie muzikos prisiliečia ir ja žavisi. Dainavimas ilgą laiką išlieka mėgstamiausia vaikų muzikavimo forma, kartu tai ir svarbiausia, esminė muzikinės veiklos rūšis. Vaikai formuoja savo dainų repertuarą, ugdomas jų meninis skonis, lavinami vokaliniai įgūdžiai. Paprašėme respondentų pakomentuoti pasirinktą atsakymo variantą: svarbu, kad pradinėse klasėse būtų ugdoma muzikinė klausa, lavinamas balsas, mokoma muzikavimo, ritmavimo, plečiamas akiratis ir vaikas gautų muzikos pagrindus. Vaikas lavėja muzikuodamas ir dainuodamas jis jaučiasi laisvesnis, drąsesnis. E. Veličkos vadovyje yra gerai išdėstyta solfedžiavimo, grojimo dūdele, ritmo pajutimo metodika, bet ne visos dainos mokiniams patinka. Respondentų teigimu V. Krakauskaitės knygoje yra daug įdomesnių dainelių vaikams.

Kiti respondentai teigia, kad reikia palaikyti įvairiapusiškumą tarp vadovėlių, reikia siekti atrasti, palaikyti vertingą metodiką. Reikia rinktis tokius metodinius leidinius kurie būtų pritaikyti vaiko amžiaus tarpsniui, kad sudomintų naujoms dainelėms ir kompaktiniais įrašais. Kita mokytoja teigė, kad dažnai panaudoja keletą ugdymo metodų, nes kiekvienas jų turi savo plusų ir minusų ir kiekvienai konkrečiai pamokai bei klasei tinka vis kitas.

Paskutiniuoju anketos klausimu buvo siekta sužinoti mokytojų dirbančių pradinėse klasėse nuomonę, ką jie keistų pradinių klasių muzikinio ugdymo turinyje. Respondentai teigė, kad reikėtų naujų įrašų dainelėms, turėtų būti įdomesni klausymui skirti kūriniai, reikalingi specialistai vesti muzika pradinėse klasėse, programinių dainelių pakeitimas (jos jau nebeatitinka vaikų interesų) vaikams patinka linksmos, laikmetį, poreikius, jų amžiaus interesus atitinkančios dainos. Vadovėliuose trūksta dainelių, muzikos klausimosi įrašų pagal programą. Taip pat mokytojams nepatinka pratybų sąsiuvinų sudarymas, jos turėtų būti žaismingesnės, ne vien natų rašymas. Užduotis solfedžiavimui yra šiek tiek sunkokos. Mokytojai akcentavo, kad norėtųsi daugiau muzikos pamokų. Vadinasi, muzikos pamokas pirmoje klasėje vedančio mokytojo kompetenciją sudaro mažiausiai dvi skirtingos ir iš esmės savarankiškos sritys: pedagoginė kompetencija ir muzikinė kompetencija; tikras muzikos pedagogas turėtų būti ir geras muzikas,

ir geras pedagogas. Aišku, pedagogo muzikinė kompetencija nėra tik mechaniška šių dviejų sričių suma. Bet stokojant bent vienos kurios srities žinių ar įgūdžių pedagogo muzikinė kompetencija yra apskritai neįmanoma. Taigi, geram muzikos pedagogui reikia ir profesionalaus muziko, ir puikaus pedagogo savybių.

IŠVADOS

1. Mokslinės ir metodinės literatūros analizės pagrindu galima teigti, kad visi pedagoginės veiklos komponentai tiesiogiai atsiskleidžia veikloje, todėl grynai teorinis kompetencijų traktavimas nėra logiškas. Konkrečiai platesnei veiklai reikalingos kompetencijos sudaro kvalifikaciją, kurią įgijęs žmogus gali efektyviai ir kokybiškai dirbti pagal atitinkamą profesiją.
2. Kalbant apie kompetencijų puoselėjimo pobūdį teigtina, kad muzikos vadovėlis negali būti vienintelis muzikinio ugdymo šaltinis. Sėkmingą muzikinį ugdymą pradinėje mokykloje lemia nuosekli ir darni ugdymo šaltinių ir mokymo priemonių sistema.
3. Kadangi, vaikų muzikiniai gabumai formuojasi iki dešimtųjų gyvenimo metų (Gordon, 1999), pradinė mokykla laikytina svarbiausiu mokinių muzikinių gebėjimų ugdymo etapu, tai gi mokytojo, dirbančio su pradinių klasių mokiniais kompetencijų svarbos neįmanoma pervertinti.
4. Apibendrinant autorių mintis apie mokytojo vaidmenį ir svarbą pradinėse klasėse, galima teigti, jog didelę reikšmę ugdant vaiko muzikinius interesus turi ne tik mokytojo profesinis pasirėngimas, bet ir asmenybė. Tik mokėjimas sudominti, patraukti dėstomuoju dalyku, metodų įvairovė ir savo asmenybe gali sužadinti mokiniuose interesą muzikai. Mokytojo aktyvumas, atsidavimas savo darbui, meilė muzikai ir mokiniams, profesionaliai ir efektyviai įgyvendinami muzikinio ugdymo uždaviniai dažnai lemia teigiamą mokinių požiūrį į muzikos dalyką.
5. Remiantis anketų duomenimis galime teigti, kad muzikos pamokas pirmoje klasėje vedančio mokytojo kompetenciją sudaro mažiausiai dvi skirtingos ir iš esmės savarankiškos kompetencijos: pedagoginė ir muzikinė. Muzikos pedagogas turėtų siekti abiejų minėtų kompetencijų tobulo įvaldymo.

LITERATŪRA:

1. Abramauskienė J. (2009). *Muzikos kalba*. Vilnius. Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla.
2. Abramauskienė, J. (2002, p. 31-33). *Būsimųjų pradinųjų klasių mokytojų muzikinis ugdymas – jų profesinio rengimo komponentas*. 2002, VPU.
3. Anušienė B. (2005). Kompetencija kaip profesinės didaktikos sąvoka // *Tiltai*, t.28 P. 19-30.
4. Balčytis E. (1986). *Muzikos mokymo IV – VIII klasėje pagrindai*. Kaunas: Šviesa.
5. Balčytis E. (1995). *Bendrojo lavinimo mokyklos programos, Muzika V – XII klasei*. Vilnius.
6. Balčytis E. (1997). *Muzikinio ugdymo sistema Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklose* : straipsnių rinkinys (p. 241 – 244). VPU.
7. Balčytis E. (2000). *Apie muzikinio ugdymo sistemą Lietuvos mokyklose. Muzikinio ugdymo aktualijos*. Šiauliai: ŠU leidykla, (p. 9 – 24).
8. Balčytis E. (2002). *Muzika. Vadovėlis VI klasei*. Kaunas: Šviesa.
9. Bendrosios programos ir išsilavinimo standartai. Priešmokyklinis, pradinis ir pagrindinis ugdymas. 2003.
10. Bendrojo lavinimo ugdymo turinio formavimo, įgyvendinimo, vertinimo ir atnaujinimo strategija 2006 – 2012 m. LR Švietimo ir mokslo ministerija 2006 m. lapkričio 23 d. nutarimu Nr.6 (9 -13M 1 – 7) (interaktyvus). Prieiga per internetą: [http://www.Pedagogika.lt/puslapis/naujienos/UTI – 20 strategija % 202006- 2012.pdf](http://www.Pedagogika.lt/puslapis/naujienos/UTI-20strategija%202006-2012.pdf)
11. Bendrasis pradinio ugdymo programos ugdymo planas 2009 – 2011 m. Patvirtintas LR Švietimo ir mokslo ministro 2009 m. gegužės 18 d. įsakymu Nr. ISAK – 1047. Prieiga per internetą: [http://www.smm.lt/ugdymas/doc/ugd.planai/BPUP – 2009 - 2011.pdf](http://www.smm.lt/ugdymas/doc/ugd.planai/BPUP-2009-2011.pdf).
12. Bertulienė I., Girdzijauskienė R., Vileikienė V. (2010). *Vieversys muzikos vadovėlis I klasėj*. Šviesa.
13. Bitinas B. (2000). *Ugdymo filosofija: vadovėlis aukštųjų mokyklų studentams*. Vilnius: Enciklopedija
14. Bitinas B. (2010). *Gyvenimas ugdymo verpetuose*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
15. Butkienė, Giedrutė O. (1996). *Mokymasis ir asmenybės brendimas: pedagoginės psichologijos įvadas studentams, mokytojams, tėveliams*. Vilnius: Margi raštai.
16. Černius V. (1992). *Mokytojo pagalbininkas*. Kaunas: Littera Universitati Vytauti Magni.
17. Černius V. (1997). *Tėvų ir mokytojo pagalbininkas*. Kaunas: Poligrafija ir informatika.

18. Dabartinis Lietuvių kalbos žodynas. (2000). *Mokslo ir enciklopedijos leidyklos institutas*. Vilnius.
19. Daugaravičius P. (2004). *J. Žilevičiaus muzikos pedagogika ir pastangos gerinti muzikinį ugdymą*. // Tiltai. Priedas, Nr. 20, p. 17 – 18.
20. Education and Training 2010 (2004) (žiūrėta 2013 - 02 - 05). Prieiga per internetą: <http://europa.eu.int/dgs/educationculture>.
21. Gailienė D. (1996). *Aš myliu kiekvieną vaiką*: apie vaikų psichologinio ir atsparumo ugdymą: knyga mokytojams ir auklėtojams. Vilnius: Valstybinis leidybos centras.
22. Girdzijauskienė R. (2004). *Jaunesnio mokyklinio amžiaus vaikų kūrybiškumo ugdymas muzikine veikla*: monografija. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
23. Girdzijauskienė R.(2005). *Pedagoginiai gebėjimai ir jų ugdymasis* // Žvirblių takas, Nr. 4. Prieiga per internetą: <http://baltai.lt/psichologija/viewtopic.php?f=51&t661> [žiūrėta 2013 – 02 – 11].
24. Jareckaitė S., Rimkutė – Jankuvienė S. (2010). *Šiuolaikinio muzikinio ugdymo sistemos*: mokomoji knyga. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
25. Jareckaitė S. (2006). *Muzikinis ugdymas vakarų Europoje ir Lietuvoje: teorija ir praktika nuo antikos laikų iki XXI a. pradžios*: monografija, Klaipėda.
26. Jautakytė R. (1998). *Vaikų muzikinis ugdymas ir mokytojo vaidmuo*// *Muzikinio ugdymo problemos: Žvilgsnis į XXI amžių*. Vilnius.
27. Jautakytė R. (2003). *Studentų, būsimųjų pedagogų požiūro į etninę muziką kaitos ypatumai*. Vilnius.
28. Jovaiša L. (1993). *Pedagoginiai terminai*. Kaunas.
29. Jovaiša L. (1994). *Edukologijos pradmenys: studijų priemonė*. Vilnius: Vilniaus universitetas.
30. Jovaiša L. (2001). *Ugdymo mokslas ir praktika: analitinių straipsnių monografija*. Vilnius: Agora.
31. Jucevičienė, P., Lepaitė, D. (2000). p. 44- 49. *Kompetencijos sampratos erdvė*. Socialiniai mokslai 22 (1).
32. Jurginis, J. (1981). *Lietuvos kultūros istorijos bruožai: Feodalizmo epocha. Iki aštuoniolikto amžiaus*. Vilnius: Mokslas
33. Komensky J. A. (1986) . *Pedagoginiai raštai*. Kaunas: Šviesa.
34. Krakauskaitė V. (1995). *Muzikos mokymas I klasėje: dirbančiam su Lakšute mokytojui*. Kaunas. Šviesa.
35. Krakauskaitė V. (2004). *Lakšutė: Muzikos vadovėlis I klasėj*. Kaunas. Šviesa.
36. Krakauskaitė V. (2004). *Lakšutė: Muzikos vadovėlis II klasėj*. Kaunas. Šviesa.

37. Krakauskaitė V. (2004). Lakštutė: Muzikos vadovėlis III klasėj. Kaunas. Šviesa.
38. Krakauskaitė V. (2004). Lakštutė: Muzikos vadovėlis IV klasėj. Kaunas. Šviesa.
39. Krakauskaitė V. (2010). Knyga mokytojui. Vilnius. Mintis.
40. Lapė J., Navikas G. (2003). Psichologijos įvadas. Vilnius. Lietuvos teisės universiteto leidybos centras.
41. Lasauskienė J. (2010). Muzikos mokytojo veikla ir kompetencijos. Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla.
42. Laužackas R., Gedvilienė G., Tūtlys V., Juozaitienė D. (2008). Mokytojų kvalifikacijos tobulinimo poreikiai. Pedagogika, t. 89, p. 29 – 44 .
43. Laužackas R., Teresevičienė M., Stasiūnaitienė E. (2005). Kompetencijų vertinimas neformaliajame ir savaiminiame mokymesi: monografija. Kaunas: VDU leidykla.
44. Lepaitė D. (2003). Kompetenciją plėtojančių studijų programų lygio nustatymo metodologija. Kaunas. Technologija.
45. Lepeškieienė V. (1996). Humanistinis ugdymas mokykloje. Valstybinis leidybos centras.
46. Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosios programos. Patvirtinta Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2008 m. rugpjūčio 26 d. Įsakymu Nr. ISAK – 2433. Prieiga per internetą: <[http://www.smm.lt/ teisine_baze](http://www.smm.lt/teisine_baze)>.
47. Lukšaitė I. (1991). Lietuvos pedagoginės minties raida 16 – 17a. kultūros veikėjų raštuose: straipsnių rinkinys. Kaunas. Šviesa.
48. Martišauskienė E. (2008). Kompetenciją plėtojančių studijų programų lygio nustatymo metodologija: monografija. Kaunas. Technologija.
49. Miller R. (1995). Educational freedom for a democratic society: a critique of national goals, standards and curriculum. Brandon.
50. Mokytojų profesijos kompetencijos aprašas. (2007). Patvirtintas LR Švietimo ir mokslo ministro 2007 m. sausio 15d. įsakymu Nr. ISAK – 54. [žiūrėta 2013- 02 - 18]. Prieiga per internetą : > [http:// www.smm.lt/ teisine_baze](http://www.smm.lt/teisine_baze)>.
51. Muzikos ugdymo aktualijos (2000).: metodinių straipsnių rinkinys studentams ir mokytojams. P.10. Šiaulių Universitetas.
52. Pečiuliauskienė P., Barkauskaitė M. (2011). Pedagoginės praktikos mokykloje vadovas: vadovėlis, skirtas pedagoginių studijų bakalaurantams, mokytojams mentoriams, pradedantiesiems mokytojams. Vilnius. Edukologija.
53. Pedagogų kvalifikacijos tobulinimo koncepcija patvirtinta LR švietimo ir mokslo ministro 2012m. gegužės 30d. įsakymu Nr. V – 899. Prieiga per internetą: [http:// www.ups.smm.lt/ naujienos/pkt/koncepcija.php](http://www.ups.smm.lt/naujienos/pkt/koncepcija.php).

54. Petrauskas A. (1996). Muzikinio švietimo Lietuvos mokyklose iki pirmojo pasaulinio karo: istorijos bruožai. Vilnius. Lietuvos muzikos akademija.
55. Petkevičienė – Markasaitė R. (2011). Linę tyrinėti... Kokie jie? // Jaunas tyrėjas, Nr.3, p 50 – 52.
56. Prieiga per internetą: [http:// www. lmma.lt/ publikacijos.htm](http://www.lmma.lt/publikacijos.htm)
57. Pradinio ugdymo programos bendrasis ugdymo planas 2011 – 2013 m. Patvirtintas 2011 birželio 7 d. Nr. V – 1017. Prieiga per internetą: [http://www.sac.smm.lt/images/file/e_biblioteka/ Ugdymo –panai _2011%20 pradinis.pdf](http://www.sac.smm.lt/images/file/e_biblioteka/Ugdymo-panai_2011%20pradinis.pdf).
58. Reimer B. (2000). Muzikinio ugdymo filosofija. Šiuolaikinės meninio ugdymo koncepcijos. Meninio ugdymo teorija. JAV. Sud. V. Matonis. Vilnius: Enciklopedija, P.133-183.
59. Rinkevičius Z. (1993). Mokinių muzikinis ugdymas: monografija. Klaipėda. Lietuvos muzikos akademijos Klaipėdos fakultetai.
60. Rinkevičius Z. (2002). Muzikinis mąstymas ir jo ugdymas mokykloje. Klaipėda. Klaipėdos universitetas.
61. Rinkevičius Z., Rinkevičienė R. (2006). Žmogaus ugdymas muzika. Klaipėda. Jokužio S. leidykla – spaustuvė.
62. Strakšienė D. (2005). Gyvo muzikavimo diegimo galimybės muzikos pedagogų kvalifikavimo procese. Mokytojų ugdymas. Mokslo darbai. Nr. 4, p. 71 – 76, Šiauliai.
63. Strakšienė D. (2009). Muzikos kūrinių didaktinės refleksijos ugdymas muzikavimu: monografija, Šiauliai. Šiaulių universiteto leidykla.
64. Sužiedelis S. (1968) Mokyklos Mažojeje Lietuvoje. Lietuvos enciklopedija.
65. Šerkšnas A. (1939). Mokyklinė bendruomenė. Kaunas.
66. Толстой Л. Н. (1953). Педагогические сочинение. Москва, (211 : 55).
67. Urniežius, R. (2004). Organognostika muzikos mokytojų rengimo sistemoje // Tiltai, Nr. 20, p. 63 – 67, ISSN 1648 – 3979.
68. Vaitkevičiūtė V. (2001). Tarptautinių žodžių žodynas. Vilnius. Žodynas.
69. Velička E. (2007). Vadovėlis I klasėj. Kaunas. Alma Litera.
70. Velička E. (2007). Mano muzika: vadovėlis 1 klasei. Kaunas. Šviesa.
71. Velička E. (2010). Mano muzika: vadovėlis 2 klasei su kompaktine plokštele. Kaunas. Šviesa.
72. Velička E. (1996). Muzika: vadovėlis 3 klasei. Kaunas. Šviesa.
73. Velička E. (2005). Muzika: vadovėlis 4 klasei. Kaunas. Šviesa.
74. Velička E. (2010). Mano muzika II, klasės mokytojo knyga. Kaunas. Šviesa.
75. Zuzevičiūtė V., Bukantaitė D. (2012). Muzikinio ugdymo realijos ir muzikos ugdytojų rengimas: dimensijos, tyrimai ir tobulinimo perspektyva. VDU.

PRIEDAI